

***ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ***

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΑΤΗΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

ΣΤΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ»

Καπετανάκη Α. Ραφαέλα
(ΑΜ 7118Μ042)

Αθήνα, 2019-2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αντί Προλόγου	σελ. 4
---------------------	--------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Γενικοί Όροι Συναλλαγών σε Δανειακές Συμβάσεις-

Περιπτώσιολογία

1.1 Έννοια καταναλωτή- Εμπίπτει στην έννοια του καταναλωτή (αρ. 2 παρ. 1 ν. 2251/1994) ο δανειολήπτης;	σελ. 6
1.1.1. - Ο ισχύων ορισμός της έννοιας του «καταναλωτή» μετά τον ν. 4512/2018....	σελ. 13
1.2 Εκ των προτέρων εκτοκισμός για το σύνολο του δανειακού κεφαλαίου, καίτοι προβλέπεται σταδιακή αποδέσμευσή του.	σελ. 15
1.3 Χρέωση προμήθειας για ανάληψη μετρητών από την τράπεζα ή από ΑΤΜ – επιβάρυνση με κόστος διατραπεζικής συναλλαγής.....	σελ. 21
1.4 Χρέωση λογαριασμών καταθέσεων σε αδράνεια	σελ. 22
1.5 Επιβάρυνση με εφάπαξ ποσό σε περίπτωση υπέρβασης του πιστωτικού ορίου.....	σελ.23
1.6 Δικαίωμα επιβολής εξόδων κίνησης σε λογαριασμούς με λιγότερο μηνιαίο υπόλοιπο από εκείνο που θα καθορίζει η τράπεζα.....	σελ. 24
1.7 Παρέκταση αρμοδιότητας δικαστηρίων σε περίπτωση δικαστικής διένεξης μεταξύ Τράπεζας και πελάτη.....	σελ.29
1.8 Σιωπηρή αναγνώριση υπολοίπου εκ μέρους του δανειολήπτη κατόπιν παρέλευσης άπρακτης ταχθείσης προθεσμίας προς υποβολή αντιρρήσεων.....	σελ.30
1.9 Υπολογισμός τόκων με βάση υπολογισμού ημερολογιακό έτος 360 ημερών αντί 365.....	σελ.33
1.10 Δικαίωμα Τράπεζας για καταγγελία σύμβασης και αναζήτησης του συνόλου του δανειακού κεφαλαίου, σε περίπτωση παράβασης οποιουδήποτε όρου της σύμβασης εκ μέρους του δανειολήπτη- χαρακτηρισμός του συνόλου των όρων ως ουσιωδών.....	σελ.35
1.11 Τήρηση λογαριασμού αποτελούμενου από στήλη χρέωσης- πίστωσης-αποδεικτική δύναμη αποσπάσματος τραπεζικών βιβλίων.....	σελ.36
1.12 Πρόωρη εξόφληση δανείου- Υποχρέωση αποζημίωσης της Τράπεζας λόγω πρόωρης αποπληρωμής.....	σελ.38
1.13 Ληξιπρόθεσμες οφειλές εκ σύμβασης δανείου και δυνατότητα συμψηφισμού αυτών με έτερες υφιστάμενες ληξιπρόθεσμες οφειλές πρωτοφειλέτη ή εγγυητή- θεωρείται ο εγγυητής δανειακής σύμβασης «καταναλωτής»;	σελ.49

1.14 Παραίτηση εγγυητή σε σύμβαση δανείου από το ευεργέτημα διζήσεως	σελ. 52
1.15 Ρήτρα αποπληρωμής σε ξένο νόμισμα (δάνεια σε ελβετικό φράγκο)	σελ. 54
1.16 Προμήθειες Τραπεζών και έξοδα φακέλου	σελ. 60
1.17 Μετακύλιση της εισφοράς του ν. 128/1975 στον δανειολήπτη	σελ. 62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1 Επιτόκια Χορήγησης Πιστωτικών Προϊόντων	σελ. 69
2.1.1. Κυμαινόμενο επιτόκιο	σελ. 77
2.2 Καταγγελία Πιστώσεων	σελ. 87
2.3 Εικονικότητα Δανειακής Σύμβασης	σελ. 94
2.4 Ευθύνη κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων σε δανειακές συμβάσεις	σελ. 95
2.5 Μερική ακυρότητα δανειακής σύμβασης	σελ. 98
2.6 Δανειακή Σύμβαση και Προστασία Προσωπικών Δεδομένων	σελ. 100
Επίλογος-Συμπεράσματα	σελ. 106

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.

Πηγές

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.

Πίνακας σχολιαζόμενων αποφάσεων Αρείου Πάγου

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
Αρμ.	Αρμενόπουλος (νομικό περιοδικό)
ΓΟΣ	Γενικοί όροι Συναλλαγών
ΔΕΕ	Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών (νομικό περιοδικό)
ΕλλΔικ/ΕλλΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη (νομικό περιοδικό)
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (νομικό περιοδικό)
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου (νομικό περιοδικό)

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών, τμήμα Δημόσιας Διοίκησης, με τίτλο « ΔΙΚΑΙΟ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ». Ευχαριστώ ιδιαίτερος τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Ελευθέριο Βόγκλη, για τη συνδρομή και την καθοδήγησή του τόσο στην επιλογή του θέματος της παρούσης όσο και καθ' όλη τη διάρκεια συγγραφής της.

Αντί Προλόγου

«Η Τράπεζα δημιουργεί κατ' επάγγελμα πίστη»¹. Στη σύμβαση παροχής πίστωσης/πίστης η τράπεζα αναλαμβάνει άμεσα ή έμμεσα την υποχρέωση για κεφαλαιακή ενίσχυση του αντισυμβαλλομένου – πελάτη της, στη βάση ενός συμφωνηθέντος, συνήθως, χρονικού ορίζοντα και ποσού. Αντλώντας το βασικό κριτήριο για την διατύπωση ενός ορισμού από την οικονομική της λειτουργία, μπορεί κανείς να πει ότι πίστωση είναι η προσωρινή ενίσχυση από ένα πρόσωπο (πιστοδότη) της αγοραστικής δύναμης ενός άλλου (πιστολήπτη ή πιστούχου)². Πρόκειται για μια παροχή της τράπεζας προς τον πελάτη της, που βασίζεται στην θετική αξιολόγηση του τελευταίου, όσον αφορά την φερεγγυότητά του και την πρόθεσή του να εκπληρώσει τις αναληφθείσες υποχρεώσεις του. Όταν η ενίσχυση της αγοραστικής

.....

¹ «Η απαγόρευση αντιφατικής συμπεριφοράς στο παράδειγμα του εμπορικού δικαίου και ειδικά των τραπεζικών συμβάσεων», Ελ. Γ. Βόγκλης, Αναμνηστικός Τόμος (Ι) της ΤτΕ στη μνήμη του Λ. Γεωργακόπουλου, σελ.88 (https://www.bankofgreece.gr/Publications/Georgakopoulos_vol_I.pdf)

² Γεωργιάδης Απόστολος, «Η εξασφάλιση των πιστώσεων», Εκδ. Σάκκουλας, 2001, σελ. 2

δύναμης του πελάτη επιτυγχάνεται άμεσα με την απευθείας παραχώρησή της από τον πιστοδότη, τότε γίνεται λόγος για άμεση πίστωση, ενώ, όταν η αύξηση της πιστοληπτικής ικανότητάς του επιτυγχάνεται κατά τρόπο έμμεσο, με την ανάληψη εκ μέρους του πιστοδότη χρηματικής υποχρεώσεως, ώστε να αποφευχθεί η δέσμευση της ήδη υπάρχουσας αγοραστικής δύναμης του πιστούχου, τότε πρόκειται για έμμεση πίστωση. Μορφές της άμεσης πίστωσης είναι το δάνειο, η σύμβαση ανοίγματος πίστωσης και η πίστωση με τρέχοντα λογαριασμό, οι προεξοφλήσεις πιστωτικών τίτλων, η πρακτορεία επιχειρηματικών απαιτήσεων κ.α. Έμμεσες πιστώσεις είναι η ανάληψη εγγυήσεων, η πίστωση του τιμήματος, η προκαταβολή, η πιστωτική κάρτα, η χρηματοδοτική μίσθωση αλλά και οι ενέγγυες πιστώσεις και οι εγγυητικές επιστολές.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εστιάζει αποκλειστικά στις νομολογιακές εξελίξεις του Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου της χώρας μας κατά την τελευταία εικοσαετία, σε πληθώρα ζητημάτων που ανέκυψαν στο πλαίσιο σύναψης συμβάσεων τραπεζικών δανείων. Ένα αρκετά εκτενές τμήμα της παρούσας εργασίας αφορά τους Γενικούς Όρους Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ) που συνοδεύουν κατά κόρον τις δανειακές συμβάσεις, ενώ ερευνώνται και έτερα ζητήματα. Στο σημείο αυτό, να διευκρινίσω ότι αρκετές σχολιαζόμενες αναιρετικές αποφάσεις που περιλήφθηκαν στη θεματολογία της παρούσας και ιδίως όσον αφορά το κεφάλαιο των Γ.Ο.Σ, εκτείνονται, όσον αφορά στο περιεχόμενό τους, και πέραν από τη σύμβαση δανείου, ήτοι σε άλλες μορφές παροχής πίστωσης, όπως στη σύμβαση ανοικτού αλληλόχρεου λογαριασμού και στη σύμβαση πιστωτικής κάρτας. Παράλληλα, παρουσιάζεται και η εξέλιξη της Αρεοπαγίτικης Νομολογία σε έτερα ζητήματα αναφορικά με τις δανειακές πιστώσεις, τα οποία, ωστόσο, απασχόλησαν αυτήν σε λιγότερη συχνότητα.

Λέξεις -κλειδιά : Γενικοί όροι συναλλαγών, επιτόκιο, καταναλωτής, συμβατική ισορροπία, καταγγελία, αρχή διαφάνειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΣΕ ΔΑΝΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ-ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΑ

11 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ «ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ» - ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ Ο ΔΑΝΕΙΟΛΗΠΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗΣ, ΩΣΤΕ ΝΑ ΕΜΠΙΠΤΕΙ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΗ ΕΜΒΕΛΕΙΑ ΤΟΥ Ν. 2251/1994?

Ένα από τα πιο καίρια ζητήματα που απασχόλησε τη νομολογία ήταν σχετικό με το περιεχόμενο της έννοιας του καταναλωτή, όπως αυτή περιγράφεται στο αρ. 1§4 περ. α' εδ. α' ν. 2251/1994, και ειδικότερα το ζήτημα κατά πόσο οι δανειολήπτες των επίμαχων δανείων σε ελβετικό φράγκο δύνατο να θεωρηθούν καταναλωτές και συνεπώς να περιληφθούν στο προστατευτικό καθεστώς του παραπάνω νόμου.

Πιο αναλυτικά, το ζήτημα ιδίως απασχόλησε τη νομολογία αναφορικά με τους δανειολήπτες τραπεζικών δανείων σε ελβετικό φράγκο, για εξεύρεση επαγγελματικής στέγης και για άλλους σύστοιχους με την επαγγελματική σταδιοδρομία σκοπούς. Το υποκειμενικό πεδίο προστασίας προσδιορίζεται συνήθως με κριτήριο τη χρησιμοποίηση του προϊόντος ή της υπηρεσίας για την ικανοποίηση αναγκών άσχετων με την επαγγελματική δραστηριότητα³. Έτσι, για τους λήπτες δανείων προς απόκτηση ατομικής στέγης ή προς κάλυψη άλλων ιδιωτικών αναγκών, έξω από το εργασιακό - επιχειρηματικό πλαίσιο, δεν υπήρξε προβληματισμός, αφού αυτοί, θεωρήθηκε, ότι εντάσσονται αναμφιβόλως στην έννοια του καταναλωτή, όπως επιτάσσει το γράμμα του αρ. 2 περ. β' της Οδηγίας 93/13 και η Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, προς την οποία το Ελληνικό νομικό σύστημα συμμορφώθηκε, με τη θέσπιση του ν.2251/1994, περί προστασίας του καταναλωτή.

.....

3. Άρθρο «Ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής», Ιωάννης Καρακώστας, Η προστασία του Καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελ. 32.

Η παραπάνω Οδηγία προσδίδει την έννοια του καταναλωτή μόνο στα πρόσωπα εκείνα που πράττουν για σκοπούς άσχετους με τις επαγγελματικές τους δραστηριότητες, **εξαιρώντας ιδιαίτερα το ουσιαστικό στοιχείο του «ερασιτέχνη αποδέκτη» του αγαθού**, κριτήριο από το οποίο αφίσταται ουσιωδώς η έννοια του δανειολήπτη προς εξυπηρέτηση της επαγγελματικής – εμπορικής του δραστηριότητας. Στην ίδια κατεύθυνση προσανατολίζεται και η αυθεντική ερμηνεία της Ευρωπαϊκής Νομολογίας που θεωρεί ως καταναλωτή εκείνον που επιδιώκει με τη σύμβαση να καλύψει ίδιες καταναλωτικές ανάγκες σε ιδιωτικό επίπεδο, δίνοντας, έτσι, έμφαση στον **σκοπό** στον οποίο αποβλέπει το πρόσωπο κάνοντας χρήση των τραπεζικών εν προκειμένω υπηρεσιών, ήτοι τη παροχή πίστωσης δυνάμει δανειακών συμβάσεων. Η αυτή άποψη, προσανατολιζόμενη σε μια τελεολογική προσέγγιση της έννοιας του καταναλωτή, απηχούσε και σε μερίδα της Νομολογίας κατά την πρώτη διετία της προηγούμενης δεκαετίας, με σημαντικές συγκλίνουσες εφετειακές αλλά και αναιρετικές αποφάσεις. Το σκεπτικό της υπ' αριθμόν **904/2011 ΑΠ** απόφασης δέχτηκε ότι « *μόνον οι συμβάσεις που συνάπτονται για την κάλυψη ιδίων καταναλωτικών αναγκών ενός ατόμου σε ιδιωτικό επίπεδο, εμπίπτουν στις διατάξεις που προστατεύουν τον καταναλωτή, ως θεωρούμενο οικονομικώς ασθενέστερο μέρος και απορριπτέος τυγχάνει ως επικρατέστερος ένας γενικός ορισμός του καταναλωτή, ως αντισυμβαλλόμενου κάθε προμηθευτή, ανεξαρτήτως των παρεχομένων προϊόντων ή υπηρεσιών, παρά μόνο ως το πρόσωπο που συναλλάσσεται για μη επαγγελματικούς σκοπούς, διότι στα πλαίσια των συναλλαγών αυτών δεν έχει αποκτήσει τις γνώσεις, την εμπειρία και εν γένει την εξειδικευμένη στο αντικείμενο αυτό διαπραγματευτική ικανότητα που έχει ο προμηθευτής, γεγονός που δικαιολογεί την προστασία του από το νόμο. Έτσι και στις αποφάσεις του ΔΕΚ (που είναι δεσμευτικές για τα κράτη - μέλη υπό τη μορφή της αυθεντικής ερμηνείας - πρωτόκολλο της 3.6.1971 κυρωθέν με το Ν 1814/1988) κοινό χαρακτηριστικό και εννοιολογικός πυρήνας του ορισμού του καταναλωτή, αποτελεί η μη ικανοποίηση επαγγελματικών αναγκών με τη σύναψη της συμβάσεως και όχι η ιδιότητα του συμβαλλόμενου λήπτη των υπηρεσιών ως εμπόρου ή ελεύθερου επαγγελματία. Συνεπώς, ο όρος καταναλωτής περιλαμβάνει και εμπόρους και ελεύθερους επαγγελματίες, εφόσον οι τελευταίοι συνάπτουν συμβάσεις για τις ιδιωτικές τους ανάγκες. Μόνον όταν οι επιχειρούμενες από τους ως άνω συναλλαγές συναρτώνται λειτουργικώς με την άσκηση του επαγγέλματος τους, ή είναι βοηθητικές της εμπορικής τους δραστηριότητας (ΕφΑΘ 730/2005 ΕπισκεΛ 2005,741), δεν τίθεται*

θέμα προστασίας τους από τις διατάξεις του προμνημονευόμενου νόμου (ΕφαΘ 3884/2006 ΕλλΔνη 2007,305). Προς απόδειξη Θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η θέση του προσώπου σε συγκεκριμένη σύμβαση, σε σχέση με τη φύση και το σκοπό αυτής και όχι η υποκειμενική κατάσταση του ιδίου αυτού προσώπου. **Ετσι, ένα και το αυτό πρόσωπο μπορεί να θεωρηθεί ως καταναλωτής στο πλαίσιο ορισμένων πράξεων και ως επιχειρηματίας στο πλαίσιο άλλων πράξεων.**⁴ Από τα παραπάνω προκύπτει ότι δεν προστατεύεται κάθε ασθενέστερος συναλλασσόμενος, αλλά μόνον εκείνος που συνάπτει την επίμαχη σύμβαση εκτός του πλαισίου των επαγγελματικών του σχέσεων. Για τη διαπίστωση της συνδρομής της ανωτέρω προϋποθέσεως δεν έχει σημασία η υποκειμενική του κατάσταση (αν λ.χ. το επάγγελμα του είναι άσχετο ή σχετικό με τη συγκεκριμένη σύμβαση), αλλά, εάν μπορεί να θεωρηθεί κατ' αντικειμενική κρίση, ως επαγγελματίας στο πλαίσιο της συγκεκριμένης συναλλαγής⁵. **Κατά συνέπεια, ο αγοραστής τραπεζικών προϊόντων ή ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών, δεν μπορεί να θεωρηθεί εκ των προτέρων καταναλωτής, αποκλειστικώς λόγω του γεγονότος ότι είναι αντισυμβαλλόμενος τράπεζας. Η επίκληση και υπαγωγή στο προνομιακό καθεστώς προστασίας των διατάξεων του καταναλωτικού δικαίου, ιδιωτών επενδυτών, οι οποίοι, με γνώση και εμπειρία της αγοράς και σημαντική οικονομική επιφάνεια, ασχολούνται συστηματικώς με προϊόντα και συναλλαγές υψηλής οικονομικής αξίας, αποβαίνει καταχρηστική, καθώς οι ανωτέρω συναλλασσόμενοι υπερβαίνουν κατά πολύ το πρότυπο του μέσου αποταμιευτή και δεν είναι απαραίτητα το αδύναμο μέρος της συγκεκριμένης συναλλαγής.**

-
4. «Τον ad hoc έλεγχο της ανάγκης προστασίας του συγκεκριμένου συναλλασσομένου δεχόταν και το ΔΕΚ κατά την ερμηνεία του αρ. 13 της Σύμβασης των Βρυξελλών που καθιερώνει ειδική βάση διεθνούς δικαιοδοσίας, σύμφωνα με το οποίο η έννοια του καταναλωτή δε μπορεί να καθοριστεί βάσει μιας προϋφιστάμενης υποκειμενικής κατάστασης: το ένα και το αυτό πρόσωπο μπορεί σε ορισμένη περίπτωση να είναι καταναλωτής και σε άλλη επαγγελματίας.» ό.α. Ι. Καρακώστας «Ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής», σελ.36
 5. « Ως κριτήρια μπορούν να αξιοποιηθούν ο εξειδικευμένος χαρακτήρας της συναλλαγής, η οικονομική επιφάνεια του συναλλασσομένου αλλά και η υψηλή, κατά την κοινή πείρα και τις αντιλήψεις των συναλλαγών, οικονομική αξία της υπό κρίση συναλλαγής που ενδεικνύει ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο είναι γνώστης του οικείου συναλλακτικού κύκλου...», ό.α. Ι. Καρακώστας «Ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής», σελ.38

Κατά συνέπεια, μόνον οι συμβάσεις που συνάπτονται για την κάλυψη ιδίων καταναλωτικών αναγκών ενός ατόμου σε ιδιωτικό επίπεδο, εμπίπτουν στις διατάξεις που προστατεύουν τον καταναλωτή, ως θεωρούμενο οικονομικώς ασθενέστερο μέρος». Με άλλα λόγια, βασικό κριτήριο για την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων είναι το κατά πόσον η συγκεκριμένη συναλλαγή χαρακτηρίζεται από ανισομέρεια σε βάρος της διαπραγματευτικής δύναμης του πελάτη της Τράπεζας⁶. Με βάση τις επικλήσεις αυτές, λοιπόν, στις τραπεζικές συναλλαγές οι διατάξεις του Ν. 2251/1994 είναι εφαρμοστέες μόνο στον τομέα του retail banking ⁷ (δηλαδή στα στεγαστικά και προσωπικά δάνεια και στις πιστωτικές κάρτες)» και όχι στις επαγγελματικές τραπεζικές πιστώσεις.

Δεν έλειψε, ωστόσο, και η παράλληλη αντίθετη μερίδα της Νομολογίας που συναντάται εξίσου σε αρκετές δικαστικές αποφάσεις της προηγούμενης δεκαετίας, πρεσβευτές της οποίας τάσσονταν υπέρ μιας πλέον διασταλτικής ερμηνείας της έννοιας του καταναλωτή, σύστοιχη προς το γράμμα του αρ. 1 παρ. 4 εδ. α' ν. 2251/1994 εμμένοντας στην έννοια του **τελικού αποδέκτη** των προϊόντων ή υπηρεσιών, ανεξαρτήτως σκοπού, επαγγελματικού ή όχι.

Αναλυτικότερα, ο τελικός αποδέκτης ενός προϊόντος- άρα και ο τελικός λήπτης ενός επαγγελματικού δανείου- είναι αν μη τι άλλο καταναλωτής, καθώς μείζονα σημασία καταλαμβάνει εν προκειμένω η μη περαιτέρω διάθεση του προϊόντος στην αγορά, και μόνο τότε εκλείπει η ερασιτεχνική ιδιότητα του τελικού αποδέκτη, (αν αυτή ήθελε κριθεί ότι συνιστά αναγκαία συνθήκη για τον χαρακτηρισμό του προσώπου ως καταναλωτή), όταν, δηλαδή, ο αποδέκτης της υπηρεσίας αποτελεί τον ενδιάμεσο κρίκο της εμπορικής αλυσίδας, αποβλέποντας

.....

6. «Τραπεζικές συναλλαγές», Γεώργιος Χ. Πανίτσας, Επιμέλεια Δ. Ν. Λαδάς, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ. 50.
7. Το “retail banking” αφορά τραπεζικές υπηρεσίες, οι οποίες προσφέρονται κυρίως σε φυσικά πρόσωπα, αποτελούν συναλλαγές σχετικά μικρού ύψους και παρουσιάζουν σχετική ομοιομορφία, περιοδικότητα και επαναληπτικότητα. Στις υπηρεσίες αυτές εμπίπτουν οι καταθέσεις χρημάτων ή άλλων κινητών αξιών, οι πράξεις διενέργειας πληρωμών και μεταφοράς κεφαλαίων, η έκδοση και διαχείριση μέσων πληρωμής, πιστωτικών και χρεωστικών καρτών, ταξιδιωτικών και τραπεζικών επιταγών. ό.α Ι. Καρακώστας «Ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής», σελ.41.

στην απόκτηση συναφούς με το επάγγελμά του αγαθού με σκοπό περαιτέρω διάθεσής του ή παραχώρησης της χρήσεώς του στην αγορά προς προσπορισμό, δηλαδή, ίδιου οικονομικού οφέλους. (ΑΠ 1343/2012, ΑΠ 733/2011). Κάτι τέτοιο, δε συντρέχει όμως στην περίπτωση των ληπτών δανείων στεγαστικής πίστης, αφού αυτοί δεν προχωρούν στη σύναψη δανείων – έστω και προς απόκτηση επαγγελματικής στέγης- με σκοπό να μεταβιβάσουν την αποκτώμενη στέγη περαιτέρω στην αγορά.

Παράλληλα, στο πλαίσιο του ως άνω προβληματισμού, ευλόγως μπορεί να τεθεί και ζήτημα διάκρισης και άνισης μεταχείρισης για τον τραπεζικό κλάδο σε σχέση με λοιπούς επαγγελματικούς κλάδους παροχής υπηρεσιών (ασφαλιστικών, υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας κλπ)⁸. Για τους τελευταίους η στάση των ελληνικών δικαστηρίων μακρόθεν χαρακτηρίζεται από την αποδοχή ως καταναλωτή κάθε τελικού αποδέκτη υπηρεσιών, ανεξαρτήτως έρευνας οποιασδήποτε στοχοθεσίας. Τυγχάνει, δηλαδή, απαρέγκλιτης εφαρμογής το γράμμα του αρ. 1 παρ. 4 ν. 2251/1994, έτσι ώστε να εγείρεται ζήτημα μεροληπτικής αντιμετώπισης της ελληνικής δικαιοσύνης υπέρ αυτών των επαγγελματικών κλάδων εις βάρος του τραπεζικού, χωρίς μάλιστα να υφίσταται αποχρών προς τούτο λόγος. Εξάλλου, αν ήθελε θεωρηθεί ότι ο λήπτης ενός επαγγελματικού τραπεζικού δανείου διαθέτει στη φαρέτρα του τα κατάλληλα γνωστικά όπλα που τον καθιστούν ισάξιο αντίπαλο έναντι του οικονομικά και διαπραγματευτικά ισχυρότερου τραπεζικού ιδρύματος, και ως εκ τούτου δεν κρίνεται άξιος προστασίας του νόμου 2251/1994, η Τράπεζα θα μπορούσε να ενίσταται κατ' επίκληση του ΑΚ 281 προβάλλοντας ως λόγο την καταχρηστική επίκληση της ιδιότητας του καταναλωτή από τον συγκεκριμένο αντίδικό της στα πλαίσια μιας δικαστικής διένεξης.

Τέλος στη νομολογιακή διχογνωμία αναφορικά με την οριοθέτηση της έννοιας του καταναλωτή, όπως αυτή ισχύει στον ν. 2251/1994 ήρθε να δώσει η υπ' αριθμόν **13/2015** Απόφαση του Αρείου Πάγου, που συνεδρίασε σε Ολομέλεια κατόπιν παραπομπής από το Α2 Τμήμα Πολιτικό ΑΠ, το οποίο θεώρησε ότι το παραπάνω ζήτημα που εκκλήθη να επιλύσει άγγιζε θέματα γενικότερου ενδιαφέροντος, αφορών αόριστο αριθμό δανειοληπτών.

.....
⁸. «Συμβάσεις Δανείων σε ελβετικό Φράγκο -Κύρος γενικών όρων συναλλαγών και συναφή ζητήματα», Γ. Δέλλιος, Α. Βαλτούδης, Γνωμοδοτήσεις /10.06.2015, σελ. 89επ.

Αναλυτικότερα, η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου δέχθηκε ως ορθά τα όσα είχε κρίνει η αναιρεσιβαλλόμενη εφετειακή απόφαση, σύμφωνα με την οποία «ως καταναλωτής του ν. 2251/1994 που είναι άξιος της σχετικής προστασίας του, είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που αποκτά το προϊόν ή τις υπηρεσίες για ικανοποίηση όχι μόνο των ατομικών αλλά και των επαγγελματικών του αναγκών, αρκούντος απλώς και μόνον του γεγονότος ότι είναι ο τελικός αποδέκτης τούτων. Τελικός δε αποδέκτης λογίζεται εκείνος που αναλίσκει ή χρησιμοποιεί το πράγμα σύμφωνα με τον προορισμό του, χωρίς να έχει την πρόθεση να το μεταβιβάσει αυτούσιο ή ύστερα από επεξεργασία σε άλλους αγοραστές, καθώς και αυτός που χρησιμοποιεί ο ίδιος την υπηρεσία και δεν τη διοχετεύει σε τρίτους»

Η ανωτέρω απόφαση έχει ως αποτέλεσμα ότι οποιοσδήποτε πελάτης-δανειολήπτης της Τράπεζας θα θεωρείται καταναλωτής, και θα χαίρει της ειδικής προστασίας του ν. 2251/1994, με όριο όμως την διάταξη του άρθρου 281 ΑΚ. Δηλαδή, σε περίπτωση που ένας πελάτης της τράπεζας διαθέτει οικονομική ισχύ και σημαντικό γνωσιακό υπόβαθρο επί των συγκεκριμένων συναλλαγών και βρίσκεται σε θέση όπου δύναται να διαπραγματευτεί τους όρους της σύμβασής του με την Τράπεζα, τότε η επίκληση εκ μέρους του της ιδιότητας του καταναλωτή θα λαμβάνει χώρα καταχρηστικά.⁹

Η αναιρετική απόφαση, συντασσόμενη λοιπόν προς την εφετειακή, επέμεινε σε μια πλέον διευρυμένη εκδοχή της έννοιας του καταναλωτή, όπως αυτή πρεσβεύει ο ίδιος ο ν. 2251/1994 παραμερίζοντας το στενό γράμμα της Κοινοτικής Οδηγίας 13/93, εναρμόνιση προς την οποία αποτελεί η θέσπιση του πρώτου νόμου.

.....

9. «Τραπεζικές συναλλαγές», Γεώργιος Χ. Πανίτσας, Επιμέλεια Δ. Ν. Λαδάς, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ. 52-53, ο οποίος θεωρεί ότι η ως άνω απόφαση της Ολομέλειας δε θα πρέπει να θεωρείται ως επικράτηση της θέσης για την ευρεία ερμηνεία του ορισμού του καταναλωτή.

Μάλιστα, η απόκρουση μιας *stricto sensu* έννοιας καταναλωτή, θεωρήθηκε ότι δεν προσκρούει στις επιταγές του παράγωγου δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφού πρόθεση αυτού είναι να δημιουργήσει ένα ελάχιστο δίκτυ προστασίας για τα Κράτη-μέλη, χρησιμεύον σαν πυξίδα (οδηγία ελάχιστης εναρμόνισης), ενώ θα εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των εθνικών νομοθετικών οργάνων να θεσπίζουν, αν το επιθυμούν, αυστηρότερες διατάξεις, εφόσον ήθελε κριθεί ότι αυτό θα εξασφαλίσει μεγαλύτερη προστασία για τα υποκείμενα δικαίου τους (αρ. 8 Οδηγία 13/93).

Εν συνεχεία, ο ΑΠ δέχεται ότι οι τραπεζικές συναλλαγές αποτελούν ένα πεδίο το οποίο πρέπει να ενταχθεί στη προστασία του νόμου για τον καταναλωτή, δεδομένης της διαρκούς επέκτασης των μαζικών συναλλαγών, που έχει ως συνέπεια τη συνηθέστατη προσχώρηση του ασθενέστερου¹⁰ οικονομικά μέρους σε διατυπωμένους μονομερώς όρους. Το παραπάνω επιβάλλεται αφενός από την ευρεία διατύπωση της διάταξης του άρθρου 1 παρ. 4 περ. α του ν. 2251/1994,¹¹ που δεν αφήνει περιθώρια αποκλεισμού από το πεδίο προστασίας του νόμου τις συναλλαγές αυτές, αφετέρου ενισχύεται και από το γεγονός ότι η χορήγηση δανείων και πιστώσεων, ως τραπεζική υπηρεσία, απευθύνεται πάντα στον τελικό αποδέκτη τους, διότι γίνεται ανάλωση δια της χρήσης τους, χωρίς ενδιάμεσο στάδιο περαιτέρω μεταβίβασης τους.

Συμπερασματικά, λοιπόν, η παροχή δανείων και πιστώσεων από τραπεζικά ιδρύματα είναι παροχές προς τελικούς αποδέκτες, ανεξαρτήτως αν οι πιστολήπτες-δανειζόμενοι φέρουν την ιδιότητα του εμπόρου ή επαγγελματία και κάνουν χρήση

.....

10. Βλ. και Φωτεινή Αθ. Αντωνοπούλου, ΕλλΔικ 2003 I, σελ. 333 επ. «Τα όρια προστασίας του αποδέκτη τραπεζικών υπηρεσιών κατά το σύγχρονο καταναλωτικό δίκαιο», όπου αναφέρεται ότι ακριβώς στην ιδιότητά του αυτή, ως αδυνάτου μέρους σε συγκεκριμένη συναλλαγή, θεμελιώνεται και η συναλλακτική υποχρέωση προστασίας του καταναλωτή.

11. Βλ. και Γ. Δέλλιο, Προστασία καταναλωτών και σύστημα του ιδιωτικού δικαίου, Εκδ. Σάκουλας, 2005, τομ. I, σελ. 176-177, 458, όπου η έννοια του «τελικού αποδέκτη» κρίνεται ως αφηρημένη, έτσι «Η ειδική ρυθμιστική παρέμβαση στην κατάρτιση, την ερμηνεία και τον έλεγχο του περιεχομένου συμβατικών όρων δικαιολογείται από τη διάγνωση συγκεκριμένων άξιών προστασίας καταστάσεων (πληροφοριακό έλλειμμα, έλλειμμα εναλλακτικών λύσεων, ανορθολογική συμπεριφορά, διαπραγματευτική υστέρηση). Η διάγνωση της συνδρομής των εν λόγω καταστάσεων, που δε συνάγεται άνευ ετέρου από τον αφηρημένο νομικό χαρακτηρισμό του «τελικού αποδέκτη» αποτελεί έργο του εφαρμοστή του δικαίου.

αυτών για ικανοποίηση επιχειρηματικών αναγκών τους, εφόσον, εν πάσει περιπτώσει, αναλίσκονται αμέσως από τους ίδιους και δε μεταβιβάζονται περαιτέρω, λειτουργώντας οι ίδιοι ως ενδιάμεσοι χρήστες αυτών. Ωστόσο, υπογραμμίζει η αναιρετική απόφαση, ότι η πιστοδότρια Τράπεζα, ανεξαρτήτως των ως άνω εκτεθέντων, πάντοτε διατηρεί το δικαίωμα της να ενίσταται έναντι του πελάτη για καταχρηστική επίκληση της ιδιότητας του καταναλωτή εκ μέρους του, όταν ο τελευταίος δεν υφίσταται έλλειμμα αυτοπροστασίας, διαθέτων εμπειρία και οικονομική επιφάνεια ώστε να κατανοήσει και συνακολούθως να διαπραγματευτεί επί ίσοις όροις κατά την σύναψη της δανειακής σύμβασης.

1.1.1.Ο ισχύων ορισμός της έννοιας του «καταναλωτή» μετά τον ν. 4512/2018.

Ο προσφάτως ψηφισθείς νόμος 4512/2018 (ημερομηνία δημοσίευσης στην Ε.Κ. 17/01/2018) επέφερε πλείστες αλλαγές και μεταρρυθμίσεις στον αρχικό νόμο περί προστασίας του καταναλωτή 2251/1994 και ως εκ τούτου στον μεταγενέστερο τροποποιητικό αυτού νόμο 3587/2007, ιδίως δε στον ορισμό της έννοιας του καταναλωτή. Έτσι, σύμφωνα με το νέο άρθρο 1^α του ν. 2251/1994 (αρ. 100 παρ. 5 ν. 4512/2018) « *Με την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος, νοούνται ως: 1. καταναλωτής κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για λόγους οι οποίοι δεν εμπίπτουν στην εμπορική, επιχειρηματική, βιοτεχνική ή ελευθέρια επαγγελματική του δραστηριότητα*». Υιοθετείται, έτσι, πλέον η λεγόμενη «στενή» ερμηνεία του όρου καταναλωτής, με την οποία ο Έλληνας Νομοθέτης ευθυγραμμίστηκε πλήρως με τον αντίστοιχο ορισμό των ενωσιακών ρυθμίσεων¹² και της Νομολογίας του ΔΕΕ. Ως καταναλωτές νοούνται, επομένως, πλέον μόνον τα φυσικά πρόσωπα που συναλλάσσονται για να καλύψουν προσωπικές ή οικογενειακές ανάγκες και όχι στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας.¹³ Όπως αναφέρεται και στην Αιτιολογική έκθεση «Ουσιαστικό κριτήριο για το χαρακτηρισμό ενός συμβαλλομένου ως καταναλωτή

12. Έτσι και σύμφωνα με τον Α.Κοτσίρη, ο πραγματικός στόχος των κοινοτικών οδηγιών που αποτέλεσαν την βάση των εγχώριων νομοθετημάτων ήταν η δημιουργία ενός **minimum** προστασίας του καταναλωτή προς την υιοθέτηση κοινών όρων ανταγωνισμού μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. Αυτή η διευρυμένη ερμηνεία του καταναλωτή αντιβαίνει σε αυτό το στόχο. Κατ' άλλη άποψη η λύση μπορεί να βρεθεί στην **συσταλτική ερμηνεία** του όρου «τελικός αποδέκτης». Η έννοια του καταναλωτή (γνμ.) ΔΕΕ 2005 Α.Κοτσίρης, σελ 1128 επ.

13. «Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών», τόμος Ι, Γ.Δ. Καλλιμόπουλος, Κ.Γ.Καραγιάννης, Ζ.Ν. Τσολακίδης, Εκδ. Σάκουλας, 2019, σελ. 173.

αποτελεί η κάλυψη ιδίων καταναλωτικών αναγκών και η ερασιτεχνική ιδιότητα του με την οποία συμβάλλεται».

Η έννοια όμως του «τελικού αποδέκτη» ως δείκτη αναφοράς για την οριοθέτηση της έννοιας του καταναλωτή, όπως επικρατούσε στην προγενέστερη νομοθεσία, δεν εγκαταλείφθηκε τελείως από τον εθνικό νομοθέτη, αφού, ταυτόχρονα, με την παρ. 2 του άρθρου 101 του ίδιου νομοθετήματος προστέθηκε διάταξη, σύμφωνα με την οποία οι διατάξεις για την προστασία από καταχρηστικούς ΓΟΣ του άρθρου 2 Ν. 2251/1994 «εφαρμόζονται σε κάθε σύμβαση, **ανεξάρτητα από το αν ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή είναι καταναλωτής**, όταν πληρούνται σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) Η σύμβαση περιλαμβάνει όρους οι οποίοι δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης μεταξύ των μερών, β) ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή πληροί τα κριτήρια της πολύ μικρής επιχείρησης σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 2 του ν. 4308/2014 (Α' 251)¹⁴, και γ) ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή συμβάλλεται ως **τελικός αποδέκτης των παρεχόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών...**».

Έτσι, από το συνδυασμό των δύο νέων διατάξεων, αυτής του άρθρου 100 παρ. 5 και αυτής του άρθρου 102 παρ. 2, προκύπτουν δύο διαπιστώσεις¹⁵: Πρώτον, ότι ο νομοθέτης δεν θέλει πλέον να εναποθέσει στην κατ' ΑΚ 281 διορθωτική επέμβαση του δικαστή την αποφυγή καταχρηστικής επίκλησης του ευρέος ορισμού του καταναλωτή από μεγάλες επιχειρήσεις και, γι' αυτό, στενεύει τον ίδιο τον ορισμό του καταναλωτή. Δεύτερον, ότι για να επεκτείνει την παροχή προστασίας και στους – μη καταναλωτές πλέον– επαγγελματίες ξαναβάζει ως κριτήριο την έννοια του «τελικού

14. Συναφώς δε η ως άνω παρ. 2 του άρθρου 2 του ν. 4308/2014, με θέμα «Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα», ορίζει ότι «πολύ μικρές οντότητες είναι οι οντότητες οι οποίες κατά την ημερομηνία του ισολογισμού τους δεν υπερβαίνουν τα όρια δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα τρία κριτήρια: α) Σύνολο ενεργητικού (περιουσιακών στοιχείων): 350.000 ευρώ, β) Καθαρό ύψος κύκλου εργασιών: 700.000 ευρώ, γ) Μέσος όρος απασχολούμενων κατά τη διάρκεια της περιόδου: 10 άτομα». Παράλληλα, η παρ. 2 του άρθρου 1 του ίδιου νόμου διευκρινίζει ότι ως «οντότητες» νοούνται, μετά από πολλές προϋποθέσεις που τίθενται και παραπομπές που γίνονται σε άλλα νομοθετήματα, κυρίως οι εμπορικές εταιρίες.

15. «Η νέα έννοια του «καταναλωτή» και ο ανακαθορισμός του υποκειμενικού πεδίου προστασίας από καταχρηστικούς ΓΟΣ (Ν.4512/2018)», Γεώργιος Ι. Δέλλιος, Νομικά Χρονικά online.

αποδέκτη», αυτή τη φορά όμως όχι μόνη της αλλά συνοδευόμενη και από ένα κριτήριο μεγέθους, το οποίο συνδέει με μια από τις πλέον αμφισβητούμενες στο εμπορικό δίκαιο έννοιες, αυτήν της «πολύ μικρής επιχείρησης» ή «πολύ μικρής οντότητας».

12 ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΕΚΤΟΚΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΔΑΝΕΙΑΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΕ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΟ ΔΑΝΕΙΟ ΠΑΡΑ ΤΗ ΣΤΑΔΙΑΚΗ, ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ, ΑΠΟΔΕΣΜΕΥΣΗ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Ζήτημα ακυρότητας λόγω καταχρηστικότητας τέθηκε, δυνάμει της υπ' αριθμόν **2123/2009** απόφασης του ΑΠ, σχετικά με μονομερώς προδιατυπωμένο όρο της δανειοδότης Τράπεζας αναφορικά με τη χορήγηση στεγαστικών δανείων σε υποψήφιους δανειολήπτες, προς αγορά δηλαδή ή επισκευή κατοικίας. Η τραπεζική πρακτική που είχε ως έρεισμα έναν μονομερώς προδιατυπωμένο για αόριστο αριθμό δανειακών συμβάσεων όρο, προέβλεπε την σταδιακή εκταμίευση του ποσού του δανείσματος εκ μέρους της δανείστριας, το οποίο εκείνη προηγουμένως είχε καταθέσει σε δεσμευμένο λογαριασμό του οφειλέτη, ανάλογα με την πρόοδο των υπολειπόμενων εργασιών στο ακίνητο. Παράλληλα, όμως, το δάνεισμα ήταν τοκογόνο ήδη από το χρονικό σημείο της κατάθεσης του χρηματικού ποσού στο δεσμευμένο λογαριασμό για το σύνολο του δανείσματος, μολοντί δεν μπορούσε να γίνει χρήση αυτού καθ' ολοκληρία. Έτσι, ο πελάτης πλήρωνε τόκους για ποσά που δεν είχε ακόμα στη διάθεσή του.

Ο παραπάνω όρος που ετέθη από την Τράπεζα ως προϋπόθεση για την χορήγηση στεγαστικού δανείου και προέβλεπε **εκτοκισμό εξ'υπαρχής για το σύνολο του δανειακού κεφαλαίου, καίτοι αυτό αποδεσμευόταν σταδιακά με την πρόοδο των στεγαστικών εργασιών** κρίθηκε από το αναιρετικό δικαστήριο πράγματι καταχρηστικός, όπως είχε κρίνει πρωτύτερα το Εφετείο, καθώς θεωρήθηκε ότι επέφερε ουσιώδη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων μεταξύ των μερών.

Αναλυτικότερα, ο δανειολήπτης υποχρεώνεται να καταβάλλει την αντιπαροχή του (τόκους), χωρίς εντέλει να έχει την παροχή της υπηρεσίας, ήτοι τη χρήση ολόκληρου του κεφαλαίου του δανείου. Το ισχυρότερο όμως συμβατικό μέρος επιφυλάσσει στον εαυτό του το πλήρες όφελος από τη σύμβαση και το

ασθενέστερο υστερεί. Κατά τη σύναψη μιας δανειακής σύμβασης (στεγαστικό δάνειο) με την πρόβλεψη του όρου της κατάθεσης του ποσού του δανείου σε δεσμευμένο λογαριασμό, ο καταναλωτής - δανειολήπτης λαμβάνει σταδιακά το ποσό του δανείου (π.χ. στα επισκευαστικά δάνεια ανάλογα με την πρόοδο των οικοδομικών εργασιών και κατόπιν έγκρισης μηχανικού της τράπεζας), εντούτοις υποχρεούται να καταβάλει στην Τράπεζα το αντίτιμο για τη λήψη του δανείου, δηλ. τον τόκο, ο οποίος αναφέρεται στο σύνολο του κεφαλαίου για το οποίο ελήφθη το δάνειο. Έτσι, ενώ το σύνολο του ποσού απεικονίζεται λογιστικά σ' ένα τραπεζικό λογαριασμό στο όνομα του δανειολήπτη, στην πραγματικότητα αυτό βρίσκεται στη διάθεση της Τράπεζας, η οποία μπορεί να το χρησιμοποιεί κατ' αρέσκεια. Όμως ο δανειολήπτης θα πρέπει να καταβάλει τόκο για όλο το ποσό που αντιστοιχεί στο κεφάλαιο του δανείου από τη στιγμή υπογραφής της δανειακής σύμβασης, χωρίς να έχει αυτό στη διάθεση του.

Πρόσθετο επιχείρημα στη δομή του δικανικού συλλογισμού για την κατάφαση της καταχρηστικότητας του παραπάνω ΓΟΣ αποτέλεσε και η φύση της σύμβασης του δανείου όπως τυποποιείται στον ΑΚ. *«...Ο όρος αντιστρατεύεται την ίδια τη φύση της σύμβασης δανείου, όταν λογίζεται με αυτό, ότι το δάνειο έχει χορηγηθεί στον δανειολήπτη, ενώ ο τελευταίος δεν διαθέτει και δεν εκμεταλλεύεται το κεφάλαιο του δανείου. Η φύση και ο σκοπός του δανείου ενέχουν στο εννοιολογικό τους περιεχόμενο την παράδοση των χρημάτων στον δανειολήπτη. Σύμφωνα δε με το άρθρο 806 [ΑΚ](#) το δάνειο καταρτίζεται in re με την κατά κυριότητα μεταβίβαση στον οφειλέτη των χρημάτων. Η μεταβίβαση κυριότητας επί πράγματος σημαίνει τη μεταβίβαση όλων των εξουσιών που το συνοδεύουν και που το αφορούν και δεν νοείται εκταμίευση δανείου, αν δεν παρέχεται η δυνατότητα χρήσης του ποσού του».*

Έτσι, ενόψει των ανωτέρω κρίθηκε ότι ο ελεγχόμενος ΓΟΣ διαταράσσει την ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων σε βάρος του καταναλωτή, χωρίς επαρκή και εύλογη αιτία αποκλίνει από ουσιώδεις και βασικές αξιολογήσεις του ενδοτικού δικαίου, δηλαδή από τις τυπικές και συναλλακτικά δικαιολογημένες προσδοκίες του πελάτη και ως τέτοιος κρίνεται καταχρηστικός και συνεπώς άκυρος, με νομικό έρεισμα στην παράγραφο 1 του άρθρου 3 του ν. 2251/1994. Στην τελευταία ορίζεται ότι: "ρήτρα σύμβασης που δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, θεωρείται καταχρηστική, όταν παρά την απαίτηση της καλής πίστεως, δημιουργεί σε βάρος του καταναλωτή σημαντική

ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση".

Αντίθετος μάλιστα ισχυρισμός της αναιρεσίουσας Τράπεζας, ότι παρέχεται εναλλακτική δυνατότητα στον καταναλωτή, να λάβει τμηματικά το δάνειο και η καταβολή της κάθε δόσης να υπολογίζεται με βάση το ανεξόφλητο, κατά το χρόνο υπολογισμού, κεφάλαιο του δανείου και όχι το σύνολο αυτού κρίθηκε απορριπτέος ως αβάσιμος, καθώς η παραπάνω εναλλακτική ήταν μόνο προνομιακή και συνδυαζόταν μόνο με συγκεκριμένα τραπεζικά προϊόντα (π.χ διαφοροποιήσεις ανάλογα με το αν το δάνειο θα ληφθεί σε ξένο νόμισμα ή ευρώ), πράγμα το οποίο η ίδια παρέλειψε να αναφέρει. Ομοίως απορριπτέος κρίθηκε και ο ισχυρισμός της ότι το ποσό του δανείου με την κατάθεσή του σε δεσμευμένο έστω τραπεζικό λογαριασμό του δανειολήπτη επιφέρει επιτόκιο καταθετικού λογαριασμού καθόσον, συγκρίνοντας την ωφέλεια που αποκομίζουν τα μέρη, το συγκεκριμένο επιτόκιο είναι υποπολλαπλάσιο του επιτοκίου του δανείου και επομένως η ωφέλεια αυτή του δανειολήπτη δεν μπορεί να συμψηφιστεί με το κέρδος που αποκομίζει η Τράπεζα, με το να έχει στη διάθεση της το κεφάλαιο του δανείου κατά το μέρος που αυτό είναι δεσμευμένο.

Ο ΑΠ δια της υπ' αριθμόν **7/2011** απόφασής του κλήθηκε να αποφανθεί περί του ίδιου επίδικου με την 2123/2009 αντικειμένου, αναφορικά δηλαδή, με προδιατυπωμένο όρο σύμβασης ενυπόθηκου τοκοχρεωλυτικού δανείου που όριζε ότι για την καταβολή του δανείου ο δανειστής θα κατέβαλε κατά την ημέρα κατάρτισης της σύμβασης το συνολικό ποσό του δανείου, ο δε οφειλέτης δηλώνει ότι το αφήνει στο δανειστή, σε άτοκο λογαριασμό, στο όνομα του, για το χρονικό διάστημα δε που μεσολαβούσε από κάθε καταβολή μέχρι την ημερομηνία που αρχίζει η περίοδος της τοκοχρεολυτικής δόσης ο οφειλέτης θα υποχρεούτο να καταβάλει ή ο δανειστής θα δικαιούτο να παρακρατεί υπέρ αυτού τον απλό καθαρό τόκο που αναλογεί στο ποσό της καταβολής με ετήσιο επιτόκιο το ίδιο του δανείου, μετά την αφαίρεση του προεξοφλήματος του τόκου. Ως εκ τούτου, το πιστωτικό ίδρυμα, με την εφαρμογή του παραπάνω όρου αξίωσε και έλαβε από τον δανειολήπτη τόκους από την ημέρα κατάρτισης της σύμβασης μέχρι την ημέρα καταβολής των επιμέρους ποσών, για ποσά όμως του δανείου τα οποία δεν είχαν εκταμιευθεί ακόμη και συνεπώς δεν ευρίσκοντο στη διάθεση του δανειολήπτη αλλά παρέμεναν στον προβλεπόμενο από τη σύμβαση άτοκο λογαριασμό που τηρούσε το πιστωτικό ίδρυμα για εκείνον.

Το ανώτατο αναιρετικό δικαστήριο κλήθηκε να αποφανθεί αν η εφετειακή απόφαση είχε σφάλει δεχόμενη την καταχρηστικότητα του ως άνω όρου της τραπεζικής σύμβασης. Ο συγκεκριμένος όρος, κατά την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, δύναται να κριθεί ως προς την συμμόρφωσή του προς τις επιταγές του νόμου περί καταναλωτή, καθώς έχει διατυπωθεί εκ των προτέρων από το εναγόμενο-πιστωτικό ίδρυμα για απροσδιόριστο αριθμό μελλοντικών συμβάσεων τοκοχρεολυτικών, στεγαστικών δανείων, γεγονός που ενισχύεται και από το ότι έχει περιληφθεί στο έντυπο τμήμα των προσκομιζομένων συμβάσεων, συνεπώς δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο διαπραγματεύσεων. Η παραδοχή της καταχρηστικότητας του ως άνω όρου από το Εφετείο στηρίχθηκε σε δύο επιχειρήματα, με έρεισμα τις διατάξεις του ν. 2251/1994 περί προστασίας του καταναλωτή.

Αναλυτικότερα, ο επίδικος αυτός γενικός όρος συναλλαγών είναι άκυρος ως καταχρηστικός κατ' άρθρο 6 παρ. 2 του ν. 2251/1994, καθόσον διαταράσσει την ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή. Με τον όρο αυτό οι δανειολήπτες υποχρεούνται να καταβάλουν τίμημα (τόκο) για υπηρεσία (προϊόν δανείου) που δεν τους έχει παρασχεθεί. Ειδικότερα, ο όρος αυτός ορίζει πλασματική εκταμίευση του δανείου (το προϊόν του οποίου στην πραγματικότητα παραμένει στη διάθεση του εναγόμενου) απλά και μόνο για να ενεργοποιηθούν οι υποχρεώσεις του δανειολήπτη, δηλαδή η καταβολή τόκων, χωρίς μάλιστα να μεριμνά για τον περιορισμό της επιβάρυνσης του δανειολήπτη με το συνυπολογισμό της ωφέλειας, που έχει η δανειοδότρια από την κατοχή του προϊόντος του δανείου. Η ωφέλεια δε είναι διττή συνιστάμενη αφενός στο ότι α) το ποσό του δανείου παραμένει στο δανειστή, σε λογαριασμό του οφειλέτη, ο οποίος, ωστόσο, είναι άτοκος και β) στην ουσία τοκίζονται για δεύτερη φορά τα καταβαλλόμενα ποσά του δανείου, δοθέντος ότι έχει ορισθεί περίοδος τοκοχρεωλυτικής εξόφλησης του δανείου, ήτοι έχει ήδη υπολογισθεί ο τόκος και έχει συμπεριληφθεί στις ίσες εξαμηνιαίες τοκοχρεωλυτικές δόσεις. Και ενώ στον ίδιο όρο προβλέπεται ότι για το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί από κάθε καταβολή μέχρι την ημερομηνία που αρχίζει η περίοδος της τοκοχρεωλυτικής δόσης ο οφειλέτης της υποχρεούται να καταβάλει ή ο δανειστής δικαιούται να παρακρατεί υπέρ αυτού τον απλό καθαρό τόκο που αναλογεί στο ποσό της καταβολής με ετήσιο επιτόκιο το ίδιο του δανείου, μετά την αφαίρεση του προεξοφλήματος του τόκου, το εναγόμενο έλαβε τόκους για καταβολές δανειακών ποσών που έγιναν μετά την ημερομηνία που αρχίζει η περίοδος της τοκοχρεωλυτικής δόσης.

Κατά δεύτερον, ο όρος κρίνεται καταχρηστικός και από τον πρόσθετο λόγο **μη τήρησης της αρχής της διαφάνειας**¹⁶ που πρέπει να διέπει του γενικούς όρους συναλλαγών. Και αυτό γιατί με το να καθορίζει υποχρέωση του δανειολήπτη να καταβάλει τόκους για προϊόν του δανείου, το οποίο δεν του έχει καταβληθεί, μεταβάλλει κατά τρόπο ανεπίτρεπτο και αδιαφανή το επιτόκιο του δανείου, με αποτέλεσμα ο δανειολήπτης να μη γνωρίζει κατά τρόπο ορισμένο, ορθό και σαφή, όπως απαιτεί ο νόμος το επιτόκιο, με το οποίο τελικά έχουν δανειστεί, δεδομένου ότι στην ουσία τοκίζονται για δεύτερη φορά τα καταβαλλόμενα ποσά του δανείου.

Κοινή με το δευτεροβάθμιο δικαστήριο γραμμή τήρησε ο Άρειος Πάγος δεχόμενος ότι αυτό δεν παραβίασε με εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή τις διατάξεις του άρθρου 2 του ν. 2551/ 1994 που εφάρμοσε, με το να κρίνει τον παραπάνω όρο καταχρηστικό, καθόσον παραδέχτηκε ότι με τη διαλαμβανόμενη σ' αυτόν ρύθμιση διαταράσσεται πράγματι σημαντικά η ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή αφού με βάση τον ορό αυτό υποχρεώνονται οι δανειολήπτες να καταβάλλουν τίμημα (τόκο) για υπηρεσία (προϊόν δανείου) που δεν έχει ακόμη και πράγματι παρασχεθεί σ' αυτούς και επί πλέον τοκίζεται για δεύτερη φορά το ποσό του δανείου αφού τόκος έχει ήδη υπολογισθεί και συμπεριληφθεί στις καταβλητέες τοκοχρεωλυτικές δόσεις.

Κατά τη μείζονα δε σκέψη του Αναιρετικού Δικαστηρίου «*Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 6 του ν. 2251/1994 "περί προστασίας των καταναλωτών", όπως είχε πριν από την αντικατάστασή του με το άρθρο 10 παρ. 24 στοιχ. β του ν. 2741/1999, οι γενικοί όροι των συναλλαγών, δηλαδή οι όροι που έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων για αόριστο αριθμό μελλοντικών συμβάσεων, απαγορεύονται και είναι άκυροι, αν έχουν*

.....

16. «Ο χρήστης των προδιατυπωμένων όρων συναλλαγών πρέπει να παρουσιάζει τους όρους της σύμβασης στον καταναλωτή/αντισυμβαλλόμενο με ακρίβεια, σαφήνεια, ευκρινώς και με ευανάγνωστο τρόπο, χωρίς να τον παραπλανά, χωρίς να δημιουργεί ενδεχόμενο αμφινοήσεως ή να του δημιουργεί σύγχυση ή παρανόηση σχετικά με το περιεχόμενο και τους όρους του συμβατικού δεσμού.» βλ. Η διαφάνεια των τραπεζικών συναλλαγών: σύστημα προστασίας και αρμοδιότητες, Αθανασία Χ.Λελεντζή, Τιμητικός Τόμος ΤτΕ (II) εις μνήμη του Λεωνίδα Γεωργακόπουλου, σελ. 469 βλ. και κατωτέρω για την εν λόγω αρχή. (https://www.bankofgreece.gr/Publications/Georgakopoulos_vol_II.pdf)

ως αποτέλεσμα την υπέρμετρη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή, όπως είναι και ο πελάτης της τράπεζας, στον οποίο αυτή, χωρίς ουσιαστική διαπραγμάτευση, αλλά με βάση προδιατυπωμένους όρους, χορηγεί, εκτός των άλλων, καταναλωτικά, ή στεγαστικά δάνεια ...η ρύθμιση της παρ. 6 του άρθρου 2 του ν. 2251/1994 αποτελεί εξειδίκευση της γενικής αρχής του άρθρου 281 του ΑΚ, κατά την οποία απαγορεύεται η καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος ή η κατάχρηση ενός θεσμού, όπως είναι η συμβατική ελευθερία... Περαιτέρω, εκτός από την ανωτέρω γενική ρήτρα για την καταχρηστικότητα των Γ.Ο.Σ. που συνεπάγονται διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας, στην παράγραφο 7 του άρθρου 2 του ν. 2251/1994 απαριθμούνται ενδεικτικώς και τριάντα μία περιπτώσεις γενικών όρων που θεωρούνται άνευ ετέρου (*per se*) καταχρηστικοί, χωρίς ως προς αυτούς να ερευνάται η συνδρομή των προϋποθέσεων της γενικής ρήτρας, αφού αυτοί θεωρούνται κατ' αμάχητο τεκμήριο ότι έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα. Η σωρευτική, εφαρμογή από το δικαστήριο των παραγράφων 6 και 7 του άρθρου 2 του ν. 2251/1994, επιβάλλεται δεν αποκλείεται, καθώς η επίκληση του γενικού αξιολογικού κριτηρίου "της διατάραξης της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή" είναι δυνατό να έχει αξία και χρησιμότητα για την εξειδίκευση των αόριστων νομικών εννοιών και αόριστων αξιολογικών κριτηρίων που χρησιμοποιεί ο νόμος στις επί μέρους περιπτώσεις του ενδεικτικού καταλόγου. Εξάλλου και οι περιγραφόμενες από το νόμο ειδικές περιπτώσεις, κατ' αμάχητο τεκμήριο, καταχρηστικότητας, αποτελούν ενδείκτες που καθοδηγούν στην ερμηνεία της γενικής ρήτρας και συγκεκριμένα της έννοιας της διατάραξης της συμβατικής ισορροπίας. Μεταξύ των καθοδηγητικών αρχών που συνάγονται από τις ειδικές αυτές περιπτώσεις είναι και η αρχή της διαφάνειας, η αρχή της απαγόρευσης της χωρίς λόγο ανάθεσης του προσδιορισμού της παροχής ή των επί μέρους στοιχείων της στην απόλυτη κρίση του προμηθευτή, καθώς και η αρχή της απαγόρευσης της εκ των προτέρων, χωρίς σπουδαίο λόγο, δέσμευσης του καταναλωτή, να μην ασκήσει κατά την λειτουργία και εξέλιξη της σύμβασης, νόμιμα δικαιώματα του έναντι του προμηθευτή. Ειδικότερα, σύμφωνα με την αρχή της διαφάνειας, η οποία ρητά διατυπώνεται και στο άρθρο 5 της Οδηγίας, οι Γ.Ο.Σ. πρέπει να είναι διατυπωμένοι με τρόπο σαφή και κατανοητό, ώστε ο καταναλωτής να είναι σε θέση να

διαγνώσει εκ των προτέρων κρίσιμα στοιχεία ή μεγέθη της σύμβασης, όπως τη διάρκεια της και τα μεγέθη που περικλείονται στη βασική σχέση παροχής και αντιπαροχής...»

Β ΧΡΕΩΣΗ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΓΙΑ ΑΝΑΛΗΨΗ ΜΕΤΡΗΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΤΡΑΠΕΖΑ Ή ΑΠΟ ΑΤΜ ΑΥΤΗΣ – ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗ ΜΕ ΚΟΣΤΟΣ
ΔΙΑΤΡΑΠΕΖΙΚΗΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΗΣ.

Μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα για μεγάλη μερίδα καταναλωτών ρήτρα κλήθηκε να κρίνει ο Άρειος Πάγος στην υπ' αρ. **652/2010** απόφασή του, σύμφωνα με την οποία η Τράπεζα διατηρούσε το δικαίωμα, σε περίπτωση ανάληψης μετρητών από φυσικό κατάστημά της ή από ΑΤΜ αυτής, να χρεώνει τον κάτοχο της τράπεζας με ορισμένο ποσό, το ύψος του οποίου αυξανόταν αναλόγως του ποσού της ανάληψης. Σε περίπτωση δε ανάληψης από ΑΤΜ άλλης Τράπεζας πρόσθετη επιβάρυνση θα επωμίζετο ο κάτοχος λόγω της διατραπεζικής συναλλαγής. Στην τροφοδοσία των αυτόματων μηχανημάτων (ΑΤΜ) καθώς και στη συντήρηση του δικτύου των καταστημάτων της στήριζε η Τράπεζα την επιβάρυνση του κατόχου με την χρέωση αυτή.

Ο παραπάνω όρος χαρακτηρίστηκε καταχρηστικός καθώς η εφαρμογή του οδηγούσε σε ουσιώδη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών (αρ. 2 παρ. 6 ν. 2251/1994), σε βάρος του καταναλωτή (εν προκειμένω κατόχου κάρτας), ο οποίος, ενώ δικαιολογημένα προσδοκά ότι η μόνη επιβάρυνση από τη χρήση της πιστωτικής του κάρτας (στις δυνατότητες δε που του παρέχονται περιέχεται και η ανάληψη από ΑΤΜ) είναι η κατάβολή τόκων επί του ποσού της συναλλαγής, εντούτοις διαψεύδεται.

Επιπρόσθετα στοιχεία που συντείνουν στην καταχρηστικότητα του ως άνω όρου, σύμφωνα με την αναιρετική κρίση : « Η είσπραξη από την εναγόμενη των πιο πάνω χρηματικών ποσών δεν δικαιολογούνται από τη φύση και το είδος της παρεχόμενης υπηρεσίας αυτής όπως επιτάσσει η υπ' αρ. 178/19.7.2004 απόφαση της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, δεδομένου ότι η αιτιολογία επιβάρυνσης του κατόχου πιστωτικής κάρτας με τα ποσά αυτά είναι τελείως αόριστη, εφόσον η εναγόμενη απλώς επικαλείται έξοδα για την τροφοδοσία των ΑΤΜ, χωρίς να υπάρχει συγκεκριμένη και εξειδικευμένη αναφορά ως προς τα έξοδα αυτά, ώστε να κριθεί αν το ύψος αυτών δικαιολογεί τη συγκεκριμένη χρέωση κι επιπλέον προβάλλεται ως λόγος χρέωσης οι τελείως αόριστες έννοιες της διατήρησης και ανάπτυξης του δικτύου της. Σε κάθε όμως περίπτωση η συνεχής τροφοδοσία των

ΑΤΜ αποτελεί υποχρέωση της εναγόμενης έναντι του καταναλωτικού κοινού εφόσον αυτή τα εκμεταλλεύεται ως μέσον συναλλαγής ώστε να αποσυμφορούνται τα ταμεία της και να εξοικονομεί δαπάνες.». Παράλληλα, επισημάνθηκε ότι η αναφορά εκ μέρους της Τράπεζας σε «χρέωση για λειτουργικά έξοδα αυτής» είναι λανθασμένη και στην πραγματικότητα πρόκειται για προμήθεια, αφού υπάρχουν όλα τα χαρακτηριστικά αυτής, ήτοι προκαθορισμένο ύψος, εφάπαξ χρέωση σε κάθε συναλλαγή, αυτοτέλεια έναντι τόκων και άλλων εξόδων με τα οποία επιβαρύνονται οι κάτοχοι πιστωτικής κάρτας, η είσπραξη δε προμήθειας απαγορεύεται ρητά από την υπ' αρ. 2501/31-10-2002 ΠΔ/ΤΕ.

Αντίθετα, δικαιολογημένη κρίθηκε από τον Άρειο Πάγο (εν αντιθέσει προς την εφετειακή κρίση) η πρόσθετη επιβάρυνση σε περιπτώσεις ανάληψης χρημάτων από ΑΤΜ τρίτης τράπεζας, εσωτερικού ή εξωτερικού, καθώς υπάρχει κόστος για τη διαμεσολάβηση του τρίτου φορέα και η προμήθεια λόγω αυτού είναι σύμφωνη με τις εύλογες και δίκαιες προσδοκίες του καταναλωτή, ο οποίος διευκολύνεται από την ανάληψη χρημάτων από κατάστημα ή ΑΤΜ τρίτης τράπεζας. Έτσι, δεν στοιχειοθετείται διατάραξη της ισορροπίας στις σχέσεις των συμβαλλομένων με την έννοια του ν. 2251/1994 αρ. 2 παρ. 6. Παράλληλα, το ορισμένο και σταθερό ύψος του ποσού της επιβάρυνσης καθώς και η δικαιολόγηση του από τη φύση και το είδος της παρεχόμενης υπηρεσίας συνηγορούν υπέρ της εγκυρότητας του όρου.

14 ΧΡΕΩΣΗ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΣΕ ΑΔΡΑΝΕΙΑ

Ακυρωτέος ως καταχρηστικός από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο επικυρώθηκε δε και από τον Άρειο Πάγο με την ίδια ως άνω απόφασή του, όρος της Τράπεζας που προέβλεπε την χρέωση των λογαριασμών που βρίσκονταν σε αδράνεια, με ποσό χρέωσης ανάλογο της περιόδου ακινησίας αυτών. Η καταχρηστικότητα του ως άνω ΓΟΣ εντοπίστηκε στην παραβίαση της αρχής της διαφάνειας (principle of clarity) ¹⁷, βασική αρχή διέπουσα το δίκαιο των ΓΟΣ, αρχή δε που επιτάσσει να παρουσιάζουν

.....

17. Η- ενωσιακής προέλευσης- αρχή της διαφάνειας, που αποβλέπει στην ενίσχυση της προστασίας του καταναλωτή μέσω της παροχής σ' αυτόν επαρκούς πληροφόρησης, που θα τον καταστήσει υπεύθυνο φορέα λήψεως αποφάσεων, έχει αναλυθεί σε τρεις επιμέρους εκφάνσεις: α) την αρχή της σαφούς και κατανοητής διατύπωσης του όρου, β) την αρχή του ορισμένου ή πάντως οριστού περιεχομένου, ώστε ο καταναλωτής να δύναται να διαγνώσει εκ των προτέρων τη θέση του, και γ) την αρχή της προβλεψιμότητας των όρων, που επιτάσσει την απαγόρευση απροσδόκτων, αιφνιδιαστικών ή παραπλανητικών ρητρών, ώστε ο προμηθευτής να μην αιφνιδιάζει τον αντισυμβαλλόμενο του, διαψεύδοντας τις δικαιολογημένες προσδοκίες του. «Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών», τόμος Ι, Γ.Δ. Καλλιμόπουλος, Κ.Γ.Καραγιάννης, Ζ.Ν. Τσολακίδης, Εκδ. Σάκουλας, 2019, σελ. 189

οι ΓΟΣ κατά τρόπο σαφή ορισμένο και ορθό τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν τα μέρη, (για την οποία γίνεται λόγος αναλυτικά παρακάτω, με αφορμή το σχολιασμό όρου της υπ' αρ. 1219/2001 απόφασης του Αρείου Πάγου, κεφ. 1.6.).

Εν προκειμένω, ο επίδικος ΓΟΣ δεν διευκρίνιζε τον λόγο για τον οποίο είχε καθιερώσει αυτήν την χρέωση σχετικά με τους λογαριασμούς που δε κινούνται, ούτε αιτιολογούνταν από που προκύπτουν τα έξοδα της Τράπεζας, τα οποία αποσκοπεί να καλύψει με τη χρέωση αυτή, για τη διατήρηση αυτών των λογαριασμών. Παράλληλα, « ναι μεν η εναγόμενη (Τράπεζα) επικαλείται ότι με την υπ' αριθμόν 234/11-12-2006 απόφαση της η Επιτροπή Πιστωτικών και Τραπεζικών Θεμάτων της Τράπεζας της Ελλάδας, όρισε ότι δεν εισπράττονται έξοδα αδράνειας σε λογαριασμούς καταθέσεων ταμειυτηρίου κατά το βαθμό που αυτά υπερβαίνουν τους τόκους και θίγουν το εκάστοτε υπόλοιπο του κεφαλαίου της κατάθεσης, πλην όμως η εν λόγω διάδικος, ουδεμία τέτοια διάκριση έχει συμπεριλάβει στην διατύπωση του όρου με αποτέλεσμα την ασάφειά της».

15 ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗ ΜΕ ΕΦΑΠΑΞ ΠΟΣΟ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΥΠΕΡΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΟΡΙΟΥ

Όρος της τράπεζας, σύμφωνα με τον οποίο ορίζεται ότι σε περίπτωση υπέρβασης του εκάστοτε ισχύοντος πιστωτικού ορίου της πιστωτικής κάρτας, ο κάτοχος θα υποχρεούται σε εξόφληση ολόκληρου του ποσού της υπέρβασης, όπως και σε καταβολή εφάπαξ ποσού που θα ορίζεται στο 3% επί του ποσού της υπέρβασης, κρίθηκε ότι δε διαταράσσει την συμβατική ισορροπία των μερών σε βάρος του ασθενέστερου καταναλωτή (εν προκειμένω κατόχου πιστωτικής κάρτας) και επομένως δεν πάσχει ακυρότητας.

Ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν παραβίασε το αρ. 2 παρ. 6,7 λ' του ν. 2251/1994 δεχόμενο την κρίση του δικαστηρίου της ουσίας, σύμφωνα με την οποία «εφόσον (ο όρος) δεν καθορίζει δυσανάλογο ύψηλό εφάπαξ ποσοστό χρέωσης, δηλαδή δεν είναι υψηλότερο από το σύνηθες ποσοστό τόκου, δεν

είναι καταχρηστικός, αφού η πίστωση με υπέρβαση του καθοριζόμενου ανώτατου ορίου, κατά κανόνα, αποτελεί για την τράπεζα αυξημένο πιστωτικό κίνδυνο και υψηλότερη δαπάνη». Έτσι, λοιπόν, ο κρινόμενος όρος δεν εντάσσεται στην περίπτωση λ' της παρ. 7 του άρ. 2 για τις per se καταχρηστικές ρήτρες, σύμφωνα με την οποία καταχρηστικός άνευ ετέρου κρίνεται ο όρος που επιβάλλει στον καταναλωτή, σε περίπτωση μη εκπλήρωσης της παροχής του, υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση, καθώς ο κάτοχος της κάρτας ως καταναλωτής, κατά τη σύναψη της σύμβασης χορήγησης του πιστωτικού προϊόντος (πιστωτική κάρτα), γνωρίζει το όριο της πίστωσης και είναι σε θέση να ελέγχει τη μη υπέρβασή του, προς αποτροπή της οποίας δικαιολογείται ως πρόσφορο μέσο η εφάπαξ χρέωση σε ποσοστό 3% επί του ποσού της υπέρβασης. Εξάλλου, ο καθορισμός πιστωτικού ορίου με στη σύμβαση χορήγησης κάρτας συνδέεται άμεσα από την επίταση (με την αυθαίρετη από τον πιστούχο αύξηση του πιστωτικού ορίου) του πιστωτικού κινδύνου, τον οποίο η Τράπεζα ούτως ή άλλως κατεξοχήν (από τη φύση της πιστωτικής σχέσης) επωμίζεται.

16 ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΕΞΟΔΩΝ ΚΙΝΗΣΗΣ ΣΕ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥΣ ΜΕ ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΜΗΝΙΑΙΟ ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΑΠΟ ΕΚΕΙΝΟ ΠΟΥ ΘΑ ΚΑΘΟΡΙΖΕΙ Η ΤΡΑΠΕΖΑ.

Το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο της Χώρας μας με αφορμή μια συλλογική αγωγή σωματείου καταναλωτών δια της υπ' αριθμόν **1291/2001** απόφασής του, έκρινε άκυρο συμβατικό όρο Τράπεζας, σύμφωνα με τον οποίο η ίδια επιφύλασσόταν του (μονομερούς) δικαιώματός της να επιβάλλει κατά την κρίση της οποτεδήποτε έξοδα κίνησης λογαριασμού με μοναδικό κριτήριο για την επιβολή τέτοιων εξόδων το ύψος του υπολοίπου που θα εμφανίζει ο λογαριασμός, ύψος το οποίο επίσης επιφυλάσσεται η Τράπεζα, εκάστοτε, να καθορίζει (μονομερώς).

Στην εξεταζόμενη απόφαση, ο Άρειος Πάγος αφού προχώρησε σε καταγραφή του νομοθετικού πλαισίου για την προστασία του καταναλωτή στη μείζονα πρόταση, θεμελίωσε την ακυρότητα του όρου στην αρχή της διαφάνειας και στην περ. ια' της παρ. 7 του άρθρου 2 ν. 2251/1994, σύμφωνα με την οποία per se καταχρηστική θεωρείται η ρήτρα που χωρίς σπουδαίο λόγο αφήνει το τίμημα

αόριστομη επιτρέποντας προσδιορισμό του με κριτήρια ειδικά και καθορισμένα στη σύμβαση για τον καταναλωτή.

Η αρχή της διαφάνειας των ΓΟΣ (Transparenzgebot) καθιερωμένη στο γερμανικό δίκαιο μέσω αυτού διαδεδομένη ήδη σε άλλα ευρωπαϊκά δίκαια, σημαίνει ότι οι ΓΟΣ πρέπει να είναι διατυπωμένοι κατά τρόπο σαφή και κατανοητό, ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να διαγνώσει εκ των προτέρων την εμβέλειά τους. Σημαίνει, με άλλα λόγια, ότι οι ΓΟΣ πρέπει να «φωτίζουν» τις συνέπειες της συμβατικής δέσμευσης. Απαιτείται διαφάνεια και ως προς τη διατύπωση και ως προς το περιεχόμενο, περαιτέρω δε τόσο ως προς την τιμή της παροχής/αντιπαροχής (Preisklarheit) όσο και ως προς την έννομη θέση (δικαιώματα/υποχρεώσεις των συμβαλλομένων, Rechtsklarheit).¹⁸ Αδιαφανείς ρήτρες κρίνονται άκυρες κατά τη γενική ρήτρα του αρ. 2 παρ. 6 ν. 2251/1994, ενώ και σε πολλές ειδικές διατάξεις των *per se* καταχρηστικών ρητρών της παρ. 7 αποτυπώνεται η αρχή της διαφάνειας. Κοινό στοιχείο όλων των ως άνω κανόνων είναι ότι καταφάσκει η κατάχρηση (ακυρότητα), όταν η επίμαχη ρήτρα δεν επιτρέπει στον καταναλωτή να προβλέψει κρίσιμα στοιχεία (π.χ. διάρκεια), ή μεγέθη (π.χ. της παροχής ή αντιπαροχής) της σύμβασης.

Η αρχή της διαφάνειας, αναφέρεται, λοιπόν, τόσο στην τιμή και την παροχή, όσο και στην έννομη θέση του καταναλωτή και αναλύεται σε τρεις επιμέρους κατευθύνσεις: α) Στην αρχή της σαφούς και κατανοητής διατύπωσης, 2) στην αρχή του ορισμένου ή οριστού περιεχομένου, και 3) στην αρχή της προβλεψιμότητας της υπαρξης των όρων.¹⁹ Κατά την πρώτη κατεύθυνση, οι συμβατικοί όροι πρέπει να είναι διατυπωμένοι με σαφήνεια, και σε απλή και κατανοητή γλώσσα, κατά τη δεύτερη, το περιεχόμενο των ΓΟΣ πρέπει να είναι ορισμένο ή εν πάση περιπτώσει οριστό, ενώ παράλληλα πρέπει να είναι πλήρες και ακριβές, ώστε ο καταναλωτής να δύναται να διαγνώσει εκ των προτέρων την έννομη θέση του, και, τέλος, σύμφωνα με την τρίτη κατεύθυνση απαγορεύεται η χρήση απροσδόκητων ή αιφνιδιαστικών ρητρών²⁰.

18. «Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων» με αφορμή την υπ' αρ. 1219/2001 απόφαση του Αρείου Πάγου, Γ. Μεντής, Χρ.ΙΔ Α/2001, σελ. 562.

19. «Προστασία καταναλωτών και σύστημα ιδιωτικού δικαίου» ΙΙ, Δέλλιος Γ., Εκδ. Σάκκουλας, 2001, σελ 378

20. «Η Αρχή της διαφάνειας στο δίκαιο των Γ.Ο.Σ.», Σειρά: Μελέτες Εμπορικού και Οικονομικού Δικαίου αρ. 9, Ευθυμίου Αιμ. Δίκαιο & Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2013, σελ. 237

Αξίζει να σημειωθεί, στο σημείο αυτό, η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ του ενωσιακού και Έλληνα νομοθέτη, αφού ο ν. 2251/1994 επεκτείνει την αρχή της διαφάνειας των ΓΟΣ και στους όρους που χρησιμοποιεί ο προμηθευτής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, σε αντίθεση με την Οδηγία 93/13/ΕΟΚ, η οποία με την παρ.2 του Παραρτήματος, εισάγει εξαίρεση θεωρώντας νόμιμους τέτοιους όρους που επιτρέπουν μονομερή προσαρμογή των επιτοκίων ή άλλων εξόδων, υπό την προϋπόθεση ενημέρωσης των πελατών²¹.

Κατά το αναιρετικό σκεπτικό « η σχετική ρύθμιση εξηγείται από την ανάγκη προστασίας των δικαιολογημένων προσδοκιών του πελάτη στις λεγόμενες απροσδόκητες ή αιφνιδιαστικές ρήτρες, στις ρήτρες δηλαδή εκείνες που μεταβάλλουν την εικόνα που δικαιολογημένα έχει δημιουργηθεί στον πελάτη αναφορικά με το ύψος του τιμήματος ή την έκταση της κύριας παροχής, δηλαδή στοιχεία που είναι συνήθως και τα μόνα που πράγματι εξετάζει ο πελάτης κατά τη σύναψη της σύμβασης. Τέτοιο χαρακτήρα καταχρηστικότητας λόγω και της αδιαφάνειας εμφανίζει ο γενικός όρος τραπεζικής συναλλαγής κατά τον οποίο η τράπεζα μπορεί κατά την κρίση της να επιβάλλει οποτεδήποτε έξοδα κίνησης σε κάθε λογαριασμό που δεν παρουσιάζει υπόλοιπα ανώτερα από το κατώτατο όριο που καθορίζει κάθε φορά η τράπεζα για το αντίστοιχο είδος λογαριασμού.»

Πέραν της μη ανταπόκρισης του όρου στην αρχή της διαφάνειας, ο Άρειος Πάγος πρόσθεσε ότι για να είναι έγκυρη η σχετική ρήτρα πρέπει να προβλέπει δικαίωμα του αντισυμβαλλόμενου να λύσει τη σύμβαση, αν η δύναμι της ρήτρας αύξηση του τιμήματος είναι υπερβολική γι αυτόν. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, θα έπρεπε – ρητά με την ως άνω ρήτρα – να είχε χορηγηθεί σε περίπτωση επιβολής εξόδων κίνησης δικαίωμα στον πελάτη της Τράπεζας για καταγγελία της σύμβασης κατάθεσης και δικαίωμα ανάληψης του σχετικού ποσού εντός ευλόγου χρόνου, χωρίς την επιβάρυνση με έξοδα κίνησης για το χρόνο αυτό, κάτι το οποίο δεν προέβλεπε ο υπό κρίση όρος.²²

Έτσι, λοιπόν, ο Άρειος Πάγος έκρινε καταχρηστικό τον ως άνω όρο, επικυρώνοντας ως ορθές τις παραδοχές του Εφετείου, το οποίο είχε απαντήσει λίαν

21. «Η αρχή της διαφάνειας των ΓΟΣ όπως αντικατοπτρίζεται στις περιπτώσεις του άρθρου 2, παρ. 7 ν. 2251/1994 (με ευκαιρία την ΑΠ 1219/2001)», Γεωργία Μπεχρή- Κεχαγιόγλου, Η προστασία του Καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελ. 96.

22. ό.α. Γ.Μεντής, σελ. 565

στοχευμένα – κατά τη γνώμη της γράφουσας- στα επιχειρήματα που είχε προβάλλει η Τράπεζα προκειμένου να στηρίξει την μη καταχρηστικότητα του παραπάνω όρου.

Αναλυτικότερα, α) απορριπτός κρίθηκε ο πρώτος ισχυρισμός της εκκαλούσας τράπεζας ότι η επιβολή «εξόδων κίνησης» εξυπηρετεί την αντιμετώπιση λειτουργικών δαπανών άλλων παρεπόμενων υπηρεσιών που προσφέρει στους καταθέτες της, όπως η παράδοση μαγνητικής κάρτας, η δυνατότητα τηλεφωνικών συναλλαγών, η δυνατότητα εξόφλησης λογαριασμών επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας, με πάγια εντολή χρέωσης λογαριασμού, η χορήγηση βιβλιαρίου επιταγών, η φύλαξη χρεογράφων κ.ά και, σε κάθε περίπτωση, πρόκειται για συναλλακτική συνήθεια που επιβάλλει ο ανταγωνισμός με άλλες Τράπεζες, που ομοίως προχωρούν σε τέτοιες χρεώσεις. Το αντεπιχείρημα του δικαστηρίου εστίασε, αφενός, στο ασυνάρτητο των «ανταλλασόμενων παροχών και υπηρεσιών», αφού η επιβάρυνση με έξοδα κίνησης κρίνεται τελείως άσχετη με την παροχή άλλων υπηρεσιών της τράπεζας, που δεν κάνουν και χρήση όλοι οι πελάτες της, αφετέρου στο ότι υπάρχει λογικό χάσμα στο σκεπτικό «παρέχω στο πλαίσιο του ανταγωνισμού, δήθεν χαριστικά τις αναφερόμενες υπηρεσίες, και παράλληλα για την αντιμετώπιση του λειτουργικού κόστους αυτών, προχωρώ σε επιβάρυνση άλλης άσχετης συναλλαγής πελατών μου», β) το επιχείρημα της τράπεζας ότι, σε κάθε περίπτωση, προηγείται της επιβολής των εξόδων ενημέρωση των πελατών με διάφορους τρόπους (επιστολές, δια του τύπου, έγγραφες ανακοινώσεις) δεν αναιρεί το γεγονός ότι το βασικό στοιχείο της σύμβασης, το τίμημα (επιβολή ως άνω εξόδων) μένει αόριστο, διαταράσσοντας την ισορροπία των μερών, εις βάρος του καταναλωτή- καταθέτη, γ) ούτε ο ισχυρισμός της τράπεζας ότι η κατάθεση χρημάτων προσιδιάζει σε ανώμαλη παρακαταθήκη και επομένως δικαιολογεί τη συνομολόγηση αμοιβής θεματοφύλακα και την αξίωση αυτού για δαπάνες κρίθηκε πειστικός, αφού σύμφωνα με την απόφαση « η τραπεζική κατάθεση αποτελεί μεν ανώμαλη παρακαταθήκη, στην οποία, καταρχήν, δεν επιτρέπεται η καταβολή αμοιβής, δαπάνης εξόδων φύλαξης στον θεματοφύλακα, αφού αυτός έχει αποκτήσει την κυριότητα των πραγμάτων και εφαρμόζονται οι διατάξεις περί δανείου κατ' άρθρο 830 ΑΚ. Οι διατάξεις όμως αυτές είναι ενδοτικού δικαίου και ως εκ τούτου μπορεί να συνομολογηθεί η καταβολή αμοιβής και εξόδων. Η συμφωνία όμως αυτή υπάγεται στον έλεγχο περί καταχρηστικότητας.» δ) Το επιτρεπτό επιβολής των εξόδων αυτών δε μπορεί να δικαιολογηθεί ούτε από τον Κώδικα Τραπεζικής δεοντολογίας ούτε από την Τράπεζα της Ελλάδος, αφού για τον μεν πρώτο

επιτρέπονται προμήθειες και έξοδα για τήρηση και χρήση λογαριασμών από τα πιστωτικά ιδρύματα, δαπάνες όμως, που στην επίδικη περίπτωση είναι άσχετες με τα έξοδα κίνησης του υπό κρίση όρου, αφετέρου υπάρχει η δυνατότητα είσπραξης εξόδων για την κάλυψη του κόστους των παρεχόμενων στους πελάτες ειδικών υπηρεσιών σύμφωνα με το 872/22-10-1998 έγγραφο της ΤτΕ, έξοδα όμως που επιβάλλονται για την εκάστοτε αντιμετώπιση λειτουργικών δαπανών συγκεκριμένης υπηρεσίας και όχι για διαφορετική συναλλαγή άσχετη με την προαναφερόμενη, για την οποία μάλιστα η τράπεζα εξαγγέλει ότι οι πρόσθετες υπηρεσίες παρέχονται δήθεν δωρεάν.

Τέλος, ε) απορριπτέος κρίθηκε και ο πέμπτος ισχυρισμός της Τράπεζας ότι η εκάστοτε αναπροσαρμογή των εξόδων κίνησης αποτελεί «πρόταση» της Τράπεζας προς τους καταθέτες για σύναψη νέας σύμβασης, που είτε αποδέχονται οι τελευταίοι είτε όχι. Το δικαστήριο παραδέχεται ότι ναι μεν η οργάνωση των τραπεζών βασίζεται κατεξοχήν σε κριτήρια ιδιωτικοοικονομικά, ωστόσο δε λόγω του σκοπού τους, οφείλουν να παρέχουν ελεύθερη πρόσβαση σε όλους τους καταναλωτές που επιθυμούν να συναλλαγούν με συγκεκριμένη τράπεζα και να μην αποκλείονται κάθε φορά έστω κι έμμεσα ορισμένες κατηγορίες καταναλωτών από την πρόσβαση στις πιστωτικές υπηρεσίες (εν προκειμένω καταθέτες ο λογαριασμός των οποίων παρουσιάζει υπόλοιπο χαμηλότερο από το καθορισθέν όριο των τραπεζών). Είναι δε βέβαιο ότι η πρόταση της τράπεζας για σύναψη νέας σύμβασης, όπως ισχυρίζεται, δε θα τύχει αποδοχής από τους εν λόγω καταθέτες, καθώς για εκείνους θα είναι τελείως ασύμφορη, κι έτσι θα υπάρχει έμμεσος αποκλεισμός τους.

Την ίδια γραμμή περί καταχρηστικότητας του παραπάνω όρου τήρησε και το Ανααιρετικό Δικαστήριο στην μεταγενέστερη υπ' αρ. 652/2010 απόφασή του, στην οποία καταχρηστικό και συνεπώς ακυρωτέο, μετ' επίκληση της παρ. 7 περ. ια του ν. 2251/1994, κρίθηκε όρος δανειακής σύμβασης με τον οποίο η Τράπεζα επεφύλασσε στον εαυτό της το δικαίωμα να χρεώνει έξοδα κίνησης και παρακολούθησης λογαριασμών, οι οποίοι εμφάνιζαν μέσο μηνιαίο υπόλοιπο μικρότερο από το εκάστοτε εκ μέρους της οριζόμενο. Το αναιρετικό δικαστήριο συντάχθηκε με την κρίση του Εφετείου, το οποίο είχε στηρίξει την καταχρηστικότητα του συγκεκριμένου όρου στην επιβάρυνση του καταναλωτή με έξοδα το δικαιολογητικό λόγο της επιβολής των οποίων αγνοούσε. Δεν ήταν σε θέση, δηλαδή, ο καταναλωτής να γνωρίζει το λόγο για τον οποίο αυτά επιβάλλονται, τα κριτήρια και οι προϋποθέσεις επιβολής, το ύψος των εξόδων αυτών καθώς και το ύψος του λογαριασμού που

πρέπει να παρουσιάζει ο λογαριασμός για να επιβληθούν. Έτσι, όμως, η πιο πάνω ρύθμιση χωρίς σπουδαίο λόγο παρουσιάζει αοριστία σε βασικό στοιχείο της σύμβασης, η οποία δεν είναι δυνατόν να αρθεί με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση. Σε τελική λοιπόν ανάλυση ο καταναλωτής δεν είναι σε θέση να ενημερωθεί εξ υπαρχής με τί έξοδα θα επιβαρυνθεί από την τήρηση ενός λογαριασμού καθώς και υπό ποιές προϋποθέσεις θα υποστεί αυτήν την επιβάρυνση.

17. Παρέκταση²³ αρμοδιότητας δικαστηρίων σε περίπτωση δικαστικής διένεξης μεταξύ Τράπεζας και πελάτη.

Καταχρηστική, σύμφωνα με τη γενική ρήτρα του άρ. 2 παρ. 6 του ν. 2251/1994, ως επιφέρουσα σημαντική ανισορροπία σε βάρος του ασθενέστερου καταναλωτή (εν προκειμένω δανειολήπτη), κρίθηκε, στην υπ' αρ. 1219/2001 απόφαση του Αρείου Πάγου, ρήτρα με την οποία η Τράπεζα όριζε ότι για όλες τις προκύπτουσες από δανειακή σύμβαση διαφορές τοπική αρμοδιότητα θα έχουν τα δικαστήρια στην περιφέρεια των οποίων είχε την έδρα της η Τράπεζα, ήτοι στα δικαστήρια της Πρωτευούσης.

Σύμφωνα με την υπό Χ μείζονα σκέψη του Αρείου Πάγου, η απονομή αποκλειστικής αρμοδιότητας σε δικαστήριο το οποίο ορίζει η Τράπεζα, ενδέχεται να οδηγήσει τον πελάτη σε παραίτηση από την υπεράσπιση των αξιώσεών του για δύο βασικούς λόγους : α) αφενός, λόγω της ενδεχόμενης μεγάλης απόστασης από τον τόπο των κύριων συμφερόντων του (κατοικία του), κάτι που θα καταστήσει δυσχερή την παράσταση του πελάτη ενώπιον του δικαστηρίου, αφετέρου β) λόγω του κόστους που θα έχει μια εξαναγκασμένη μετακίνησή του. Έτσι, « μια ρήτρα παρέκτασης αρμοδιότητας που περιλαμβάνεται σε σύμβαση τράπεζας και πελάτη της χωρίς να αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως όπως απαιτεί και το άρ. 42 ΚΠολΔ και η οποία απονέμει αποκλειστική αρμοδιότητα στα δικαστήρια στην περιφέρεια των οποίων βρίσκεται η έδρα της Τράπεζας, θεωρείται καταχρηστική και συνεπώς άκυρη κατ' άρθρο 2 παρ. 6 ν. 2251/1994, εφόσον, χωρίς να ανταποκρίνεται σε εύλογο συμφέρον του προμηθευτή, όπως όταν είναι πραγματικά δυσχερής η οργάνωση νομικής

.....
²³. Κατά το άρθρο 22ΚΠολΔ (δωσιδικία δικαστηρίων) ως καθ' ύλην αρμόδια σε άσκηση αγωγής ανάγονται εκείνα του τόπου κατοικίας του εναγομένου.

υποστήριξης του προμηθευτή στον τόπο, τα δικαστήρια του οποίου είναι κατά τον ΚΠολΔ αρμόδια για την εκδίκαση της διαφοράς, δημιουργούν παρά τις αρχές της καλής πίστης σημαντική ανισορροπία σε βάρος του καταναλωτή μεταξύ των εκ της σύμβασης δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων.» Έτσι, με βάση την παραπάνω παραδοχή αποδόθηκε σφάλμα στο Εφετείο που είχε κρίνει τον όρο έγκυρο, με επιχείρημα ότι οι ανάγκες ορθολογικής οργάνωσης του συστήματος χορήγησης πιστωτικών καρτών δικαιολογούν τον καθορισμό των δικαστηρίων της Αθήνας ως κατά τόπον αρμόδιων.

Η θεμελιώδης- για τα περισσότερα δικονομικά συστήματα του κόσμου- δωσιδικία της κατοικίας του εναγομένου αποκτά μεγαλύτερη αξιολογική βαρύτητα, όταν ο εναγόμενος έχει την ιδιότητα του καταναλωτή, δηλαδή κάποιος που συναλλάσσεται για την κάλυψη προσωπικών του αναγκών, δεν έχει ιδιαίτερη επαγή με δικαστήρια και καλείται να αντιμετωπίσει ένα δικαστικό αγώνα, τα έξοδα του οποίου πολλές φορές είναι δυσανάλογα μεγάλα σε σχέση με το ύψος της διαφοράς, ιδίως όταν η δίκη διεξάγεται σε τόπο μακριά από την κατοικία του. Για τους λόγους αυτούς, σε πολλές έννομες τάξεις η δωσιδικία της κατοικίας του εναγομένου-καταναλωτή δε μπορεί να παρακαμφθεί με σύμβαση (π.χ. η παρ. 38 γερμ.ΚΠολΔ, το άρθρο 48 του νέου γαλλΚΠολΔ και τα αρ. 13-15 ΣυμβΒρυξ για τη διεθνή δωσιδικία του τόπου κατοικίας του καταναλωτή).²⁴

18 Σιωπηρή αναγνώριση υπολοίπου εκ μέρους του δανειολήπτη κατόπιν παρέλευσης άπρακτης ταχθείσης προθεσμίας προς υποβολή αντιρρήσεων.

Άλλος ένας κρίσιμος ΓΟΣ που συναντάται σε πρόσθετες πράξεις πολλών πιστωτικών συμβάσεων κρίθηκε για την εγκυρότητά του από τον Άρειο Πάγο με την υπ' αριθμόν **1219/2001** απόφαση. Συγκεκριμένα το περιεχόμενο του όρου είχε ως εξής «αν μέσα σε είκοσι (20) μέρες από τη λήψη του μηνιαίου λογαριασμού ο κάτοχος ή συνοφειλέτης δεν αμφισβητήσει το σύνολο του ποσού και δεν προτείνει τις βάσιμες αντιρρήσεις του, λογίζεται ότι αποδέχτηκε όλες τις εγγραφές που έγιναν, καθώς και το χρεωστικό υπόλοιπο και δεν έχει πλέον το δικαίωμα να το αμφισβητήσει». Η μείζονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού είχε ως εξής «η παράλειψη μιας πράξης ιδία η σιωπή δεν αποτελεί δήλωση βούλησης και κανονικά δεν έχει ενέργεια δηλώσεως

.....
²⁴. ό.α. Γ.Μεντής, σελ. 569

βουλήσεως. Ρυθμίσεις στους γενικούς όρους συναλλαγών, κατά τις οποίες προκαλείται πλάσμα ή αμάχητο τεκμήριο ότι ο αντισυμβαλλόμενος (πελάτης) του χρήστη έχει ή δεν έχει εκφράσει δήλωση βουλήσεως ορισμένου περιεχομένου ανήκει στις επικίνδυνες για τον πελάτη ρυθμίσεις γιατί η πλασματική δήλωση ή μη δήλωση βούλησης συνδέεται συνήθως με τη δημιουργία νομικών μειονεκτημάτων ή βλαβών για τον πελάτη. Συνήθως η πλασματική δήλωση βουλήσεως αναφέρεται σε αποδοχή μιας προτάσεως του χρήστη, σε απόκρουση τέτοιας προτάσεως, σε συναίνεση, σε μη προβολή αντιρρήσεων, έγκριση, παραίτηση, υπαναχώρηση, άσκηση του δικαιώματος επιλογής ή σε παραλλαγή της παροχής.»

Κατά τη δικανική κρίση, δεν απαγορεύεται κατ' αρχήν χρήση στους γενικούς όρους συναλλαγών τέτοιων πλασματικών δηλώσεων βούλησης, ωστόσο, εκείνο που είναι κρίσιμο είναι ο τρόπος διατύπωσής του περιεχομένου τους, ώστε να μην επέρχεται ουσιώδης διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών. Τέτοια ανισορροπία μπορεί να προκληθεί στον πελάτη ποικιλοτρόπως, κυρίως δε είτε γιατί η παρεχόμενη σ' αυτόν προθεσμία αμφισβήτησης του υπολοίπου είναι εξαιρετικά σύντομη, είτε διότι δεν διαφωτίζεται – ενημερώνεται επαρκώς ο πελάτης για το ότι η παράλειψη της δήλωσης βούλησης του θα έχει μετά την παρέλευση της ταχθείσας προθεσμίας πλασματικό περιεχόμενο με συγκεκριμένες έννομες συνέπειες, τις οποίες δε θα είναι σε θέση να ανατρέψει. Αν, επομένως, ΓΟΣ προκαλεί τέτοια ανισορροπία με το περιεχόμενό του, επιβαρύνοντας σημαντικά τη θέση του ενός συμβαλλόμενου μέρους εις βάρος άλλου, θεωρείται άκυρος ως καταχρηστικός, κατά τη γενική ρήτρα του άρ. 2 παρ. 6.

Παράλληλα, η «πλασματική» εξίσωση ²⁵ της σιωπής (μη αμφισβήτησης) του πελάτη, ως προς το μηνιαίο λογαριασμό που του στέλνει η Τράπεζα, με αποδοχή του λογαριασμού θέτει και ζήτημα συμβατού με την ειδική απαγόρευση του εδ. κζ' δηλ. την απαγόρευση αντιστροφής (εις βάρος του καταναλωτή) του βάρους αποδείξεως. Χωρίς τον ως άνω όρο η Τράπεζα θα είχε το βάρος να αποδείξει την αποδοχή του πελάτη ως προς το ύψος της απαίτησής της. Με τον υπό κρίση όρο το βάρος αυτό εξαφανίζεται, χωρίς βέβαια, να μετακυλιέται στον καταναλωτή (να αποδείξει δηλαδή τη μη αποδοχή), αφού, έτσι όπως διατυπώνεται ο όρος ως πλάσμα δε χωρεί ανταπόδειξη.

.....
²⁵. ό.α. Γ.Μεντής, σελ. 571-572

Συμπερασματικά, λοιπόν, μόνο τότε δε θεωρείται ανίσχυρη ρήτρα σύμφωνα με την οποία θεωρείται δοθείσα ή μη δοθείσα δήλωση βούλησης του αντισυμβαλλόμενου κατά την επιχείρηση ή παράλειψη ορισμένης πράξης, όταν η προθεσμία που παραχωρείται στον πελάτη για να προβεί σε δήλωση βούλησης είναι εύλογη και συγχρόνως όταν ο τελευταίος έχει ενημερωθεί ιδιαίτερος από τον χρήστη του γος, κατά την έναρξη της προθεσμίας, για την προβλεπόμενη σημασία της συμπεριφοράς του.

Κατόπιν των παραπάνω παραδοχών ο Άρειος Πάγος στην επίδικη περίπτωση κατέληξε ότι μπορεί μεν οι προθεσμίες των 20 και 30 ημερών, από άποψη χρόνου, να είναι εύλογες, ωστόσο η ακυρότητα θεμελιώνεται στο γεγονός ότι το δημιουργούμενο από την άπρακτη παρέλευση της προθεσμίας πλάσμα έχει ως δυσμενές αποτέλεσμα τον αποκλεισμό του πελάτη από τη δυνατότητα ανταπόδειξης, το οποίο μάλιστα δεν επισημάνθηκε στον πελάτη κατά την επιστολή της έγγραφης ειδοποίησης για το υπόλοιπο ή για τον τελευταίο λογαριασμό. Αυτή λοιπόν, η ρήτρα θέτει τον πελάτη σε δυσμενέστερη θέση έναντι της Τράπεζας και αποτελεί έμμεση και κεκαλυμμένη αντιστροφή του βάρους απόδειξης ως προς τη λήψη του λογαριασμού.

Αντίθετη γνώμη διατύπωσε το Ανωτάτο Δικαστήριο στην μεταγενέστερη υπ' αρ. **1472/2004** απόφασή του (βλ. και παρακάτω) όπου αποφάνθηκε για το έγκυρο του όρου, σε σύμβαση πίστωσης με ανοικτό λογαριασμό, κατά τον οποίον, αν ο πιστούχος δεν αντιλέξει μέσα σε ταχθείσα εκ της Τράπεζας δεκαήμερη προθεσμία από της γνωστοποίησεως σ αυτόν του κατάλοιπου του λογαριασμού, το κατάλοιπο θεωρείται αναγνωρισμένο. Κατά τη δικανική σκέψη ο παραπάνω όρος που είχε τάξει η Τράπεζα σε σύμβαση πίστωσης ανοικτού λογαριασμού και όριζε την «πλασματική αναγνώριση του υπολοίπου», δεν αποτελεί συμφωνία περί ανάθεσης του προσδιορισμού της παροχής στην απόλυτη κρίση του ενός από τους συμβαλλόμενους, η οποία θα ήταν άκυρη κατά το άρθρο 372 ΑΚ, καθόσον δεν επέρχεται αποκλεισμός του δικαιώματος ανταπόδειξης του πιστούχου, το οποίο ο τελευταίος συνεχίζει να διατηρεί, απλά περιορισμός αυτού.

19 Υπολογισμός τόκων με βάση υπολογισμού ημερολογιακό έτος 360 ημερών αντί 365

Στην υπ' αρ. 430/2005 απόφασή του το αναιρετικό δικαστήριο διαφώνησε με το Εφετείο και έκρινε καταχρηστικό τον όρο της αναιρεσίβλητης Τράπεζας, δυνάμει του οποίου ως βάση υπολογισμού των τόκων δεν θα ήταν το ημερολογιακό έτος, ήτοι 365 ημέρες αλλά έτος 360 ημερών. Ο ΑΠ αποφάνθηκε ότι ο παραπάνω όρος αφενός αντιστρατεύεται την αρχή της διαφάνειας²⁶, η οποία κατά ρητή επιταγή του ν. 2251/1994 πρέπει να διαπνέει κάθε μονομερώς προδιατυπωμένο όρο που τίθεται σε απροσδιόριστο εκ των προτέρων αριθμό συμβάσεων, αφετέρου δημιουργεί πρόσθετη επιβάρυνση στον ασθενέστερο- καταναλωτή (δανειολήπτη).

Αναλυτικότερα, η αναιρετική απόφαση, λαμβάνει ως μέτρο αναφοράς τον απρόσεκτο μεν ως προς την ενημέρωσή του αλλά διαθέτοντας τη μέση αντίληψη κατά το σχηματισμό της δικαιοπρακτικής του απόφασης καταναλωτή,²⁷ και συμπεραίνει ότι ο ΓΟΣ που προβλέπει τον υπολογισμό των τόκων με βάση έτος 360 ημερών, προσκρούει στην αρχή της διαφάνειας. Η αρχή αυτή επιτάσσει την διατύπωση των όρων κατά τρόπο σαφή ορισμένο και ορθό, ώστε το παραπάνω μέσο πρότυπο καταναλωτή να γνωρίζει τις συμβατικές υποχρεώσεις που επωμίζεται και ιδίως τη σχέση παροχής και αντιπαροχής.

Με τον υπολογισμό του επιτοκίου σε έτος 360 ημερών, δημιουργείται στον καταναλωτή λανθασμένη εικόνα για το πραγματικό ετήσιο επιτόκιο, όπως αυτό θα έπρεπε να προσδιορίζεται και σύμφωνα με το άρθρο 243§3 ΑΚ. Η Τράπεζα, θέτοντας αυτόν τον όρο, διασπά εντελώς τεχνητά και κατ' απόκλιση των δικαιολογημένων προσδοκιών του καταναλωτή το χρονικό διάστημα έτος που υπολογίζεται παγίως σε 365 ημέρες και στο οποίο όφειλε να αναφέρεται το επιτόκιο, επιβαρύνοντας μάλιστα παραπάνω τον καταναλωτή – δανειολήπτη, ο οποίος επιβαρύνεται για κάθε ημέρα με

.....
²⁶. Βλ. και Γ. Πανίτσας Τραπεζικές συναλλαγές», Γεώργιος Χ. Πανίτσας, Επιμέλεια Δ. Ν. Λαδάς, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ. 97

²⁷. «Στη θεωρία διακρίνονται διάφορες κατηγορίες καταναλωτών ανάλογα με δύο γνωρίσματα, ένα οντολογικό (παρατήρηση και πρόσληψη πληροφοριών) και ένα δεοντολογικό (δυνατότητα επεξεργασίας και μετασχηματισμού των πληροφοριών σε δικαιοπρακτική απόφαση). Ενώ κατά τη Νομολογία του ΔικΕΕ ο καταναλωτής- μέτρο για τον έλεγχο των ΓΟΣ είναι ο homo economicus, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος» Τα δάνεια σε ελβετικό φράγκο – Η διαγραφόμενη από το ΔικΕΕ και την Οδηγία 2014/17/ΕΕ προσέγγιση και η κυμαινόμενη ελληνική νομολογία, Δ.Λιάπης, ΧρΙΔ2016, σελ. 246-247

κατά 1,3889% περισσότερο τόκους, αφού το επιτόκιο υποδιαιρείται για τον προσδιορισμό του τόκου προς 360 ημέρες, χωρίς αυτή, η επιπλέον επιβάρυνση να μπορεί να δικαιολογηθεί με την επίκληση κάποιου σύνθετου χαρακτήρα της παρεχόμενης υπηρεσίας ή από κάποιους εύλογους για τον καταναλωτή λόγους ή από κάποιο δικαιολογημένο ενδιαφέρον της αναιρεσίβλητης Τράπεζας. Τούτο ιδίως σε μία εποχή, όπου τα ηλεκτρονικά μέσα προσφέρουν, χωρίς καμία πρόσθετη δυσχέρεια, τον επακριβή υπολογισμό των τόκων με έτος 365 ημερών. Αλλωστε το έτος των 365 ημερών ισχύει και εφαρμόζεται σήμερα, κατ' επιταγή της κοινοτικής οδηγίας 98/7/Ε.Κ. που ενσωματώθηκε στο εθνικό μας δίκαιο, με την ΚΥΑ 21-178/13.2.2001(ΦΕΚ Β 255/8.3.2001) στην καταναλωτική πίστη, με τη στενή έννοια, ρύθμιση που δείχνει τη σημασία που απονέμει και ο κοινοτικός νομοθέτης για τον, κατ' αυτόν τον τρόπο, ακριβή προσδιορισμό του επιτοκίου.

Μάλιστα, ο παραπάνω όρος κρίθηκε καταχρηστικός²⁸ εντασσόμενος στην υποπερίπτωση ια της §7 του αρ. 2 του ν. 2251/1994, στην οποία τυποποιούνται οι *de facto* καταχρηστικοί ΓΟΣ, δηλαδή χωρίς να χρειάζεται ως προς αυτούς και η συνδρομή των προϋποθέσεων της γενικής ρήτρας της παρ. 6 του άρθρου 2 του ν. 2251/94, ακόμα δηλαδή κι αν δεν διαταράσσουν την ισορροπία υπέρμετρα. Σύμφωνα με την υποπερίπτωση ια καταχρηστικός άνευ ετέρου θεωρείται ο ΓΟΣ που χωρίς σπουδαίο λόγο αφήνει το τίμημα αόριστο και δεν επιτρέπει τον προσδιορισμό του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή.

.....

²⁸. Πλέον με την υπ' αρ. Ζ1/798/11.7.2008 υπουργική απόφαση, όπως αυτή τροποποιήθηκε από όπως ισχύει μετά την τροποποίησή της με την υπ' αριθμ. Ζ1/21/18.1.2011 Υ.Α. του Υφυπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης (ΦΕΚ Β' 21/18-1-2011) απαγορεύεται: Η αναγραφή όρων σε συμβάσεις στεγαστικών δανείων με κυμαινόμενο επιτόκιο που προβλέπουν την είσπραξη από το πιστωτικό ίδρυμα εξόδων χρηματοδότησης, προμήθειας ή εξόδων φακέλου, τον υπολογισμό τόκων με βάση έτος 360 και όχι 365 ημερών ή 366 ημερών, επιβολή εξόδων προέγκρισης δανείου, εξέτασης αιτήματος δανείου, όρων που προβλέπουν ότι σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης ο καταναλωτής θα καταβάλλει αποζημίωση στο πιστωτικό ίδρυμα, ότι η τράπεζα αποκτά δικαίωμα καταγγελίας λόγω καθυστέρησης έστω και μιας δόσης του δανείου κλπ. Ακολούθως, απαγορεύθηκε όσον αφορά σε συμβάσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών η αναγραφή όρων που προβλέπουν ότι σε περίπτωση ανάληψης μετρητών από κατάστημα ή Αυτόματο Ταμειολογικό Μηχάνημα (ΑΤΜ) του ίδιου πιστωτικού ιδρύματος καταβάλλεται προμήθεια ή ποσό για την κάλυψη λειτουργικών εξόδων του πιστωτικού ιδρύματος, όρων που αποκλίνουν από τη ρύθμιση του ΚΠολΔ, προβλέποντας παρέκταση αρμοδιότητας σύμφωνα με το συμφέρον της Τράπεζας

110 Δικαίωμα Τράπεζας για καταγγελία σύμβασης και αναζήτησης του συνόλου του δανειακού κεφαλαίου, σε περίπτωση παράβασης οποιουδήποτε όρου της σύμβασης εκ μέρους του δανειολήπτη- χαρακτηρισμός του συνόλου των όρων ως ουσιωδών

Δεύτερος όρος που αμφισβητήθηκε ως προς τη νομιμότητά του στο πλαίσιο της ίδιας επίδικης δανειακής σύμβασης και εν τέλει κρίθηκε μη καταχρηστικός από το αναιρετικό δικαστήριο, ήταν εκείνος με τον οποίο η Τράπεζα επεφύλασσε στον εαυτό της το δικαίωμα να καταγγείλει τη σύμβαση και να αναζητήσει το σύνολο του ανεξόφλητου ποσού του δανείου σε περίπτωση παράβασης οποιουδήποτε όρου της σύμβασης εκ μέρους του δανειολήπτη, θεωρώντας και χαρακτηρίζοντας όλους ως ουσιώδεις. Ο ΑΠ έκρινε ότι ο εν λόγω ΓΟΣ, λαμβάνοντας όλους τους όρους της δανειακής σύμβασης ως ουσιώδεις για να προχωρήσει η δανειοδότρια σε καταγγελία της σύμβασης δεν προσκρούει στο αρ.2 της §7 εδ. ε' ν. 2251/1994, δυνάμει του οποίου θεωρείται εκ νόμου καταχρηστικός και χωρίς της εξέταση οιασδήποτε άλλης προϋπόθεσης όρος της σύμβασης που απαγορεύει στον προμηθευτή το δικαίωμα μονομερούς λύσης αυτής χωρίς ορισμένο και σπουδαίο λόγο. Ο ΑΠ συντάχθηκε προς τα κριθέντα από το Εφετείο, σύμφωνα με το οποίο *«Ο όρος αυτός δεν επιφυλάσσει στην Τράπεζα το δικαίωμα μονομερούς λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο και σπουδαίο λόγο, δεδομένου ότι ρητά αναφέρει ως λόγο λύσης της σύμβασης την παράβαση εκ μέρους του οφειλέτη των όρων που συνομολογήθηκαν. Υπάρχει, έτσι, ειδικός και ορισμένος λόγος. Περαιτέρω, όλοι οι όροι της σύμβασης, εφόσον δεν είναι παράνομοι και καταχρηστικοί, είναι και ουσιώδεις, αφού με αυτούς ο καταναλωτής αναλαμβάνει κάποιες συμβατικές υποχρεώσεις απέναντι στην Τράπεζα, οι οποίες είναι αναγκαίες για τη λειτουργία της σύμβασης και την προσήκουσα εξέλιξη της συμβατικής σχέσης των μερών. Προβλέπεται, έτσι, και ο σπουδαίος λόγος, για την παράβαση του οποίου επιφυλάσσεται στην Τράπεζα το δικαίωμα για μονομερή λύση της σύμβασης. Η τήρηση του όρου, εξάλλου, δεν επιφυλάσσει δυσμενείς συνέπειες στον καταναλωτή χωρίς εύλογο λόγο και παρά τις αντίθετες προβλέψεις και προσδοκίες του και συνεπώς δεν έχει ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών εις βάρος του καταναλωτή».*

111 Τήρηση λογαριασμού αποτελούμενου από στήλη χρέωσης-πίστωσης-αποδεικτική δύναμη αποσπάσματος τραπεζικών βιβλίων

Επίσης μη καταχρηστική, αυτή τη φορά όμως αντίθετα προς την εφετειακή κρίση, χαρακτήρισε ο ΑΠ τη ρήτρα, δυνάμει της οποίας η Τράπεζα θα τηρεί λογαριασμό στα βιβλία της με δύο στήλες, στον οποίο αφενός στη στήλη χρέωσης θα καταχωρούνται οι αναλήψεις του δανείου, τόκοι, προμήθειες, ειδικοί φόροι τραπεζικών εργασιών και άλλα έξοδα αυτής αφετέρου στη στήλη πίστωσης οι καταβολές του οφειλέτη. Μάλιστα, το απόσπασμα των βιβλίων αυτών που θα απεικονίζει το υπόλοιπο που θα οφείλεται θα είναι εξοπλισμένο με πλήρη αποδεικτική δύναμη για την απαίτηση της Τράπεζας εναντίον του οφειλέτη.

Το Εφετείο είχε κρίνει ότι ο παραπάνω όρος ήταν αντίθετος προς τις επιταγές της παρ. 6 & 7 εδ. κζ' του αρ. 2 του ν. 2251/1994, αφού η εφαρμογή του είχε ως συνέπεια την υπέρμετρη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων εις βάρος του καταναλωτή ιδίως δε την **αναστροφή του βάρους απόδειξης** σε βάρος του τελευταίου. Σύμφωνα με το εφετειακό σκεπτικό με τη χρήση αυτής της μεθόδου, ενός λογαριασμού με δύο στήλες (χρέωσης- πίστωσης), η Τράπεζα επιφυλάσσει στον εαυτό της ευνοϊκή μεταχείριση, καθώς θα δύναται απλά να προσκομίζει μόνο το απόσπασμα από τα βιβλία της το οποίο θα αποτελεί πλήρη απόδειξη, χωρίς κάποια αμφισβήτηση, αντί να αποδεικνύει με παραστατικά τις εκάστοτε χρεοπιστώσεις του λογαριασμού ή να αποδεικνύει την αναγκαιότητα και το ακριβές ύψος αυτών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, αν και τα έξοδα αυτά βρίσκονται στο πεδίο δράσης της Τράπεζας, ο πελάτης θα επωμίζεται το βάρος της απόδειξης αναγκαιότητάς τους ή μη.

Ο ΑΠ θεώρησε ότι «ο παραπάνω ΓΟΣ δεν εντάσσεται στις αυτοδίκαια καταχρηστικές ρήτρες του άρθρου 2 παρ. 7 του ν. 2251/94 και ιδίως στην περίπτωση κζ αυτού δεδομένου ότι α) δεν αντιστρέφεται το βάρος απόδειξης, αφού η απόδειξη της οφειλής συντελείται από την Τράπεζα, η οποία εκπληρώνει το σχετικό δικονομικό βάρος (πρβλ άρθρα 338 παρ. 1 ΚΠολΔ) με τη χρήση και προσκομιδή ως αποδεικτικού μέσου του αποσπάσματος από τα εμπορικά βιβλία της, το οποίο (απόσπασμα) αντλεί την αποδεικτική του δύναμη από τον ως άνω ΓΟΣ και β) δεν αποκλείεται ρητά το δικαίωμα ανταπόδειξης από μέρους του δανειολήπτη, οπότε θα εισάγονταν πράγματι ανεπίτρεπτος περιορισμός των αποδεικτικών μέσων του. Η δυνατότητα δε αυτή ανταπόδειξης, από μέρους του δανειολήπτη ενισχύεται

σημαντικά ενόψει και της διάταξης του άρθρου 47 παρ. 3 του ν. 2873/2000, σύμφωνα με την οποία «Οι τράπεζες και τα λοιπά πιστωτικά ιδρύματα, υποχρεούνται εντός προθεσμίας τριών (3) μηνών, από την υποβολή της σχετικής αιτήσεως, να χορηγούν στον αιτούντα δανειολήπτη αντίγραφο του φακέλου του δανείου του και λεπτομερή κατάσταση, περιέχουσα όλες τις επί μέρους χρεωπιστωτικές πράξεις και σημειώσεις και την εν γένει εξέλιξη του χρέους του». Προς επίρρωση της παραπάνω τοποθέτησης της επικαλέστηκε την παγίως αποδεκτή θέση πως καθ' όλα έγκυρη τυγχάνει η συμφωνία μεταξύ Τράπεζας και δανειολήπτη, με την οποία συμφωνείται, ότι το ύφος της οφειλής του τελευταίου προς την πρώτη θα αποδεικνύεται από το "απόσπασμα" των εμπορικών βιβλίων της Τράπεζας.

112 Πρόωρη εξόφληση δανείου- Υποχρέωση αποζημίωσης της Τράπεζας λόγω πρόωρης αποπληρωμής

Πρόσθετο σημαντικό ζήτημα που αντιμετώπισε η υπ' αριθμόν **430/2005 ΑΠ** απόφαση ήταν και η καταχρηστικότητα όρου, ενταγμένου σε παράρτημα σύμβασης καταναλωτικού δανείου και ο οποίος προέβλεπε τη δυνατότητα ολικής ή μερικής προπληρωμής του δανείου εκ μέρους του δανειολήπτη, με πρόσθετες προϋποθέσεις την καταβολή στην Τράπεζα αποζημίωσης της τάξεως του 2.5% επί του πρόωρα καταβληθέντος κεφαλαίου, εάν η προεξόφληση γινόταν μετά την πάροδο του πρώτου χρόνου και εφόσον το επιλεχθέν επιτόκιο ήταν κυμαινόμενο.

Το δικαίωμα του δανειολήπτη να εξοφλήσει το στεγαστικό δάνειο πριν την ορισμένη λήξη του δεν αμφισβητείται από τις Τράπεζες, οι οποίες στην πλειοψηφία τους ενσωματώνουν οικειοθελώς στους ΓΟΣ των στεγαστικών δανείων σχετικό όρο²⁹. Ωστόσο, συχνά ο παραπάνω όρος συνοδεύεται από την πρόσθετη πρόβλεψη για την υποχρέωση καταβολής εκ μέρους του δανειολήπτη, που προεξοφλεί πρόωρα το στεγαστικό του δάνειο, αποζημίωσης ή πρόσθετης παροχής στην Τράπεζα. Τη χρονική στιγμή, λοιπόν, της πρόωρης εξόφλησης, ο δανειολήπτης θα καταβάλλει α) το αρχικό κεφάλαιο που δεν έχει ακόμα επιστρέψει, β) τους μέχρι εκείνη τη στιγμή ληξιπρόθεσμους τόκους και γ) το πρόσθετο ποσό της επιβάρυνσης που η Τράπεζα ζητά για την αποδοχή της πρόωρης εξόφλησης, το οποίο υπολογίζεται σε ποσοστό του επιστρεφόμενου κεφαλαίου (π.χ. 2,5% έως 5% επί του επιστρεφόμενου κεφαλαίου). Ο δικαιολογητικός λόγος της επιβάρυνσης αυτής είναι η εξισορρόπηση της ζημίας που υφίσταται από την απώλεια των μελλοντικών μη ληξιπρόθεσμων τόκων, λόγω της πρόωρης εξόφλησης. Το ζήτημα, ωστόσο, που εγείρεται με αφορμή έναν τέτοιο όρο αφορά το κατά πόσον μπορεί να θεωρηθεί αυτός έγκυρος και σύμφωνος με τον νόμο περί προστασίας του καταναλωτή, ζήτημα που πραγματεύτηκε το ανώτατο ακυρωτικό, όπως αναλύεται κατωτέρω.

Κατά την Εφετειακή κρίση, η πρόβλεψη αποζημίωσης σε περίπτωση πρόωρης αποπληρωμής του δανείου απ' την πλευρά του οφειλέτη εντάσσεται στους
.....

²⁹. «Ο έλεγχος ΓΟΣ στεγαστικού δανείου που προβλέπει το δικαίωμα και τις συνέπειες εξόφλησης πριν τη συμφωνημένη λήξη του δανείου», Ιάκωβος Ι. Βενιέρης, ΧρΙΔ Δ/2004,σελ. 470

de facto καταχρηστικούς όρους του αρ. 2 παρ. 7 περ. ια, και ειδικότερα πάσχει αοριστίας, αφού χωρίς σπουδαίο λόγο αφήνει το τίμημα³⁰ αόριστο και δεν επιτρέπει τον προσδιορισμό του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή³¹. Πρέπει, δηλαδή, να προκύπτει από τον όρο της σύμβασης για ποιο λόγο θα επιβληθεί η υποχρέωση στον δανειολήπτη να καταβάλλει το επιπλέον ποσό, με ποια κριτήρια προσδιορίζεται το ύψος αυτού, και ποιο το τελικό ύψος της επιβάρυνσής του. Στην σχολιαζόμενη απόφαση επισημαίνεται ότι σε κανένα σημείο δεν αναλύεται σε τί ακριβώς συνίσταται και πως προέκυψε το ποσοστό 2,5 % επί του ποσού του επιστρεπτέου κεφαλαίου, χωρίς μάλιστα η Τράπεζα να επικαλείται και τί είδους ζημία υφίσταται ώστε μια αποζημίωση 2.5 % να κρίνεται αναγκαίος όρος για την πρόωρη αποπληρωμή εκ μέρους του οφειλέτη.

Η δομή της δικαστικής κρίσης ξεκινάει με την επισήμανση του χαρακτήρα των συμβάσεων στεγαστικών δανείων ως διαρκών συμβάσεων, με συγκεκριμένη ημερομηνία λήξης, όπου μεταξύ των μερών σύνηθες είναι να συμφωνείται πως αν ο δανειολήπτης εξοφλήσει πρόωρα και επιστρέψει το ποσό θα βαρύνεται με μια πρόσθετη επιβάρυνση ως αντιστάθμισμα στη ζημία που υφίσταται η Τράπεζα. Έτσι, η Τράπεζα δικαίως αξιώνει αποκατάσταση της ζημίας της από τον δανειολήπτη, και σε καμία περίπτωση η αποζημίωση αυτή δε μπορεί να θεωρηθεί ως αντίτιμο εκ μέρους του δανειολήπτη, αφού η πρόωρη εξόφληση δεν εκλαμβάνεται ως παροχή της Τράπεζας, αλλά εκδηλώνεται ως ενάσκηση συμβατικού δικαιώματος που επιφυλάσσεται στον δανειολήπτη.

Σε μια προσπάθεια εξισορρόπησης των αντιτιθέμενων συμφερόντων μεταξύ των μερών, ως κριτήρια εύλογα για τον υπολογισμό του ύψους της ζημίας που θα διαμορφώσουν αντίστοιχα την δέουσα αποζημίωση που θα κληθεί να καταβάλλει ο

.....
^{30.} «Στο τίμημα ανήκει κάθε είδος παροχής και τιμής που θα καταβάλλει ο καταναλωτής ως αντίτιμο για τις υπηρεσίες που του παρέχονται». Γ.Μεντής, Γενικοί όροι συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Εκδ. Σάκκουλας, 2000, σελ. 121

^{31.} Βλ. ωστόσο και αντίθετη άποψη Κουμάνη σε ΧρΙΔ 2001, σελ. 564, όπου θεωρεί ότι η συχνή διατύπωση του όρου αυτό με το περιεχόμενο αυτό και σε άλλες παρόμοιες συμβάσεις καθώς και η δυνατότητα του δανειολήπτη να επιλέξει άλλον ανταγωνιστή με διαφορετική αντίληψη στο ζήτημα της πρόωρης εξόφλησης αίρει το βάσιμο του ισχυρισμού πως ο όρος είναι αδιαφανής.

πελάτης που εξοφλεί πρόωρα αποτελούν το α) περιθώριο κέρδους της Τράπεζας, β) το κόστος χρήματος αυτής αλλά και γ) κάθε δυνατό κέρδος που θα προσπορίσει σ αυτήν η πρόωρη εξόφληση. Ο λόγος που πρέπει να γίνει ο υπολογισμός αυτός είναι πως σύμφωνα με τη ρητή γερμανική νομολογία αλλά και την κοινοτική, η Τράπεζα δεν πρέπει μέσω της πρόωρης εξόφλησης να βρεθεί σε καλύτερη θέση από εκείνη που θα βρισκόταν σε περίπτωση κανονικής λήξης του δανείου.

Το πρώτο κριτήριο συνίσταται στην απώλεια των προσδοκώμενων μελλοντικών τόκων που λόγω της πρόωρης εξόφλησης θα απωλέσει. Η απώλεια αναλογεί σε μέγεθος στην υπολειπόμενη χρονική διάρκεια του δανείου που δε διανύθηκε λόγω της πρόωρης καταβολής³². Αναφορικά με το υπό β' κριτήριο του κόστους του χρήματος, αυτό ευλόγως λαμβάνεται υπόψη αφού οι δανειολήπτες προσπορίζονται κεφάλαια από τις Τράπεζες, τα οποία οι τελευταίες αποκτούν με τη μορφή του δανεισμού από τη χρηματαγορά, τη κεφαλαιαγορά και κυρίως από μικροκαταθέτες. Τέλος, δέον όπως προσμετρηθεί και το κέρδος της τράπεζας από την πρόωρη εξόφληση, το οποίο αναλύεται, αφενός, στη δυνατότητα επανατοποθέτησης του κεφαλαίου στην αγορά, αφετέρου, στην αποφυγή λειτουργικού κόστους για το αντίστοιχο χρονικό διάστημα.³³

Σε αντιδιαστολή με τις παραπάνω ευλόγως συνεκτιμητέες παραμέτρους, στην κρινόμενη περίπτωση, άστοχη κρίνεται η λήψη υπόψη του κυμαινόμενου επιτοκίου ως παράμετρος για τον προσδιορισμό της αποζημίωσης σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης, αφού οι διακυμάνσεις που προκαλεί το κυμαινόμενο επιτόκιο στην επιτοκιακή απόδοση του χορηγηθέντος ποσού του δανείου δεν αλλοιώνονται με την πρόωρη εξόφληση. Η απόδοση του χορηγηθέντος με κυμαινόμενο επιτόκιο κεφαλαίου δεν αλλοιώνεται αν το διατηρήσει ο δανειολήπτης και δεν το προεξοφλήσει πρόωρα ή αντίθετα αν το αναλάβει άλλος πελάτης.

.....
³². «Η ποινή για την πρόωρη εξόφληση στεγαστικού δανείου- Η φύση, ο υπολογισμός και ο έλεγχος αυτής υπό το πρίσμα του Ν. 2251/1994», Μιχαήλ- Θεοδώρου Μαρίνου/ Ιάκωβου Βενιέρη, ΧρΙΔ Ε/2005, σελ. 461 επ.

³³. ό.α. «Ο έλεγχος ΓΟΣ στεγαστικού δανείου που προβλέπει το δικαίωμα και τις συνέπειες εξόφλησης πριν τη συμφωνημένη λήξη του δανείου», Ιάκωβος Ι. Βενιέρης, ΧρΙΔ Δ/2004, σελ. 478

Η φύση του κυμαινόμενου επιτοκίου δεν επιτρέπει σε κανένα από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη να γνωρίζουν εκ των προτέρων τις διακυμάνσεις του και να γνωρίζουν αν η επιλογή του κυμαινόμενου επιτοκίου θα οδηγήσει τον τόκο σε συγκεκριμένο ύψος. Επιπλέον δε για την Τράπεζα η αστάθεια αυτή ως προς τις προσδοκίες που δημιουργεί το κυμαινόμενο επιτόκιο, δεν δημιουργεί και απώλειες τόκων για την τράπεζα. Ό,τι προσδοκία κέρδους είχε πριν την πρόωρη εξόφληση από το κυμαινόμενο επιτόκιο και τους αστάθμητους παράγοντες της αγοράς, την ίδια προσδοκία κέρδους μπορεί να σχηματίσει και μετά την πρόωρη εξόφληση και επανατοποθέτηση του κεφαλαίου που πρόωρα λαμβάνει από το δανειολήπτη.

Συνεχίζοντας και ολοκληρώνοντας την δικανική κρίση περί καταχρηστικότητας, ο ΑΠ επικαλείται επιπροσθέτως την ασάφεια του όρου, ως ειδικότερη έκφανση της αρχής της διαφάνειας που διαπνέει θεμελιωδώς το δίκαιο των Γ.Ο.Σ. και αποκρυσταλλώνεται στα άρθρα 2 παρ. 1 έως 3 και άρθρο 5 του ν. 2251/1994 αλλά και του άρθρου 2 παρ. 6 και 7 περ. ε, ζ, η, ι και ια του ίδιου νόμου. Η σαφήνεια, ως μια απ' τις δύο συνισταμένες της αρχής της διαφάνειας, επιβάλλει μια ευκρινή εικόνα των νομικών συνεπειών μιας ρήτρας στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις το καταναλωτή. Η πολυσημία μιας ρήτρας δεν επιτρέπεται να γίνεται όπλο στα χέρια του προμηθευτή που θα ενισχύει τη θέση του έναντι του καταναλωτή. Με τις αδιαφανείς ρήτρες που υποκρύπτουν την πραγματική, νομική και οικονομική κατάσταση ελλοχεύει κίνδυνος ο καταναλωτής είτε να απόσχει από ορισμένες ενέργειες (άσκηση δικαιωμάτων του) είτε να υποκύψει σε δικαιώματα ή αξιώσεις που κατά το φαινόμενο έχει ο προμηθευτής (ανάληψη υποχρεώσεων). Υπό το πρίσμα αυτό, αδιαφανείς ρήτρες οδηγούν, ακριβώς λόγω της αδιαφάνειάς τους, στη διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας, κατά το άρθρο 2 παρ. 6 του ν. 2251/1994.

Στην υπό κρίση περίπτωση, ανεξάρτητα από το αν αυτή η επιβάρυνση της τάξης του 2.5 % θεωρηθεί αποζημίωση ή ανεξάρτητη παροχή, πάσχει σαφήνειας και ειδικότερα συγκρούεται με το άρ. 2 παρ. 7 εδ. ια του ν. 2251/1994, κατά την οποία το τίμημα πρέπει να είναι για τον καταναλωτή σαφώς περιγεγραμμένο και προσδιορισμένο. Στο τίμημα ανήκει κάθε είδος παροχής, που θα καταβάλει ο καταναλωτής, ως αντίτιμο, για τις υπηρεσίες, που του παρέχονται. Συνεπώς πρέπει ο καταναλωτής να αντιληφθεί με πλήρη σαφήνεια την υποχρέωση που αναλαμβάνει ως προς την επιβάρυνση της πρόωρης εξόφλησης. Η διαφάνεια και σαφήνεια πρέπει να υπάρχει τόσο ως προς την αιτία της παροχής, όσο και ως προς το περιεχόμενό της. Η

διαφάνεια αφορά στη σαφή και κατανοητή διατύπωση, στην αρχή του ορισμένου ή οριστού περιεχομένου και στην αρχή της προβλεψιμότητας της ύπαρξης των όρων.

Με αυτή την έννοια πρέπει να προκύπτει από τον Γ.Ο.Σ. **ο λόγος της υποχρέωσης του δανειολήπτη, το τελικό ύψος της επιβάρυνσής του αλλά και τα κριτήρια από τα οποία προκύπτει και υπολογίζεται η επιβάρυνση αυτή.** Στην αιτία της επιβάρυνσης ανήκει κατά κύριο λόγο και η αποσαφήνιση αν το ποσό αφορά αποκατάσταση ζημίας ή αν αφορά αντίτιμο - ανταμοιβή για παροχή της τράπεζας. Στον κρινόμενο Γ.Ο.Σ. η αιτία της επιβάρυνσης και ο λόγος αυτής δεν είναι διαφανείς για το δανειολήπτη. Ειδικά, στο κυμαινόμενο επιτόκιο όπως εν προκειμένω, η επιβάρυνση δεν δικαιολογείται ή δικαιολογείται μόνο αν επικαλεστεί η τράπεζα αδυναμία της να επανατοποθετήσει το επιστρεφόμενο κεφάλαιο στην αγορά. Συνεπώς ο δανειολήπτης αιφνιδιάζεται, όταν αντιμετωπίζει την αξίωση της τράπεζας για ζημία, η οποία για το κυμαινόμενο επιτόκιο και τους αστάθμητους συντελεστές που το καθορίζουν, δεν δικαιολογείται. Ακόμη αιφνιδιάζεται, όταν, κατά την κατάρτιση της σύμβασης, η Τράπεζα κάνει λόγο για αποκατάσταση της ζημίας της, ενώ στην άσκηση του δικαιώματος του δανειολήπτη για πρόωρη εξόφληση, η τράπεζα κάνει λόγο για αντιπαροχή, αντίτιμο στην "παροχή" της έναντι του δανειολήπτη. Επιπλέον δεν υπάρχει σαφήνεια ούτε ως προς το περιεχόμενο της επιβάρυνσης, αφού στην περίπτωση της πρόωρης εξόφλησης με την πρόσθετη επιβάρυνση ο δανειολήπτης δεν γνωρίζει επί ποίου ποσού θα υπολογίζει το επιτόκιο της πρόσθετης επιβάρυνσης (2,5% επί άγνωστου, πρόωρα εξοφλούμενου ποσού, που κατά τη σύναψη της σύμβασης δεν γνωρίζει ούτε αν αλλά ούτε και σε ποιο ύψος θα προκύψει).

Πράγματι γνωρίζει, πως η επιβάρυνση είναι 2,5% και είναι σαφές το ύψος αυτό, αλλά ο απλός αριθμητικός υπολογισμός δεν είναι δυνατός, παρά μόνο όταν προκύψει η πρόωρη εξόφληση και το συγκεκριμένο πρόωρα επιστρεφόμενο ποσό³⁴. Εξάλλου η διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας, που αναφέρεται στο άρθρο 2 παρ. 6 του ν. 2251/1994, κρίνεται με βάση και τις προσδοκίες του καταναλωτή, ο οποίος

.....
³⁴. Βλ. αντίθετη άποψη από Κουμάνη σε Μελέτη «Καταχρηστικοί όροι συναλλαγών στεγαστικού δανείου» ΧρΙΔ2004, σελ.281 επ. ο οποίος υποστηρίζει ότι το ποσό που πρόκειται να καταβληθεί στην περίπτωση της προεξόφλησης δεν είναι εξ αρχής ορισμένο, αφού ορίζεται σε 2,5% επί του κεφαλαίου του δανείου που καταβάλλεται πρόωρα, είναι, όμως, οριστό αφού θα υπολογισθεί με κριτήρια σαφώς προσδιορισμένα από τη σύμβαση.

ως δανειολήπτης έχει βάσιμα τις εξής προσδοκίες: α) ότι η πρόωρη εξόφληση δημιουργεί ζημιά στην τράπεζα και αυτός πρέπει δικαίως να την αποκαταστήσει. Η προσδοκία αυτή δικαιολογείται από το γεγονός, πως, από τις διαπραγματεύσεις, η τράπεζα αναφέρει στο δανειολήπτη την περίπτωση "αποζημίωσης" σε περίπτωση "πρόωρης" εξόφλησης, β) ότι η τράπεζα παρέχει δυνατότητα και ευχέρεια στο δανειολήπτη, κάτι που, δεν συμβαδίζει όμως με το ευκαιριακό κέρδος της, από την πρόωρη εξόφληση, γ) ότι στο στεγαστικό δάνειο κυμαινόμενου επιτοκίου η υποχρέωση του καταναλωτή θα εξαρτάται από τις διακυμάνσεις των χρηματαγορών, σύμφωνα και με την κυμαινόμενη φύση της υποχρέωσής του και πως δεν θα μετατραπεί μονομερώς από την τράπεζα η υποχρέωσή του σε κάποιο είδος σταθερού, επιτοκίου. Οι παραπάνω όμως προσδοκίες του δανειολήπτη διαψεύδονται γιατί η τράπεζα αποζητά ευκαιριακό κέρδος από την προεξόφληση και γιατί ζητά από το δανειολήπτη σταθερού ύψους παροχή (2,5%), όποιες κι' αν είναι οι οικονομικές συγκυρίες και η κατάσταση των αστάθμητων συντελεστών της χρηματαγοράς. Ο δανειολήπτης σωστά πιστεύει, πως προϊόντος του χρόνου ο τόκος του, στο στεγαστικό δάνειο, θα κυμαίνεται αυξητικά ή πτωτικά βάσει των συνθηκών της αγοράς, το ίδιο δε αναμένει και για την πρόωρη εξόφληση, που αντικαθιστά την παροχή του στην αρχική συμφωνία δανείου. Όμως το ενιαίο και σταθερό του επιτοκίου της επιβάρυνσης στην πρόωρη εξόφληση διαψεύδει την προσδοκία του αυτή. Τέλος διαψεύδεται η προσδοκία του δανειολήπτη και για ένα πρόσθετο λόγο. Αν καταβάλλει σταθερά υπολογιζόμενο ποσό (2,5% επί του κεφαλαίου) και όχι κυμαινόμενο εκάστοτε επιτόκιο, ενδέχεται να καταβάλει περισσότερα από ό,τι θα κατέβαλε αν έληγε κανονικά η σύμβαση δανείου. Έτσι όμως διαψεύδεται η προσδοκία του, πως ως φερέγγυος οφειλέτης που καταβάλλει πρόωρα την οφειλή του, θα τύχει καλύτερης μεταχείρισης από την Τράπεζα. Αντίθετα η σταθερή επιβάρυνση με 2,5% ενδέχεται να τον φέρει σε χειρότερη θέση από κάποιο δανειολήπτη που θα αναγκάσει την τράπεζα σε όλο το λειτουργικό κόστος παρακολούθησης του δανείου μέχρι την ολική εξόφλησή του. Και ναι μεν υπόκειται στην ελευθερία της οικονομίας και των μερών να διαμορφώνουν την παροχή του δανειολήπτη πλην όμως αυτό δεν αναιρείται και από την επιταγή της διαφάνειας και την ανάγκη η τράπεζα να καταστήσει σαφές στο δανειολήπτη τι ζητά και για ποιο λόγο είναι υποχρεωμένος ο δανειολήπτης να το καταβάλει. Έτσι, ο κρινόμενος ΓΟΣ κρίνεται καταχρηστικός καθώς δεν διευκρινίζει στον καταναλωτή για ποιο λόγο

καταβάλλει τη συγκεκριμένη και σ' αυτό το ύψος παροχή στην τράπεζα, τροποποιεί την παροχή του δανειολήπτη από κυμαινόμενο επιτόκιο σε σταθερό και ανατρέπει την προσδοκία του πως θα εξισορροπήσει τις ζημίες της τράπεζας, χωρίς να έχει την υποχρέωση απόδοσης σ' αυτήν ευκαιριακού κέρδους.³⁵

Το Ανώτατο Ακυρωτικό δια της υπ' αρ. **15/2007ΟΛΑΠ** απόφασής του κρίθηκε αυτή τη φορά υπό το πρίσμα μιας διαφορετικής συνεκτιμητέας ρήτηρας, αυτή του σταθερού επιτοκίου, υπό το καθεστώς της οποίας δεν αποκλείεται η επέλευση μιας – ευχερούς προσδιορίσιμης-ζημίας στην Τράπεζα από την πρόωρη εξόφληση του δανείου³⁶. Έτσι, κατά τη θεώρηση της πλειοψηφίας του Δικαστηρίου το κέρδος ή η ζημία των Τραπεζών από την πρόωρη εξόφληση δανείων σταθερού επιτοκίου εξαρτάται τόσο από μακροοικονομικούς παράγοντες, όπως είναι η διακύμανση των εξωτραπεζικών επιτοκίων, όσο και από μικροοικονομικούς παράγοντες, όπως το συμφωνηθέν επιτόκιο σε κάθε τραπεζική σύμβαση δανείου.

Πιο αναλυτικά, κατά την αρεοπαγίτικη νομολογία σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης σύμβασης ενυπόθηκου δανείου με σταθερό επιτόκιο, υπό τον όρο της καταβολής πρόσθετης παροχής- αποζημίωσης στο δανειστή εκ μέρους του δανειολήπτη, το ύψος της τελευταίας θα κριθεί σύμφωνα με τα άρθρα 281,288 και 178ΑΚ και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να υπερβεί το ύψος της πραγματικής ζημίας, θετικής ή αποθετικής, που υφίσταται ο δανειστής λόγω της πρόωρης εξόφλησης. Τη νομιμότητα της πρόσθετης αυτής παροχής του δανειολήπτη σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης θα καθορίσει τόσο το κοστοβόρο του δανεισμού που θα συνεπάγεται για την δανείστρια Τράπεζα αναφορικά με το συγκεκριμένο κεφάλαιο όσο και το προσδοκώμενο κέρδος που έχει από την χορήγηση του δανείου στο συγκεκριμένο καταναλωτή. Σημαντικό ρόλο θα αναλάβει στο σημείο αυτό και η τυχόν επικρατούσα, κατά την πρόωρη εξόφληση, μείωση των επιτοκίων

35. Πλέον με την υπ' αριθμόν Ζ1-798 απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης, ΦΕΚ 1353/11-7-2008, απαγορεύεται ρητά η χρήση ΓΟΣ που «προβλέπει αποζημίωση στην περίπτωση πρόωρης αποπληρωμής δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο.»

36. «Γενικοί όροι συναλλαγών ατομική και συλλογική προστασία των καταναλωτών από την έλλειψη ουσιαστικής διαπραγμάτευσης των όρων της σύμβασης, με ανάλυση νομολογίας», Γ.Δέλλιος, Εκδ. Σάκκουλας, 2013, σελ 514-515, όπου αναφέρει ότι η διαφορά της μορφής του επιτοκίου (κυμαινόμενο ή σταθερό) είναι αποφασιστικής σημασίας για την αξιολόγηση της νομιμότητας των ρητρών προεξόφλησης, γιατί μόνο στην περίπτωση του σταθερού επιτοκίου η Τράπεζα ευλόγως προσδοκά μια συγκεκριμένη απόδοση του κεφαλαίου της στη διάρκεια της πίστωσης.

χορηγήσεων. Η Τράπεζα θα ζημιωθεί ,αν υπό τις κρατούσες συνθήκες αδυνατεί να χορηγήσει το πρόωρα επιστραφέν κεφάλαιο με το ίδιο επιτόκιο που συνόδευε αυτό του πρόωρα ληγμένου δανείου, με αποτέλεσμα, κριτήρια υπολογισμού της ζημίας του δανειστή να αποτελούν **α)** ο χρόνος που απομένει από την προεξόφληση μέχρι την κανονική λήξη του δανείου, **β)** το ύψος των επιτοκίων **κατά τη σύναψη και τη λήξη του δανείου**, **γ)** το λειτουργικό κόστος και **δ)** το κόστος του πιστωτικού κινδύνου από τα οποία απαλλάσσεται η Τράπεζα με την προεξόφληση του δανείου.

Έτσι, στην ένδικη υπόθεση που απασχόλησε τον ΑΠ το δικαστήριο κατέληξε ότι η πρόσθετη παροχή της τράπεζας για την πρόωρη εξόφληση του δανείου ποσού ίσου με τον τόκο μιας εξαμηνίας τοκοχρεωλυτικής δόσης του καταβαλλόμενου κεφαλαίου είναι αντικειμενική, δίκαια, προσδιορίσιμη με μαθηματικές αρχές και προϊόν της πιστωτικής μεταβολής των συνθηκών που επικρατούσε στην αγορά χρήματος, ήτοι την μείωση των επιτοκίων, ένεκα της οποίας η Τράπεζα περιήλθε σε δυσμενέστερη θέση με την πρόωρη εξόφληση του δανείου και την επιστροφή πρόωρα του υπολειπόμενου μέρους του κεφαλαίου, το οποίο μπορεί να διαθέσει, για το υπόλοιπο, μέχρι τη συμφωνηθείσα λήξη του δανείου χρονικό διάστημα με χαμηλότερο επιτόκιο χορηγήσεων από αυτό που είχε εξασφαλίσει με την αρχική σύμβαση δανείου.

Τέλος, αξίζει να παρατεθεί η γνώμη της μειοψηφίσασας μερίδας της (προς την οποία συντάσσεται περισσότερο η γράφουσα), σύμφωνα με την οποία «ο λόγος αυτός της αναιρέσεως είναι βάσιμος και έπρεπε να γίνει δεκτός, διότι ο ανωτέρω όρος του δανειστικού συμβολαίου παραβιάζει την αρχή της διαφάνειας, αφού δεν επιτρέπει στον δανειολήπτη να αντιληφθεί κατά τρόπο σαφή και κατανοητό την αιτία της επιβαρύνσεώς του και συγκεκριμένα, αν η τελευταία αφορά πράγματι ζημία της τράπεζας και με ποια κριτήρια υπολογίζεται αυτή ή αν αποτελεί είδος επιτιμίου μεταμέλειας, δηλαδή αν επικρέμεται ως είδος ποινής, η οποία μάλιστα δεν επιτρέπεται να μειωθεί στο προσήκον μέτρο για την περίπτωση που ο δανειολήπτης θα ασκήσει το δικαίωμά του της πρόωρης εξοφλήσεως του δανείου. Επίσης, ο προαναφερόμενος όρος έχει ως αποτέλεσμα την ουσιώδη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος των πελατών της τράπεζας, ήτοι των θεωρουμένων ως "καταναλωτών" δανειοληπτών. Ειδικότερα, από τη φύση της η σύμβαση δανείου από την τράπεζα προς τον πελάτη της αποσκοπεί στην παροχή του δανείσματος σ' αυτόν με αντίτιμο την απόληψη τόκου από μέρους της τράπεζας, που, ως αντιπαροχή του πελάτη προς την τράπεζα, τελεί σε σχέση αλληλουχίας προς την

παροχή του ποσού του δανείου. Όμως η σχέση αυτή εκλείπει, όταν επιστρέφεται το εν λόγω ποσό, η δε τράπεζα έχει τη δυνατότητα να επωφεληθεί από την επιστροφή του κεφαλαίου, δανείζοντάς το σε άλλον πελάτη και ωφελούμενη από την απόληψη τόκου από το νέο πελάτη, ενώ παράλληλα απαλλάσσεται και από τα έξοδα παρακολουθήσεως της λειτουργίας της δανειστικής συμβάσεως με τον πελάτη, που επέστρεψε το δάνειο. Έτσι, η παράλληλη είσπραξη αποζημιώσεως ίσης με το ποσό των τόκων ενός εξαμήνου από τον πελάτη, που προεξόφλησε το δάνειο, επιφέρει χωρίς εύλογη αιτία ωφέλεια της τράπεζας σε βάρος του τελευταίου, τουλάχιστο για όσο χρόνο και κατά το μέρος που δεν αποδεικνύεται ότι η τράπεζα δεν ήταν σε θέση να εκτοκίσει το ποσό, που της επιστράφηκε, σε άλλο πελάτη ή να το εκτοκίσει με δυσμενέστερους όρους. Αντίθετα, ο δανειολήπτης, χωρίς να απολαμβάνει ωφέλεια από τη χρήση του ποσού, που επέστρεψε, επιβαρύνεται με το ποσό των τόκων ενός εξαμήνου, μολονότι με την επιστροφή του ποσού αυτού παρέσχε τη δυνατότητα στην τράπεζα και μάλιστα αδαπάνως γι' αυτή, να επωφεληθεί με το νέο εκτοκισμό του.»

Με την υπ' αριθμόν **1495/2006** απόφασή του ο ΑΠ πραγματεύτηκε την καταχρηστικότητα όρου σύμβασης σε τοκοχρεωλυτικό ενυπόθηκο δανείου, με επιτόκιο 20,5%, εξοφλητέο σε δέκα πέντε έτη και σε είκοσι οκτώ ισόποσες εξαμηνιαίες τοτοχρεωλυτικές δόσεις, όρος που προέβλεπε ότι «Ο οφειλέτης δικαιούται να καταβάλει σε μείωση του κεφαλαίου του δανείου οποιοδήποτε ποσό εφόσον δεν υπάρχει καθυστέρηση εξυπηρέτησής του δανείου, αλλά μόνο στις οριζόμενες στη σύμβαση ημερομηνίες καταβολής των τοκοχρεωλυτικών δόσεων. Στην περίπτωση αυτή υποχρεούται ο οφειλέτης να καταβάλει στη δανείστρια για αποζημίωσή της και ποσό ίσο με τον τόκο μιας εξαμηνίας του καταβαλλόμενου κεφαλαίου, διαφορετικά η δανείστρια δικαιούται να αποκρούσει την προσφορά.»

Το ανώτατο ακυρωτικό στήριξε την ελάχιστο πρόταση της αποφασής του σε μια άκρως αναλυτική μείζονα σκέψη, με μεστά νομικά επιχειρήματα τόσο για τη γενική ρήτρα καταχρηστικότητας των ΓΟΣ (αρ. 2 παρ. 6 ν. 2251/1994) όσο και για τον ενδεικτικό κατάλογο των per se καταχρηστικών ρητρών της παραγράφου 7 του ίδιου άρθρου . Όπως διατυπώθηκε «...Η ρύθμιση της παρ. 6 του άρθρου 2 του ν. 2251/1994 αποτελεί εξειδίκευση της γενικής αρχής του άρθρου 281 του ΑΚ, κατά την οποία απαγορεύεται η καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος ή η κατάχρηση ενός θεσμού, όπως είναι η συμβατική ελευθερία. Ο όρος διατάραξη στην εν λόγω διάταξη, ταυτίζεται με κάθε απόκλιση από τις καθοδηγητικού χαρακτήρα διατάξεις του ενδοτικού

δικαίου ή από τις ρυθμίσεις που είναι αναγκαίες για την επίτευξη του σκοπού και τη διατήρηση της φύσης της σύμβασης, με βάση το ενδιάμεσο πρότυπο του συνήθως απρόσεκτου μεν ως προς την ενημέρωσή του, αλλά διαθέτοντος τη μέση αντίληψη καταναλωτή του συγκεκριμένου είδους αγαθών ή υπηρεσιών. **Συμβατική ισορροπία, εξάλλου, νοείται ότι υπάρχει, όταν τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μερών που προκύπτουν από τη συγκεκριμένη σύμβαση κατανέμονται και ισορροπούν με τρόπο όμοιο με αυτόν που επιτυγχάνεται μέσω των ρυθμίσεων του ενδοτικού δικαίου, διατάραξη δε της ισορροπίας δεν επέρχεται από μόνο το λόγο ότι η προβλεπόμενη από το γενικό όρο ρύθμιση είναι απλώς μη συμφέρουσα για τον πελάτη, χωρίς η επιβάρυνσή του να είναι ουσιώδης. Δεν απαγορεύεται η απόκλιση με τους γενικούς όρους από οποιαδήποτε ρύθμιση ενδοτικού δικαίου, αλλά μόνο από εκείνες που φέρουν καθοδηγητικό χαρακτήρα ή, σε περίπτωση άτυπων συναλλακτικών μορφών, από τα ουσιώδη για την επίτευξη του σκοπού και τη διατήρηση της φύσης της σύμβασης δικαιώματα και υποχρεώσεις των μερών, που απηχούν πράγματι δικαιολογημένες προσδοκίες του πελάτη. Η καθοδηγητική λειτουργία του ενδοτικού δικαίου, σύμφωνα με την οποία ορισμένοι κανόνες ενδοτικού δικαίου αποτελούν εξειδίκευση της αρχής της εξισωτικής δικαιοσύνης, διαταράσσεται όταν με το περιεχόμενο του γενικού όρου αλλάζει η εικόνα που έχει διαμορφωθεί με βάση τους κανόνες που διέπουν τη συγκεκριμένη συμβατική μορφή. Επίσης, όταν πρόκειται για γενικό όρο, με τον οποίο εντάσσονται στη σύμβαση πρόσθετα στοιχεία, που δεν περιέχονται στους κανόνες ενδοτικού δικαίου, ελέγχεται εάν η πρόσθετη αυτοτελής αυτή ρύθμιση φαλκιδεύει θεμελιώδη δικαιώματα, που προκύπτουν από τη φύση της σύμβασης, ή συνεπάγεται τέτοιες υποχρεώσεις, ώστε να οδηγεί σε ματαίωση ή στρέβλωση του σκοπού της σύμβασης.»**

«Πέρα όμως από τις ανωτέρω διαπιστώσεις, για να κριθεί αν ένας γενικός όρος διαταράσσει τη συμβατική ισορροπία και συνεπώς είναι άκυρος ως καταχρηστικός, γίνεται αξιολογική στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων και εκτιμώνται οι ειδικές συνθήκες της συγκεκριμένης περίπτωσης. Λαμβάνονται υπόψη, εκτός από την ανάγκη προστασίας του κατά τεκμήριο ασθενέστερου καταναλωτή, η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της (στοιχείο που ρητά ήδη διαλαμβάνεται στην παρ.6 του άρθρου 2 του ν.2251/2004, μετά την αντικατάστασή της με το άρθρο 10 παρ.24 στοιχ. β' του ν.2741/1999), το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψή τους, όπως ο εξειδικευμένος ή μη χαρακτήρας της

συναλλαγής, η εξοικείωση του πελάτη με τις σχετικές συναλλαγές, το μορφωτικό και πνευματικό του επίπεδο, οι κίνδυνοι που αναλαμβάνονται και η δυνατότητα αντιμετώπισής τους, καθώς επίσης και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.

Περαιτέρω, εκτός από την ανωτέρω γενική ρήτρα για την καταχρηστικότητα των Γ.Ο.Σ. που συνεπάγονται διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας, στην παράγραφο 7 του άρθρου 2 του ν.2251/1994 απαριθμούνται ενδεικτικώς και τριάντα μία περιπτώσεις γενικών όρων που θεωρούνται άνευ ετέρου (*per se*) καταχρηστικοί, χωρίς ως προς αυτούς να ερευνάται η συνδρομή των προϋποθέσεων της γενικής ρήτρας, αφού αυτοί θεωρούνται κατ' αμάχητο τεκμήριο ότι έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα. Στις περιπτώσεις αυτές περιλαμβάνεται και η υπό το στοιχείο ια', σύμφωνα με την οποία καταχρηστικοί είναι και εκείνοι οι όροι, που χωρίς σπουδαίο λόγο αφήνουν το τίμημα αόριστο και δεν επιτρέπουν τον προσδιορισμό του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή. Η σωρευτική, ωστόσο, εφαρμογή από το δικαστήριο των παραγράφων 6 και 7 του άρθρου 2 του ν.2251/1994, δεν μπορεί ν' αποκλεισθεί, καθώς η επίκληση του γενικού αξιολογικού κριτηρίου «της διατάραξης της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή» είναι δυνατό να έχει αξία και χρησιμότητα για την εξειδίκευση αόριστων νομικών εννοιών και αόριστων αξιολογικών κριτηρίων που χρησιμοποιεί ο νόμος στις επί μέρους περιπτώσεις του ενδεικτικού καταλόγου, ενώ, εξάλλου και οι περιγραφόμενες από το νόμο ειδικές περιπτώσεις, κατ' αμάχητο τεκμήριο, καταχρηστικότητας, αποτελούν ενδείκτες που καθοδηγούν στην ερμηνεία της γενικής ρήτρας και συγκεκριμένα της έννοιας της διατάραξης της συμβατικής ισορροπίας. Μεταξύ των καθοδηγητικών αρχών που συνάγονται από τις ειδικές αυτές περιπτώσεις είναι και η αρχή της διαφάνειας, η αρχή της απαγόρευσης της χωρίς λόγο ανάθεσης του προσδιορισμού της παροχής ή επί μέρους στοιχείων της στην απόλυτη κρίση του προμηθευτή, καθώς και αρχή της απαγόρευσης της εκ των προτέρων, χωρίς σπουδαίο λόγο, δέσμευσης του καταναλωτή να μην ασκήσει κατά την λειτουργία και εξέλιξη της σύμβασης, νόμιμα δικαιώματά του έναντι του προμηθευτή. Ειδικότερα, σύμφωνα με την αρχή της διαφάνειας, η οποία ρητά διατυπώνεται και στο άρθρο 5 της Οδηγίας, οι Γ.Ο.Σ. πρέπει να είναι διατυπωμένοι με τρόπο σαφή και κατανοητό, ώστε ο καταναλωτής να είναι σε θέση να διαγνώσει εκ των προτέρων κρίσιμα στοιχεία ή μεγέθη της σύμβασης, όπως τη διάρκειά της ή μεγέθη που περικλείονται στη βασική σχέση παροχής και αντιπαροχής. Η σχέση αυτή παροχής κα αντιπαροχής, ενώ

καταρχήν δε λαμβάνεται υπόψη για την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα κάποιου Γ.Ο.Σ., εντούτοις, σύμφωνα και με το άρθρο 4 παρ. 2 της Οδηγίας, ελέγχεται εάν ο σχετικός όρος δεν είναι διατυπωμένος κατά τρόπο σαφή και κατανοητό, εάν δηλαδή έχει παραβιασθεί η αρχή της διαφάνειας.

Με θεμέλιο την παραπάνω νομική σκέψη το δικαστήριο χαρακτήρισε τον επίδικο όρο απολύτως σαφή, ορισμένο και εντός των ορίων που επιβάλλει η καλή πίστη, τα συναλλακτικά ήθη και ο κοινωνικός και οικονομικός σκοπός του δικαιώματος της δανείστριας τράπεζας να αποζημιωθεί για την αντιπαροχή που θα απολέσει, δηλ. τους τόκους, εξαιτίας της πρόωρης αποδόσεως του δανείου εκ μέρους των δανειοληπτών – ανακοπτόντων, οι οποίοι με τη λήψη του δανείου θα έχουν ήδη ωφεληθεί ως προς το σκοπό για τον οποίο το έλαβαν (άρθρα 281 και 288 παρ.2 ΑΚ). Επιπροσθέτως, ολοκλήρωσε, επισημαίνοντας ότι οι εν λόγω συμφωνηθέντες ως αποζημίωση προεξοφλητικοί τόκοι (άρθρ.324 παρ.2 ΑΚ), εξαιτίας της προώρου λύσεως της συμβάσεως είναι εντός των ορίων του νόμου, δεν είναι δηλ. υπερβολικοί.

113 Ληξιπρόθεσμες οφειλές εκ σύμβασης δανείου και δυνατότητα συμψηφισμού αυτών με έτερες υφιστάμενες ληξιπρόθεσμες οφειλές πρωτοφειλέτη ή εγγυητή- θεωρείται ο εγγυητής δανειακής σύμβασης «καταναλωτής»:

Συνηθέστατη εξασφάλιση καταναλωτικών πιστώσεων αποτελεί, λόγω της ταχύτητας της συναλλαγής και του *prima facie* χαμηλού ύψους του ποσού που πιστώνεται, η εγγύηση τρίτου προσώπου (συνήθως συγγενούς ή φιλικού προσώπου).³⁷ Ο εγγυητής είναι το πρόσωπο που προσδίδει την αναγκαία πίστη στον δανειοδοτούμενο, προκειμένου αυτός να καταστεί φερέγγυος, άξιος να χρηματοδοτηθεί. Ο εγγυητής ενεργεί για λογαριασμό του δανειοδοτούμενου και ουσιαστικά εξυπηρετεί συμφέρον εκείνου, παρέχοντας την αναγκαία πίστη προς τον δανειστή υπέρ του οφειλέτη της παροχής.

.....

³⁷. «Όρια της ευθύνης του εγγυητή στις τραπεζικές καταναλωτικές συμβάσεις» Γ. Μεντής, ΧρΙΔ2004, σελ. 185

Ο Άρειος Πάγος, με την υπ' αριθμόν **1242/2017** απόφασή του κλήθηκε να αποφανθεί για την καταχρηστικότητα και συνεπώς ακυρότητα ενός όρου που είχε θέσει η Τράπεζα σε σύμβαση καταναλωτικού δανείου. Στην εν λόγω σύμβαση, ο επίμαχος όρος προέβλεπε ότι αμφότεροι οφειλέτης και εγγυητής αναγνωρίζουν το δικαίωμα στην Τράπεζα να χρεώνει με τα οφειλόμενα ποσά οποιοδήποτε ενεργό λογαριασμό τους που τηρείται στην ίδια, ανεξαρτήτως νομίσματος, όπως π.χ. το λογαριασμό ταμειευτηρίου που έχει ανοιχθεί απ' τον οφειλέτη για τη διευκόλυνση της αποπληρωμής του δανείου. Σε κάθε δε περίπτωση, η Τράπεζα μπορεί να συμψηφίζει οποιαδήποτε απαίτηση διατηρεί με τυχόν υφιστάμενη ληξιπρόθεσμη ή μη ανταπαίτηση του οφειλέτη ή του εγγυητή έναντι της ίδιας. Έτσι, κατ' εφαρμογή του παραπάνω όρου, όταν η αποπληρωμή δόσης του δανείου εκ μέρους της πρωτοφειλέτριας καθυστέρησε και κατέστη ληξιπρόθεσμη, η Τράπεζα προέβη στην αφαίρεση της αντίστοιχης οφειλής από κοινό λογαριασμό που τηρούσε ο εγγυητής με συνδικαιούχο συγγενικό του πρόσωπο, συμψηφίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την απαίτηση της από τη δανειακή σύμβαση με την ανταπαίτηση του εγγυητή κατ' αυτής.

Ο εγγυητής υποστήριξε ότι ο εν λόγω όρος, προδιατυπωμένος μονομερώς απ' τη δανειοδότρια Τράπεζα, έπασχε ακυρότητας ως καταχρηστικός, αφού η εφαρμογή του συνεπαγόταν υπέρμετρη δέσμευση της βούλησής του και προσέκρουε στη δημόσια τάξη. Ο ΑΠ, όμως, απέρριψε τον ισχυρισμό αυτό, υπογραμμίζοντας πως ένας τέτοιος όρος αντιστοιχεί στην έννοια του μονομερούς συμψηφισμού του αρ. 440 ΑΚ και ως εκ τούτου δε διαταράσσει την ισορροπία μεταξύ των μερών και δη εις βάρος του καταναλωτή, αφού ως μέτρο ελέγχου της διατάραξης της ισορροπίας αυτής χρησιμεύει κάθε φορά το ενδοτικό δίκαιο, που ισχύει για τη συγκεκριμένη σύμβαση. Τα συμφέροντα, η διατάραξη της ισορροπίας των οποίων δύναται να χαρακτηρίσει ένα γενικό όρο άκυρο ως καταχρηστικό πρέπει να είναι ουσιώδη, ενώ δείκτες που λαμβάνονται υπόψη αποτελούν αφενός μεν το πιθανό συμφέρον του

προμηθευτή- Τράπεζας για διατήρηση του επίμαχου όρου και αφετέρου αντίστοιχα το συμφέρον του καταναλωτή – εγγυητή (εν προκειμένω) για κατάργησή του³⁸. Με τι έννομες συνέπειες συνδυάζεται η εφαρμογή του όρου για τα μέρη, με τι ενέργειες θα μπορούσε έκαστο μέρος να προστατευθεί απ' την πιθανή επέλευση του κινδύνου που θέλει να αποφύγει ο συγκεκριμένος ΓΟΣ.

Στην κρινόμενη περίπτωση, λοιπόν, τέθηκε ως βάση αναφοράς της δικανικής κρίσης η φύση και ο σκοπός της σύμβασης εγγύησης και δόθηκε έμφαση στο γεγονός ότι ο εγγυητής γνωρίζει, ότι όταν ο πρωτοφειλέτης δεν προβεί σε εμπρόθεσμη εξόφληση του χρέους του προς το δανειστή, θα κληθεί ο ίδιος να τον αντικαταστήσει και να εκπληρώσει τη συμβατική υποχρέωση σαν να ήταν δική του, χωρίς κάτι τέτοιο να παραπέμπει σε υπέρμετρη δέσμευση της ελευθερίας του ή αντίθεση προς τη δημόσια τάξη ή προς το άρθρο ΑΚ 288. Ομοίως αβάσιμες στην ουσία τους κρίθηκαν και οι αιτιάσεις του εγγυητή ότι δεν ενημερώθηκε για την ανάληψη του ποσού από τον λογαριασμό του, ούτε για το χρόνο κατά τον οποίο θα προέβαινε η Τράπεζα σε συμψηφισμό της ανταπαίτησής της, αφού δεν απέδειξε ότι υπέστη ζημία απ' την μη ενημέρωση σε συνδυασμό με την υποχρέωσή του προς καταβολή του ποσού ως εγγυητής.

Αξιοσημείωτη σ αυτό το σημείο τυγχάνει η μεταστροφή της αρεοπαγίτικης νομολογίας σχετικά με την υπαγωγή του εγγυητή των δανειακών συμβάσεων στην έννοια του καταναλωτή, όπως αυτή τυποποιείται στον νόμο 2254/91, αφού ο ΑΠ χαρακτηριστικά με την υπ' αριθμόν **904/2011** απόφασή του είχε κρίνει πως ο εγγυητής στη σύμβαση τραπεζικής πιστώσεως δεν παρίσταται ως «τελικός αποδέκτης» των υπηρεσιών της τράπεζας, δηλαδή ως καταναλωτής και επομένως δεν υπάρχει έδαφος εφαρμογής της νομοθεσίας περί προστασίας του καταναλωτή. Μάλιστα την ίδια νομολογιακή αντιμετώπιση για τον εγγυητή ως καταναλωτή είχε δείξει ο ΑΠ ήδη από το 2015, με την υπ' αρ. 13/2015 Ολ.ΑΠ, σύμφωνα με την οποία

.....

38. Κατά τον Άρειο Πάγο «τεκμήρια» της διατάραξης, ο οποίος υιοθετεί τα πορίσματα της γερμανικής νομολογίας και θεωρίας, αποτελούν η απόκλιση από το ενδοτικό δίκαιο, μάλιστα δε όχι από κάθε κανόνα ενδοτικού δικαίου, αλλά μόνο από εκείνους που έχουν καθοδηγητικό, δηλ. αξιολογικό υπέρ των ουσιαστικών συμφερόντων ενός των συμβαλλομένων, χαρακτήρα. Και κατά δεύτερο, σε περίπτωση μη ρυθμισμένων από το ενδοτικό δίκαιο συμβάσεων ή κενών προς τις ήδη ρυθμισμένες συμβάσεις, λαμβάνεται υπόψη όταν η επιχειρούμενη με τους ΓΟΣ κατανομή δικαιωμάτων και υποχρεώσεων οδηγεί σε ματαίωση ή αλλοίωση του σκοπού της σύμβασης. Βλ. Γενικοί Όροι Τραπεζικών Καταναλωτικών Συμβάσεων Γ.Μεντής, ΧρΙΔ Α/2001 σελ.560

ο **παρεπόμενος έναντι της κύριας οφειλής χαρακτήρας**³⁹ της σύμβασης της εγγυήσεως, κατ' άρθρο 847 ΑΚ επιβάλλει την ισάξια προστασία του πρωτοφειλέτη-δανειολήπτη επαγγελματικού ή επιχειρηματικού δανείου με τον εγγυητή αυτού, εφόσον η εγγύηση δεν εντάσσεται στο πλαίσιο της επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας του τελευταίου, Δυσμενέστερη αντιμετώπιση του εγγυητή δεν δικαιολογείται, γεγονός που ενισχύεται και από τον ν.3587/2007 αρ. 1 παρ. 5, δυνάμει του οποίου αντικαταστάθηκε το αρ. 1 παρ. 4 περ. ββ του ν. 2251/1994 και εντάχθηκε ρητά πλέον στον προστατευτικό ιστό και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εγγυάται υπέρ καταναλωτή, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητάς του, όπως σε περιπτώσεις εγγυητών- συγγενών του πιστολήπτη ή εγγυητών από φιλική ή χαριστική διάθεση.⁴⁰

Η νομοθετική διεύρυνση του προστατευτικού πεδίου του Ν 2251/1994 στους εγγυητές καταναλωτικών συμβάσεων ήταν αναγκαία, διότι ο εγγυητής δεν απολαμβάνει κάποιας παροχής από τον αντισυμβαλλόμενο του καταναλωτή, αλλά αντίθετα εγγυάται υπέρ του τελευταίου. Η σύμβαση της εγγυήσεως είναι παρεπόμενη σε σχέση με την κύρια ενοχή, της οποίας είναι παρακολουθηματική δικαιοπραξία. Στην ουσία αποτελεί δήλωση εκ μέρους του εγγυητή προς τον δανειστή της παροχής, η δε σύμβαση εγγυήσεως καταρτίζεται δια της αποδοχής του δανειστή του οφειλέτη, ακόμη και σιωπηρής.⁴¹

114 Παραίτηση εγγυητή σε σύμβαση δανείου από το ευεργέτημα διζήσεως

Ένα ακόμα ζήτημα αναφορικά με την ιδιότητα του εγγυητή στις δανειακές συμβάσεις αντιμετώπισε το δικαστήριο του Αρείου Πάγου δια της υπ' αριθμόν 1087/2019 απόφασής του, καλούμενο να αποφανθεί σχετικά με την καταχρηστικότητα ή μη προδιατυπωμένου συμβατικού όρου (τεθέντος σε δανειακή

.....
^{39.} βλ. ωστόσο και διαφορετική τοποθέτηση Γ.Καλλιμόπουλου σε Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών, τόμος Ι, Εκδ. Σάκκουλας, 2019 σελ. 179-180

^{40.} Τραπεζικό Δίκαιο Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, Σπυρίδων Ψυχομάνης, Τεύχος ΙΙ, Εκδ. Σάκκουλας, 2010, σελ. 6.

^{41.} Βλ. άποψη Δ. Λαδά http://gefragoulis.blogspot.com/2017/03/blog-post_27.html

σύμβαση) περί παραίτησης εγγυητή από ένσταση διζήσεως. Η εφετειακή κρίση εν προκειμένω είχε δεχθεί ότι όρος επιμέρους δανειακών συμβάσεων, σύμφωνα με τον οποίο οι εγγυητές παραιτούνται από το δικαίωμα της διζήσεως⁴² καθώς και από κάθε δικαίωμα, ευεργέτημα ή ένσταση που πηγάζουν από τα άρθρα 853, 855, 858, 862 έως 868 του ΑΚ δεν τυγχάνει καταχρηστικός και ως εκ τούτου άκυρος, όπως αντίθετα είχαν υποστηρίξει οι εκκαλούντες- εγγυητές σε δανειακή σύμβαση. Αναλυτικότερα, το Ανώτατο Ακυρωτικό επικαλέστηκε πρότερη σημαντική νομολογία (ΟΛΑΠ 4/2019 αναφορικά με τα δάνεια ρήτρας ελβετικού φράγκου-βλ. παρακάτω), υπογραμμίζοντας ότι η καταχρηστικότητα ενός ΓΟΣ, σύμφωνα με τις επιταγές του νόμου για τον καταναλωτή, θεμελιώνεται εκ του αποτελέσματος της σημαντικής διατάραξης των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων εις βάρος του καταναλωτή. **Ωστόσο, αν ο επίμαχος όρος απηχεί διάταξη εθνικού δικαίου των κρατών μελών, είτε αναγκαστικού είτε ενδοτικού, τότε εξ ορισμού αποκλείεται η διατάραξη της ισορροπίας των συμβατικών δικαιωμάτων και δε μπορεί να θεμελιωθεί καταχρηστικότητα δυνάμει του ν. 2251/1994.**

Σε αντιστοιχία με τα εκτεθέντα στην μείζονα πρόταση του δικανικού του συλλογισμού το Εφετείο στην ελάχισσα πρότασή του υποστήριξε πως η ύπαρξη όρου περιεχόμενου σε σύμβαση πίστωσης δι' ανοικτού λογαριασμού μεταξύ Τράπεζας και εγγυητή, κατά τον οποίο ο συμβαλλόμενος εγγυητής δηλώνει ότι παραιτείται από το ευεργέτημα της ένστασης διζήσεως, ευθυνόμενος αλληλέγγυως και για ολόκληρο το ποσό ως αυτοφειλέτης **προσιδιάζει στο περιεχόμενο της διάταξης του ΑΚ 857, το οποίο ρητά ορίζει ότι «ο εγγυητής δεν έχει την ένσταση διζήσεως 1. αν παραιτήθηκε απ' αυτήν, και ιδίως αν εγγυήθηκε ως αυτοφειλέτης».**

.....

⁴². Βλ. και ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα τοποθέτηση του Γ.Μεντή, ό.α «Όρια της ευθύνης του εγγυητή στις τραπεζικές καταναλωτικές συμβάσεις», σελ. 188 όπου αναφέρει : “Από τον όρο παραιτούμαι από την ένσταση διζήσεως ο μέσος καταναλωτής καταλαβαίνει μόνο το παραιτούμαι, και λίγο από τη λέξη ένσταση ενώ καθόλου τη λέξη διζήση. Επίσης δε ακατάληπτη για το μέσο καταναλωτή είναι η σχηματική, περιληπτική παραπομπή σε αριθμούς άρθρων του ΑΚ.

Επομένως, εφόσον απηχεί διάταξη εθνικού (ενδοτικού) δικαίου ο επίδικος ΓΟΣ δε διαταράσσει την ισορροπία των συμβαλλομένων καθώς εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του ν. 2251/1994.

Την ορθότητα της εφετειακής ως άνω κρίσης ήρθε να επικυρώσει με την υπ'αρ. 1087/2019 απόφασή του το αναιρετικό δικαστήριο, συντασσόμενο με την άποψη ότι το περιεχόμενο του επίμαχου όρου περί παραίτησης του εγγυητή από την ένσταση διζήσεως απηχεί, ήτοι ταυτίζεται κατά περιεχόμενο με τη ρητή διάταξη του ΑΚ 857, χωρίς να εισάγει οιαδήποτε απόκλιση απ' αυτήν ή συμπλήρωση/τροποποίηση επιπλέον ρυθμίσεων. Έτσι, ο επίδικος όρος εντάσσεται στους **δηλωτικούς όρους** της επίδικης σύμβασης, οι οποίοι σύμφωνα και με ρητή μνεία της Κοινοτικής Οδηγίας 93/13 (13^η σκέψη του Προοιμίου αρ. 1 παρ. 2) εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής αυτής, μεταφορά της οποίας στο ελληνικό νομικό σύστημα επήλθε δυνάμει του ν. 2251/1994.

115 Ρήτρα αποπληρωμής σε ξένο νόμισμα (δάνεια σε ελβετικό φράγκο)

Ένα απ' τα πλέον ακανθώδη ζητήματα αναφορικά με τις δανειακές συμβάσεις, με τεράστιας έκτασης αντίκτυπο στην κοινωνική και οικονομική ζωή των πολιτών όλων των κρατών-μελών της Ε.Ε. αλλά και της χώρας μας, αποτέλεσε το ερώτημα εάν τυγχάνει καταχρηστικός όρος ο οποίος προβλέπει την εξόφληση των υποχρεώσεων δανειολήπτη έναντι της τράπεζας είτε στο νόμισμα της χορήγησης (εν προκειμένω ελβετικό φράγκο) είτε σε ευρώ, αλλά με βάση την τρέχουσα τιμή πώλησης του νομίσματος χορήγησης την ημέρα καταβολής κάθε τοκοχρεολυτικής δόσης.

Η πραγματική κατάσταση με την οποία ήλθαν αντιμέτωποι χιλιάδες δανειολήπτες στεγαστικών δανείων, απότοκος της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης περί τα τέλη της δεκαετίας του 2000 διαμορφωνόταν ως εξής: ο δανεισμός σε ελβετικό φράγκο τη χρονική περίοδο 2006-2009 ήταν ιδιαίτερα προνομιούχος συγκριτικά με τα δάνεια που δίνονταν εκείνη την περίοδο με βάση το ευρώ διότι το ελβετικό νόμισμα ήταν υποτιμημένο σε σχέση με το ευρώ καθώς η ισοτιμία των δυο νομισμάτων ευρώ/ελβετικού ήταν μεταξύ 1,55-1,65. Οι δανειολήπτες ευνοούνταν κυρίως από το χαμηλό επιτόκιο που εξασφάλιζαν τα συγκεκριμένα δάνεια λόγω χαμηλού κυμαινόμενου επιτοκίου LIBOR (London interbank offer rate) (τριμηνιαίο

διατραπεζικό επιτόκιο) το οποίο διαμορφωνόταν κοντά στο 2%-2,5% έναντι 5%-6% που ήταν το μέσο επιτόκιο των δανείων σε ευρώ.⁴³ Ωστόσο, οι ισορροπίες ανατράπηκαν με την πάροδο των χρόνων και τη χρονική περίοδο από το 2010 έως το 2016 η ισοτιμία μεταξύ ευρώ και ελβετικού φράγκου κυμάνθηκε μεταξύ 1 ευρώ= 1,487 φράγκα και 1 ευρώ = 0,9816 ελβετικά φράγκα, απόρροια της από 15.01.2015 απόφασης της Κεντρικής Τράπεζας της Ελβετίας να άρει την ελεγχόμενη από αυτήν πρόσδεση του ελβετικού φράγκου στο ευρώ. Η ενίσχυση της εξωτερικής αξίας του ελβετικού φράγκου⁴⁴ είχε ολέθριες συνέπειες για σωρεία δανειοληπτών, οι οποίοι είχαν συνάψει τραπεζικά δάνεια σε αυτό το νόμισμα και βρέθηκαν υποχρεωμένοι να προχωρούν σε αποπληρωμές δόσεων μετατραπείσες στο εθνικό τους νόμισμα ως νόμισμα καταβολής, το οποίο ήταν υποτιμημένο έναντι του ελβετικού φράγκου ως νομίσματος της ενοχής κατά το χρόνο καταβολής σε σχέση με το χρόνο σύναψης έως και 60%. Διαμορφωθείσης της ως άνω κατάστασης, το φλέγον ζήτημα εισήλθε στο αναιρετικό δικαστήριο, το οποίο συνεδριάζοντας σε Ολομέλεια εξέδωσε την υπ' αριθμόν **4/2019** απόφασή του γέρνοντας την πλάστιγγα υπέρ των Τραπεζών και εις βάρος των δανειοληπτών με το παρακάτω σκεπτικό.

Με εφελτήριο το συνδυασμό του αρ. 1 παρ. 2 της 93/13 Ευρωπαϊκής Οδηγίας του Συμβουλίου σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές και της 13^{ης} σκέψης του Προοιμίου αυτής, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο επίμαχος όρος χαρακτηρίζεται ως δηλωτικός, όρος, δηλαδή, που απηχεί την ενδοτικού δικαίου διάταξη του ΑΚ 297, και ως εκ τούτου εξ ορισμού δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας και επομένως δεν υπόκειται σε έλεγχο καταχρηστικότητας ως ΓΟΣ , αφού αυτό που προβλέπεται ως συμβατικός όρος θα ίσχυε έτσι και αλλιώς, ακόμη και αν δεν υπήρχε η επίμαχη ρήτρα.

Αναλυτικότερα, στο άρθρο 1 παρ. 2 της Οδηγίας 93/13 ορίζεται ότι « Οι ρήτρες της σύμβασης που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις

.....
^{43.} <https://www.businessnews.gr/el/politiki-oikonomia/politiki-kai-oikonomia/daneaia-se-elvetiko-fragko-ti-allaxe-ti-tha-plironoy-n-sto-exis-oidaneioliptes.html>

^{44.} Ενδεικτικά, την 2/4/2007, η ισοτιμία μεταξύ των δύο νομισμάτων ήταν 1,60. Από τότε, όμως, συντελέστηκε μια σταδιακή μεταβολή της ισοτιμίας με τη μορφή της διολίσθησης του ευρώ έναντι του ελβετικού φράγκου⁶. Συγκεκριμένα, την 2/4/2008 η ισοτιμία ήταν 1,55, την 2/4/2009 ήταν 1,496, την 6/4/2010 ήταν 1,410, την 4/4/2011 ήταν 1,294, την 2/4/2011 ήταν 1,186, την 29/3/2014 ήταν 1,201, την 31/3/2014 ήταν 1,200 και την 30/9/2014 ήταν 1,184.

αναγκαστικού δικαίου καθώς και διατάξεις ή αρχές διεθνών συμβάσεων στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη μέλη ή η Κοινότητα, ιδίως στον τομέα των μεταφορών, δεν υπόκεινται στις διατάξεις της παρούσας Οδηγίας. Η έκφραση "νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου" που αναφέρεται στο άρθρο 1 παράγραφος 2 καλύπτει επίσης τους κανόνες οι οποίοι εφαρμόζονται κατά νόμον μεταξύ των συμβαλλομένων, εάν δεν έχει συμφωνηθεί άλλως» ενώ στην το κείμενο της 13^{ης} σκέψης αναλύει ότι "Οι νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών που καθορίζουν, άμεσα ή έμμεσα, τους όρους των συμβάσεων με τους καταναλωτές θεωρείται ότι δεν περιέχουν καταχρηστικές ρήτρες- ότι, κατά συνέπεια, δεν χρειάζεται να υπάγονται στις διατάξεις της παρούσας Οδηγίας οι ρήτρες που απηχούν νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου, καθώς και αρχές ή διατάξεις διεθνών συμβάσεων, στις οποίες έχουν προσχωρήσει τα κράτη-μέλη ή η Κοινότητα."

Η πλειοψηφία των Αρεοπαγιτών δικαστών αιτιολόγησε ότι **ο αποκλεισμός αυτών των διατάξεων από το ρυθμιστικό πεδίο της Οδηγίας 93/13, οφείλεται στο ότι οι εθνικές διατάξεις εξ ορισμού δεν δύναται να περιέχουν καταχρηστικές ρήτρες, αφού η θέσπισή τους είναι αποτέλεσμα προηγούμενης στάθμισης συμφερόντων των μερών εκ μέρους του εθνικού νομοθέτη και ως εκ τούτου αποκλείεται να είναι καταχρηστικές. Σε διαφορετική περίπτωση, ο έλεγχος των ρητρών αυτών για καταχρηστικότητα θα κατέληγε ουσιαστικά με έλεγχο σκοπιμότητας του νομοθετικού έργου από τη δικαστική λειτουργία, κατάσταση απαγορευθείσα, σύμφωνα με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών κατά το άρθρο 26 του Συντάγματος. Οι όροι αυτοί, αποκαλούμενοι "δηλωτικοί", μπορεί να απηχούν εθνικές ρυθμίσεις όχι μόνον αναγκαστικού αλλά και ενδοτικού δικαίου, όπως σαφώς εξηγείται στην προπαρατιθέμενη σκέψη του Προοιμίου, με αποτέλεσμα η αναφορά του άρθρου 1 παρ. 2 σε "νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις αναγκαστικού δικαίου" να μη συνιστά νομική ακριβολογία και γι' αυτό πρέπει να νοηθεί ως διατάξεις απλώς δεσμευτικού, αναγκαστικού ή ενδοτικού, δικαίου, αφού και οι διατάξεις του ενδοτικού δικαίου περιέχουν σταθμισμένες από το νομοθέτη ρυθμίσεις οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τα συμφέροντα και των δύο μερών.**

Περαιτέρω, προς άρση κάθε αμφιβολίας σχετικά με την ορθότητα της ως άνω δικανικής κρίσης της πλειοψηφίας, υποστηρίχθηκε ότι « είναι μεν αληθές ότι η ως άνω εξαίρεση των δηλωτικών όρων από τον έλεγχο καταχρηστικότητας δεν μεταφέρθηκε ρητά στο εθνικό δίκαιο με το ν. 2251/1994, που αποτελεί ενσωμάτωση στο ελληνικό δίκαιο της Οδηγίας 93/13. Παρότι, όμως, δεν έγινε μεταφορά της εξαίρεσης αυτής στο εθνικό δίκαιο με ειδική και ρητή διάταξη, εν τούτοις πρέπει να θεωρηθεί ότι ενυπάρχει στη ρύθμιση του άρθρου 6 παρ. 2 του ν. 2251/1994 βάσει μίας εναρμονισμένης προς το ενωσιακό δίκαιο ερμηνείας. Και τούτο διότι σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 2 του ν. 2251/94: "Γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική διατάραξη της ισορροπίας, των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι⁴⁵. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας γενικού όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψή της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται»

Έτσι, σε σύμβαση τραπεζικού στεγαστικού δανείου χορηγηθέντος σε αλλοδαπό νόμιμα που υπάρχει επίμαχος ΓΟΣ και υποχρεώνει τον οφειλέτη να εκπληρώνει τις εντεύθεν υποχρεώσεις του προς την Τράπεζα είτε στο νόμισμα της χορηγήσεως, είτε σε ευρώ, με βάση την τρέχουσα τιμή πώλησεως του νομίσματος χορηγήσεως την ημέρα της καταβολής, οπότε ανακύπτει το ζήτημα, εάν ο όρος αυτός είναι "δηλωτικός", ταυτίζεται δηλαδή ή απηχεί κατά περιεχόμενο εθνικές ρυθμίσεις, και μάλιστα όχι μόνο αναγκαστικού αλλά και ενδοτικού δικαίου, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πράγματι νοηματική σύνδεση με το αρ. 291 ΑΚ. Η ενδοτικού δικαίου

.....

45. «Ο έλεγχος του περιεχομένου των όρων της σύμβασης, ο οποίος διενεργείται με τα αξιολογικά κριτήρια διάπλάσής του, που προσδιορίζονται και οριοθετούνται από τα εύλογα και δικαιολογημένα συμφέροντα των αντισυμβαλλομένων, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων και της φύσης της σύμβασης στο σύνολό της, προκειμένου να μπορεί να εξαχθεί πόρισμα, εάν ο υπό έλεγχον όρος εμφανίζει πρόδηλη μονομέρεια, δημιουργώντας συμβατικό πλεονέκτημα στην τράπεζα, που τον εισήγαγε στη σύμβαση. Σε μια τέτοια περίπτωση θα επιβεβαιώνεται η δομική συμβατική ανισότητα η οποία επιφέρει ανισορροπία στη σύμβαση, διότι δημιουργείται μια αποδοκιμαζόμενη από την έννομη τάξη παθογένεια, η οποία εντέλει αποκαθίσταται με τη διάγνωση της ακυρότητας του συμβατικού όρου.» Δημήτριος Ν. Λαδάς, Στεγαστικά δάνεια σε ελβετικό φράγκο, Τιμητικός τόμος ΤτΕ εις μνήμην του Λεωνίδα Γεωργακόπουλου, σελ. 427επ.

αυτή διάταξη ορίζει ότι "Όταν πρόκειται για χρηματική οφειλή σε ξένο νόμισμα που πρέπει να πληρωθεί στην ημεδαπή ο οφειλέτης, αν δεν συμφωνήθηκε το αντίθετο, έχει δικαίωμα να πληρώσει σε εγχώριο νόμισμα με βάση την τρέχουσα αξία του ξένου νομίσματος στο χρόνο και τον τόπο της πληρωμής" και έτσι οδηγείται κανείς στο συμπέρασμα ότι στον οφειλέτη, που εγκύτως ανέλαβε οφειλή σε ξένο νόμισμα, παρέχεται η ευχέρεια να εξοφλήσει την οφειλή του αυτή είτε στο νόμισμα της οφειλής, είτε σε εγχώριο νόμισμα, με βάση την τρέχουσα αξία του ξένου νομίσματος στο χρόνο και τον τόπο της πληρωμής, δηλαδή την αξία που θα απαιτηθεί, προκειμένου ο δανειστής να αποκτήσει το νόμισμα της οφειλής. Κατά συνέπεια, στην περίπτωση αυτή υφίσταται μία οφειλή, σε ξένο νόμισμα", πλην όμως παρέχεται στον οφειλέτη η διαζευκτική ευχέρεια να καταβάλει άλλη παροχή αντί εκείνης που από την αρχή οφείλεται, και συγκεκριμένα σε εγχώριο νόμισμα, με βάση την τρέχουσα αξία του ξένου νομίσματος στο χρόνο και τον τόπο της πληρωμής.

Ολοκληρώνοντας το αιτιολογικό της η αρεοπαγίτικη απόφαση ξεκαθάρισε πως η αναγραφή στον επίμαχο Γ.Ο.Σ, ότι ο οφειλέτης υποχρεούται να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του προς την Τράπεζα είτε στο νόμισμα της χορηγήσεως, είτε σε ευρώ, με βάση την τρέχουσα τιμή πώλησεως του νομίσματος χορηγήσεως την ημέρα της καταβολής, δεν συνιστά διαζευκτική ενοχή, κατά την έννοια των άρθρων 305 επ. ΑΚ, παρά τη χρήση της λέξεως υποχρεούται, αφού δεν οφείλονται δύο αλλά μόνο μία παροχή, αυτή στο ξένο νόμισμα, και απλώς παρέχεται στον οφειλέτη η ευχέρεια να την εκπληρώσει, είτε στο νόμισμα της χορηγήσεως, είτε σε ευρώ, που είναι πλέον το εθνικό νόμισμα από 1-1-2001, με βάση την τρέχουσα τιμή πώλησεως του νομίσματος χορηγήσεως την ημέρα της καταβολής. Κατά συνέπεια, στην περίπτωση αυτή δεν έχουν έδαφος εφαρμογής οι διατάξεις των άρθρων 305 επ. ΑΚ περί διαζευκτικής ενοχής, ώστε να τίθεται ζήτημα επιλογής εκ μέρους του οφειλέτη, εφόσον με τον όρο αυτό δεν του αφέθηκε η επιλογή, αν θα έχει δάνειο σε ξένο νόμισμα ή σε ευρώ, αλλά εξ αρχής έχει προβεί στην επιλογή δανείου σε ξένο νόμισμα, και του παρέχεται η ευχέρεια να το εξοφλήσει είτε στο ξένο νόμισμα είτε σε ευρώ με βάση την τρέχουσα τιμή πώλησεως του νομίσματος χορηγήσεως την ημέρα της καταβολής. Για το λόγο αυτό ένας τέτοιος όρος δεν επαναλαμβάνει μεν νοηματικά, απηχεί όμως το περιεχόμενο του άρθρου 291 ΑΚ.

Αξίζει στο σημείο αυτό να παρατεθεί, εν συντομία, η γνώμη της μειοψηφίας⁴⁶, πέντε μελών της Ολομέλειας, σύμφωνα με την οποία εφόσον η εξαίρεση του συγκεκριμένου όρου από τον έλεγχο καταχρηστικότητας δεν μεταφέρθηκε ρητά στο εθνικό δίκαιο με το Ν. 2251/1994, δεν μπορεί να θεωρηθεί ούτε ερμηνευτικά ότι εμπεριέχεται στη ρύθμιση του Ν. 2251/1994, καθώς αν ο εθνικός νομοθέτης ήθελε τη μεταφορά του θα το είχε πράξει, ενώ σε κάθε περίπτωση οι εξαιρέσεις από τον κανόνα του ελέγχου της καταχρηστικότητας των ΓΟΣ πρέπει να ερμηνεύονται στενά και αυστηρά, ώστε να μη φαλκιδεύεται ο κανόνας αυτός. Στήριξαν δε την κρίση τους ως εξής *«Τούτο δικαιολογείται από το γεγονός ότι η Οδηγία 93/13/EK προέβη σε μερική μόνο κατ' ελάχιστο περιεχόμενο εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών περί καταχρηστικών ρητρών, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 12 του Προοιμίου της, παρέχοντας με το άρθρο 8 αυτής εξουσιοδότηση στα κράτη να θεσπίζουν ή διατηρούν, στον τομέα που διέπεται από αυτήν, αυστηρότερες διατάξεις, σύμφωνες προς τη Συνθήκη, για να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη προστασία του καταναλωτή. Τούτο επιτυγχάνεται με τη μη μεταφορά διατάξεων της Οδηγίας που περιορίζουν το πεδίο προστασίας του καταναλωτή, όπως συμβαίνει με τη διάταξη του άρθρου 1 παρ. 2 της επίμαχης Οδηγίας, που δεν μεταφέρθηκε στο εθνικό δίκαιο, παρά τις διαδοχικές, τροποποιήσεις του Ν. 2251/1994. Έτσι, εφόσον υπήρξε σκόπιμη παράλειψη μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο της εξαίρεσης του άρθρου 1 παρ. 2 της επίμαχης Οδηγίας, αυτή (Οδηγία), κατά τη μη μεταφερθείσα διάταξή της, δεν παράγει άμεσο οριζόντιο (μεταξύ ιδιωτών) αποτέλεσμα, ούτε είναι δυνατή η σύμφωνη προς το πνεύμα και τους σκοπούς της Οδηγίας ερμηνεία του εθνικού δικαίου και δη της διάταξης του άρθρου 6 παρ. 2 του Ν. 2251/1994), αφού θα προκαλούσε απομείωση της μεγαλύτερης προστασίας του καταναλωτή στην οποία απέβλεψε ο νομοθέτης του Ν. 2251/1994 (με τη μη μεταφορά της εξαίρεσης του άρθρου 1 παρ. 2 της Οδηγίας) και συνεπώς θα συνιστούσε ανεπίτρεπτη contra legem ερμηνεία του εθνικού δικαίου.»*.

.....

46. <https://lawnet.gr/meletes-arthra/ap-4-2019-gia-ta-dania-se-elvetiko-fragko-scholiasmos-apofasis/>

Σύνηθες φαινόμενο στην τραπεζική δανειοδότηση αποτελεί η επιβολή στον πελάτη πρόσθετων (πέραν των τόκων ή της απλής αμοιβής για την παρασχεθείσα πίστωση) χρηματικών επιβαρύνσεων, οι οποίες είτε συμφωνούνται είτε επιβάλλονται μονομερώς εκ μέρους της Τράπεζας, υπό τη μορφή γενικού όρου συναλλαγών. Κατά τον Ψυχομάνη,⁴⁷ μπορούμε να διακρίνουμε μεταξύ «εξόδων», στα οποία η Τράπεζα υποβάλλεται για να ασκεί εν γένει την επιχειρηματική της δραστηριότητα και τα οποία δε μπορούν να συγκεκριμενοποιηθούν συνήθως εν όψει της συγκεκριμένης συναλλαγής (π.χ. έξοδα λειτουργίας καταστήματος), υπολογίζονται όμως λογιστικά (οικονομικά)-και ανταγωνιστικά- στο ύψος των αμοιβών και των επιτοκίων που κάθε Τράπεζα απαιτεί από τους πελάτες της έναντι των παροχών της, και «δαπανών», στις οποίες η τράπεζα υποβάλλεται αναγκαία και διακεκριμένα για την παροχή συγκεκριμένης υπηρεσίας- όχι άμεσης πίστωσης- και των οποίων μπορεί να ζητεί ξεχωριστή- πέραν της συμφωνημένης αμοιβής- αποκατάσταση, αν τούτο προκύπτει από τη σύμβαση ή το νόμο (π.χ. ΑΚ 722,703).

Το ζήτημα της νομιμότητας της εν λόγω πρακτικής των τραπεζών απασχόλησε τον Άρειο Πάγο με αφορμή όρο στεγαστικού δανείου, σύμφωνα με τον οποίο η τράπεζα επιβάρυνε τους δανειολήπτες με το ποσό των 54.900 ευρώ με αιτιολογία επιβάρυνσης «έξοδα φακέλου ή ημερολογιακή χρέωση εξόδων». Έτσι, με την υπ' αρ. **368/2019** απόφασή του το Δικαστήριο προχώρησε στην αναίρεση της τελεσίδικης απόφασης δεχόμενο τις αιτιάσεις των δανειοληπτών για χρέωση τους, κατ' επίφαση αυτής της αιτιολογίας, με παράνομες προμήθειες.

Σύμφωνα με την μείζονα σκέψη της υπό εξέταση απόφασης «*Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 1 της 1969/8-8-1991 ΠΔΤΕ, που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του ν. 1266/1982 (ΦΕΚ 131 Α' /29-8-1991), "απαγορεύεται η είσπραξη προμήθειας στα δάνεια, των οποίων το επιτόκιο ορίζεται ελεύθερα από τα πιστωτικά ιδρύματα", ενώ κατά το κεφάλαιο ΣΤ εδ.α της 2501/31-10-2001 ΠΔΤΕ, που αντικατέστησε την*

47. Βλ. Τραπεζικό Δίκαιο Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, Τεύχος II, Σπ. Ψυχομάνης, Εκδ. Σάκκουλας, 2010 σελ. 13

ανωτέρω ΠΔΤΕ 1969/1991, δεν επιτρέπεται η είσπραξη οιασδήποτε προμήθειας στις πάσης φύσεως χορηγήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η είσπραξη i) προμήθειας, οργάνωσης και διαχείρισης προκειμένου περί κοινοπρακτικών δανείων, ii) προμήθειας αδρανείας επί των μη αναληφθέντων ποσών πιστώσεων, ανεξάρτητα από τη μορφή χορήγησής τους.» Βέβαια, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο εξαιρέσε από την έννοια των «πάσης φύσεως προμηθειών» τις αμοιβές για παρεχόμενες **τυχόν ειδικές υπηρεσίες, εφάπαξ δαπάνες και τα έξοδα υπέρ τρίτων** (π.χ. συμβολαιογραφικά έξοδα εκτίμησης και ελέγχου τίτλων ακινήτου, εγγραφής υποθήκης κλπ).» Έτσι, ο Άρειος Πάγος ακολούθησε πρότερο νομολογιακό του πόρισμα της υπ' αριθμόν **1331/2012** απόφασής του, όπου είχε απορρίψει ισχυρισμό δανειολήπτη σχετικά με παράνομη χρέωση του με προμήθεια 1.200 ευρώ σε σύμβαση δανείου. Ο Άρειος Πάγος στην επίδικη περίπτωση έκρινε ορθή την εκτίμηση του Εφετείου, το οποίο είχε δεχτεί ότι υπήρχε συμφωνία των διαδίκων (σε συγκεκριμένο όρο της σύμβασης) για καταβολή του ποσού των 1.200 ευρώ που **αφορούσε διαχειριστικά και λειτουργικά έξοδα⁴⁸ (αμοιβή του μηχανικού που εκτίμησε τα ακίνητα για την εγγραφή προσημείωσης υποθήκης, αμοιβή του δικηγόρου που απασχολήθηκε με τον έλεγχο των τίτλων και την εγγραφή της προσημείωσης, δικαιώματα υποθηκοφυλακείου για την ως άνω εγγραφή) και όχι προμήθεια.**

Στο σημείο αυτό, ας μου επιτραπεί μια παρέκκλιση από την μέχρι τώρα ανάλυση αναιρετικών αποφάσεων, να μνημονεύσω μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα απόφαση πρωτοβάθμιου δικαστηρίου (που επικυρώθηκε και σε δεύτερο βαθμό) σχετικά με όρο της τράπεζας που όριζε «εφάπαξ δαπάνη εξέτασης αιτήματος δανειοδότησης και προέγκρισης δανείων, κλιμακούμενη δε ως εξής: για ποσό έως και 45.000 ευρώ: 550 ευρώ, για ποσό από 45.000,01 ευρώ έως και 90.000 ευρώ: 800 ευρώ, για ποσό από 145.000,01 και πάνω: 1.500 ευρώ». Το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών με την υπ' αριθμόν 961/2007 απόφασή του έκρινε τον εν λόγω όρο άκυρο ως *per se* καταχρηστικό (περίπτωση ια' της παραγράφου 7 της διάταξης του άρθρου 2 του Ν.2251/1994), δηλαδή, ως όρο που καθιστά το τίμημα για την εξέταση του

.....

⁴⁸. Βλ. ό.α Σ. Ψυχομάνη, σελ. 16, ο οποίος τα εν λόγω έξοδα τα χαρακτηρίζει «δικαστικά» και θεωρεί ότι μπορεί να τα επωμιστεί ο πελάτης, μόνο αν ο περί αυτού συμβατικός όρος είναι στη συγκεκριμένη περίπτωση νομικά έγκυρος και, ιδίως, ορισμένος ή οριστός (κατά την επιταγή της αρχής της διαφάνειας), συνυπολογιζόμενα πάντως στον τόκο ή την αμοιβή, που συμφωνούνται.

αιτήματος δανειοδότησης τελείως αόριστο. Τούτο διότι, αφενός, δεν εξειδικεύεται στον οφειλέτη της Τράπεζας που ζητεί τη χορήγηση δανείου και υποβάλει τη σχετική αίτηση σε τι ακριβώς συνίστανται και με ποιο τρόπο προκύπτουν τα εν λόγω ποσά και το ύψος τους, αφετέρου, ποιος είναι ο λόγος για τον οποίο το ύψος του ποσού κλιμακώνεται ανάλογα με το ποσό δανείου που ζητείται, δηλαδή δεν εξειδικεύονται με σαφήνεια τα έξοδα, στα οποία υποβάλλεται η Τράπεζα για τον έλεγχο των αιτήσεων για δανειοδότηση, τα οποία ενδεχομένως θα δικαιολογούσαν κάποια χρέωση εις βάρος του δανειολήπτη.

Ολοκληρώνοντας την μικρή παρέκβαση αξίζει να επισημανθεί ότι πολλές αποφάσεις των Ειρηνοδικείων της χώρας μας έκριναν καταχρηστικούς όρους περί χρέωσης εξόδων, στηριζόμενες και στο άρθρο 2 παρ. 7 περ. κζ' του ν. 2251/1994, σύμφωνα με τον οποίο καταχρηστικός τυγχάνει ο ΓΟΣ που αναστρέφει το βάρος απόδειξης. Έτσι, κρίθηκε, ότι ο σχετικός ΓΟΣ που επιβάλλει συγκεκριμένο ποσό για έξοδα νομικού και τεχνικού ελέγχου ή έξοδα φακέλου οδηγεί έμμεσα στο εξής αποτέλεσμα: απαλλάσσει την τράπεζα από την υποχρέωσή της να αποδείξει το ύψος των εξόδων της, τα οποία προέκυψαν λόγω π.χ. της επεξεργασίας της αίτησης. Με τον τρόπο δε αυτό αναγκάζει τον καταναλωτή να αποδείξει κάτι που δεν είναι σε θέση να κάνει.⁴⁹

117 ΜΕΤΑΚΥΛΙΣΗ ΤΗΣ ΕΙΣΦΟΡΑΣ ΤΟΥ Ν. 128/1975

Ένα ακόμα διαχρονικό ζήτημα που απασχόλησε την νομολογία του Αρείου Πάγου σε πληθώρα αναιρέσεων αναφορικά με τις συμβάσεις τραπεζικών δανείων, αλλά και εν γένει πιστωτικών προϊόντων, αποτέλεσε η επιβάρυνση των δανειακών προϊόντων με την εισφορά του ν. 128/1975, το άρθρο 1 παρ. 3 του οποίου όριζε ότι «από το έτος 1976 κι έπειτα επιβάλλεται εισφορά βαρύνουσα τα πάσης φύσεως εν Ελλάδι λειτουργούντα πιστωτικά ιδρύματα, περιλαμβανομένης και της Τραπεζής της Ελλάδος, υπέρ του εν τη παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου λογαριασμού

.....
⁴⁹. Βλ. σχετικά «Η επιβάρυνση του δανειολήπτη με έξοδα φακέλου, νομικού και τεχνικού ελέγχου» Ι.Βενιέρης, ΧρΙΔ Ζ/2007 σελ. 593

ανερχόμενη εις ποσοστό ένα (1) επί τοις χιλίοις ετησίως ...». Πάγια αιτίαση που προβάλλεται από τους δανειολήπτες αποτελεί το παράνομο της μετακύλισης της ως άνω εισφοράς εις βάρος τους κατά τη λήψη τραπεζικών δανείων, με πάγια νομολογία του Αρείου Πάγου να απορρίπτει τον σχετικό ισχυρισμό και να γέρνει την πλάστιγγα υπέρ των Τραπεζών (430/2005 ΑΠ, 332/2019ΑΠ, 1419/2019ΑΠ), χωρίς ωστόσο να εκλείπει και η αντίθετη άποψη περί του παρανόμου της μετακύλισης (1356/2012 ΑΠ).

Αναλυτικά, ο Άρειος Πάγος επεσήμανε αφενός τον τελεολογικό προσδιορισμό επιβολής της παραπάνω εισφοράς, ως είδος δημοσιονομικής επιβάρυνσης που αποβλέπει στη στήριξη της εθνικής οικονομίας, αφετέρου το ισχύον καθεστώς του ελεύθερου προσδιορισμού των τραπεζικών επιτοκίων κατέληξε ότι δεν προκύπτει από την εν λόγω διάταξη επαρκές θεμέλιο για την απαγόρευση μετακύλισης της εισφοράς στον καταναλωτή. Σύμφωνα με τη νομική σκέψη του *«άκυρη είναι η δικαιοπραξία που αντιβαίνει σε απαγορευτική διάταξη του νόμου (άρθρο 174 ΑΚ), όταν δηλαδή ο ίδιος ο κανόνας δικαίου θεσπίζει ως έννομη συνέπεια την ακυρότητα ή όταν θεσπίζεται απαγόρευση με ταυτόχρονη αποδοκιμασία του περιεχομένου της δικαιοπραξίας, κατά το σκοπό του νόμου, ο οποίος (σκοπός) πληρούται με την ακυρότητα ως έννομη συνέπεια της απαγορεύσεως. Εν προκειμένω, από τη γραμματική διατύπωση της ως άνω διατάξεως δεν προκύπτει η θέσπιση απαγορευτικού, με την παραπάνω έννοια, κανόνα δικαίου. Με την ως άνω διατύπωση ο νόμος ορίζει την επιβολή της εισφοράς και το υπόχρεο να την καταβάλει πρόσωπο, χωρίς όμως να ορίζει ούτε την υποχρεωτική μετακύλισή της, ούτε όμως και απαγορεύει τη μετακύλισή της. Ο χαρακτήρας άλλωστε της εισφοράς του ν. 128/1975, ως είδος δημοσιονομικής επιβάρυνσης, αρχικά για συγκεκριμένο σκοπό (επιδότηση δανείων προς εξαγωγικές επιχειρήσεις) και μετά την τροποποίηση που επέφερε ο ν. 2065/1992, ως, από οικονομική άποψη γενικό έσοδο του Δημοσίου, δικαιολογεί την αναζήτηση της σημασίας της λέξεως "βαρύνουσα" στη φορολογική νομοθεσία, όπως αυτή (η σημασία) προκύπτει από τη χρήση της εν λόγω λέξεως σε νόμους που θεσπίζουν φόρους ή εισφορές. Αλλά ούτε και αντικειμενικά, από το ρυθμιστικό σκοπό του νόμου, προκύπτει βάση αποδοκιμασίας της συμβατικής μετακύλισης της εν λόγω εισφοράς, αφού σκοπός του νόμου παραμένει η έμμεση ενίσχυση, μέσω της εισφοράς αυτής, της επιδοτήσεως των επιτοκίων συγκεκριμένων δανείων επ' ωφελεία της Εθνικής Οικονομίας, χωρίς να προκύπτει ότι το πρόσωπο που πρέπει να επιβαρυνθεί τελικά*

είναι το πιστωτικό ίδρυμα. Άλλωστε, σε καθεστώς ελεύθερου προσδιορισμού των επιτοκίων, η θέσπιση αυτού του είδους της απαγόρευσης μετακύλισης δεν είναι εφικτή και από τη φύση του πράγματος. Και τούτο γιατί, στο μέτρο που οι Τράπεζες μπορούν ελεύθερα να καθορίζουν τα επιτόκια των δανείων (εν προκειμένω στεγαστικών), θα μπορούν και να υπολογίσουν το ποσοστό της εισφοράς του ν. 128/1975 στο ύψος του επιτοκίου που προσφέρουν, χωρίς ειδική αναφορά της εισφοράς αυτής στη δανειακή σύμβαση. Τότε όμως η απαγόρευση, αν γινόταν δεκτό ότι έχει απαγορευτικό χαρακτήρα η εν λόγω διάταξη, θα εξαρτιόταν από το αν θα αναφερόταν στη σύμβαση ο τρόπος υπολογισμού του επιτοκίου και συνεπώς η εν λόγω εισφορά ή όχι.»

Επομένως, κατά την αρεοπαγίτικη κρίση, ο συγκεκριμένος νόμος με την εισαγωγή αυτής της οικονομικής επιβάρυνσης των τραπεζικών προϊόντων, αφορά μόνο στην έννομη σχέση μεταξύ Δημοσίου και πιστωτικών ιδρυμάτων (ήτοι την κάθετη σχέση) και δεν επεκτείνεται και στην σχέση μεταξύ πιστωτικού ιδρύματος και δανειοληπτών (ήτοι την οριζόντια σχέση), αφού η τελευταία διέπεται και ρυθμίζεται με βάση την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας, δυνάμει της οποίας είναι επιτρεπτή η μετακύλιση της εισφοράς στον δανειολήπτη, εκτός αν υπήρχε άλλη απαγορευτική διάταξη που θα όριζε ενδεχομένως ανώτατο όριο επιτοκίου και η εισφορά αυτή θα οδηγούσε στην ανεπίτρεπτη υπέρβασή του (ΑΚ 361, 471 επ.)⁵⁰. Έτσι, ο υπολογισμός του ποσοστού της εισφοράς του ν. 128/75 για τον καθορισμό του επιτοκίου τοκοχρεωλυτικού δανείου, κατά τον προβλεπόμενο όρο συμβάσεως της Τράπεζας, με έμμεσο αποτέλεσμα τη μετακύλιση της εισφοράς αυτής στους δανειοδοτούμενους είναι νόμιμος, γιατί δεν αντίκειται στη διάταξη του άρθρου 1 παρ. 3 του ν. 128/1975, η οποία δεν καθιερώνει απαγορευτικό κανόνα δικαίου, κατ' άρθρο 174 ΑΚ, ούτε σε άλλον απαγορευτικό κανόνα δικαίου, εντάσσεται δε στο πλαίσιο του ελεύθερου καθορισμού των επιτοκίων στα τοκοχρεωλυτικά δάνεια.

Επιπρόσθετο επιχείρημα, κατά την κρίση του Αρείου Πάγου, που δικαιολογεί την επίρριψη της σχετικής επιβαρύνσεως στο δανειολήπτη αποτέλεσε υπό την ισχύ του ν. 128/1975 η συναλλακτική πρακτική των τραπεζών, στην παγίωση της οποίας συντέλεσαν: α) Το ότι τα μεταγενέστερα νομοθετήματα, που

.....
⁵⁰. Βλ. και σχολιασμό σε Γ.Δέλλιος «Γενικοί όροι συναλλαγών, Ατομική και συλλογική προστασία των καταναλωτών απ' την έλλειψη ουσιαστικής διαπραγμάτευσης των όρων της σύμβασης», 2^η έκδοση, 2013, Εκδ. Σάκουλας, με ανάλυση Νομολογίας, σελ. 516-517

τροποποίησαν τον ως άνω νόμο, ανέφεραν γενικά, ότι η εισφορά βαρύνει τη συναλλαγή (δάνεια - πιστώσεις). Με τη διάταξη δε του άρθρου 22 του ν. 2515/1997 καθορίστηκε ρητά, ότι για τα δάνεια από πιστωτικά ή χρηματοδοτικά ιδρύματα του εξωτερικού, υπόχρεος για την απόδοση της εισφοράς είναι ο δανειολήπτης, εξαλείφοντας έτσι το συγκριτικό μειονέκτημα που είχε διαμορφωθεί σε βάρος του δανεισμού από το εσωτερικό, τερματίζοντας την απώλεια εσόδων υπέρ του κοινού λογαριασμού και αποκαθιστώντας ίσους όρους ανταγωνισμού μεταξύ δανεισμού από το εσωτερικό και το εξωτερικό. β) Το ότι το ύψος του συντελεστή καθ' όλο το χρονικό διάστημα από την καθιέρωση της εν λόγω εισφοράς κλιμακώθηκε ποσοστιαία, κατά τρόπο που αποσκοπεί στην ελάφρυνση ή και απαλλαγή ορισμένων κατηγοριών δανειοληπτών, όπως με το άρθρο 8 ν. 2459/1997 απαλλάσσονται της εισφοράς οι δανειοδοτήσεις προς φυσικά και νομικά πρόσωπα, κοινοπραξίες και κοινωνίες αστικού δικαίου που κατοικούν ή έχουν έδρα σε νησιά με πληθυσμό κάτω από 3.100 κατοίκους, και το άρθρο 19 παρ. 4β' του ν. 3152/2003, κατά το οποίο απαλλάσσονται της εισφοράς οι δανειοδοτήσεις προς τις Ι. Μονές του Αγίου Όρους και οι δανειοδοτήσεις από την Τράπεζα Εμπορίου και Αναπτύξεως Εύξεινου Πόντου και από την Τράπεζα Αναπτύξεως του Συμβουλίου της Ευρώπης. Αν η εν λόγω εισφορά βάρυνε τα πιστωτικά ιδρύματα δεν θα θεσπίζονταν οι παραπάνω εξαιρέσεις. και γ) Η Τράπεζα της Ελλάδος, ήδη από την έναρξη εφαρμογής του ν. 128/1975, ουδέποτε θεώρησε, ότι η εν λόγω εισφορά επιβαρύνει τα πιστωτικά ιδρύματα, ώστε να έχει ληφθεί υπόψη κατά το χρονικό διάστημα που ίσχυε ο διοικητικός καθορισμός από μέρους της του περιθωρίου μεταξύ των επιτοκίων καταθέσεων - χορηγήσεων, δηλαδή μέχρι το 1993. Εξάλλου, και υπό το καθεστώς ελεύθερης διαμόρφωσης των επιτοκίων, η Τράπεζα της Ελλάδος επέβαλε την υποχρέωση για ξεχωριστή αναφορά της σχετικής επιβαρύνσεως με αποφάσεις της (ΠΔ/ΤΕ 1969/1991 και 2501/2002). Η ΠΔ/ΤΕ 2501/2002, στο άρθρο Β2 αυτής επεκτείνει την υποχρέωση ενημερώσεως του πελάτη από την Τράπεζα και στην επιβολή "ειδικών εισφορών" και η εισφορά του ν. 128/1975 είναι μια τέτοια ειδική εισφορά.⁵¹

Συμπερασματικά, λοιπόν, για όλους τους προαναφερθέντες λόγους, όρος δανειακής σύμβασης που επιβάλλει τη μετακύλιση της εισφοράς του ν. 128/1975

.....

51. Έτσι και Κλεάνθης Ρούσσος, «Τόκος χορηγήσεων και ρήτρες σε τραπεζικούς ΓΟΣ», ΧρΙΔ Δ/2004, σελ. 895.

στον δανειολήπτη από την πιστώτρια Τράπεζα, δεν θεωρείται παράνομος. Μπορεί, ωστόσο, ως γενικός όρος συναλλαγών να ελεγχθεί ως προς την συμμόρφωσή του με την αρχή της διαφάνειας, η οποία επιβάλλει προηγούμενη επαρκή και εναργή ενημέρωση του δανειολήπτη-καταναλωτή ότι θα επωμιστεί τη συγκεκριμένη επιβάρυνση.⁵² Αν στο σχετικό ΓΟΣ γίνεται ειδική αναφορά για τη χρέωση του δανειολήπτη και με την παραπάνω εισφορά και μάλιστα ως ποσοστό επί τοις εκατό (όπως συνέβη στην επίδικη περίπτωση), τότε οι απαιτήσεις της διαφάνειας και της ενημέρωσης έχουν ικανοποιηθεί. Ωστόσο, μπορεί μεν η αρεοπαγίτικη νομολογία να δέχεται παγίως τα τελευταία χρόνια το νόμιμο της μετακύλισης της εισφοράς στον δανειολήπτη και να εκφράζει αμφιβολίες μόνο αν η ρήτρα δεν πληροί τις προϋποθέσεις της αρχής της διαφάνειας των ΓΟΣ, ωστόσο, με την υπ' αριθμόν **1356/2012 ΑΠ** είχε εκφρασθεί και η αντίθετη άποψη. Με την εν λόγω απόφαση, το ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο αναφέρθηκε σε πληθώρα άλλων νόμων, από τις διατάξεις των οποίων άμεσα ή έμμεσα συνάγεται ότι η επιβάρυνση του δανειολήπτη και όχι των πιστωτικών ιδρυμάτων με πρόσθετες εισφορές, όπως η εισφορά του ν. 1975, είναι παράνομη.

Αναλυτικά, αναφέρεται ως εξής: «Από τη γραμματική διατύπωση της τελευταίας διάταξης της παρ. 3 του άρθρ. 1 ν. 128/1975, κατά την οποία «επιβάλλεται από του έτους 1976 εισφορά, βαρύνουσα τα πάσης φύσεως πιστωτικά ιδρύματα, περιλαμβανομένης και της Τραπέζης της Ελλάδος υπέρ λογαριασμού», σαφώς προκύπτει ότι ο νομοθέτης θέλησε, όπως η ανωτέρω εισφορά αφορά και βαρύνει αποκλειστικά τα λειτουργούντα στην Ελλάδα πιστωτικά ιδρύματα και όχι τους δανειολήπτες πελάτες τους. Τούτο συνάγεται και κατ' αντιδιαστολή προς τη διάταξη του άρθρ. 22 παρ. 2 ν. 2515/1997 (με την οποία επιβάλλεται η υποχρέωση καταβολής της ίδιας εισφοράς και στα πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού), έχουσα ως εξής: «Στην περίπτωση αυτή υπόχρεος για την απόδοση της εν λόγω εισφοράς είναι ο δανειοδοτούμενος». Επί πλέον, με τη διάταξη του άρθρ. 6 ν. 1676/1986 επιβλήθηκε σε όλα επίσης τα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν νόμιμα στην Ελλάδα, φόρος με την

.....

52. Έτσι και ό.α Κλ. Ρούσσος, σελ. 895 και Δ.Λαδάς «Τραπεζικές συναλλαγές», Γ.Πανίτσας, σελ. 96, όπου αμφότεροι τονίζουν ότι η επιβολή της εισφοράς αυτής στον οφειλέτη μπορεί να ελεγχθεί μόνο από άποψη διαφάνειας και ιδίως όταν επιβάλλεται χωρίς προηγούμενη επαρκή ενημέρωση ή κατά τρόπο κεκαλυμμένο.

ονομασία «Ειδικός Φόρος Τραπεζικών Εργασιών (Ε.Φ.Τ.Ε.)», ο οποίος, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρ. 11 παρ. 3 αυτού, επιρρίπτεται από τις τράπεζες στον αντισυμβαλλόμενο τους (ο φόρος αυτός έχει ήδη καταργηθεί με το άρθρ. 33 ν. 2873/2000)» και στη συνέχεια κρίνοντας σχετικά με την νομιμότητα επιβολής της εισφοράς αυτής στο πλαίσιο των ν. 2912/2001 και 2789/2000 ότι «Τούτο 73 σαφώς προκύπτει από τη σχετική διατύπωση του άνω άρθρ. 42 ν. 2912/2001, όπου ορίζεται συγκεκριμένως ότι «υφιστάμενη συνολική οφειλή από κάθε είδους συμβάσεις δανείων δεν δύναται να υπερβεί», ενώ με την προηγούμενη, ανάλογη, διάταξη του άρθρ. 30 ν. 2789/2000, η οποία αντικαταστάθηκε με το άρθρο αυτό, οριζόταν ότι «η συνολική οφειλή από τόκους σε καθυστέρηση δεν μπορεί να υπερβεί» (δηλαδή με το ν. 2789/2000 αναφερόταν ως «συνολική οφειλή» εκείνη που συμπεριλάμβανε μόνον τόκους ενώ με το ν. 2912/2001 αναφέρεται ως «συνολική οφειλή» η προερχόμενη εκ πάσης αιτίας). Εάν ο νομοθέτης ήθελε να προστίθενται στη διαμορφούμενη ως ανωτέρω τελική οφειλή και άλλες επιβαρύνσεις από φόρους, τέλη, εισφορές, έξοδα κ.λπ., θα το όριζε ρητώς, όπως έκανε αναφορικά με τα έξοδα στο ν. 2789/2000, με το πρώτο εδάφιο της παρ. 2 του αρ. 30 του οποίου προέβλεπε την προαφαίρεση τούτων από τις καταβολές, ρύθμιση που ήδη δεν επαναλαμβάνεται. Τέλος, η αναφερόμενη στην αρχή του άρθρ. 42 ν. 2912/2001 φράση «Κατ' εξαίρεση των κειμένων διατάξεων» αναμφισβητήτως υποδηλώνει την βούληση του νομοθέτη να απαλλάξει τον δανειολήπτη από τη σημειούμενη κατά τα τελευταία χρόνια υπέρμετρη επιβάρυνση αυτού εκ μέρους των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων από υψηλά επιτόκια και επαναλαμβανόμενους ανατοκισμούς, αλλά και να οριοθετήσει την εν γένει έκταση των εκ του δανεισμού υποχρεώσεων του, είτε αυτές είναι συμβατικές (όπως η άνω εισφορά του ν. 128/1975) είτε είναι νόμιμες (όπως ο ΕΦΤΕ του ν. 1676/1986)».

Ένα πρόσθετο ζήτημα που έχει απασχολήσει αρκετά τα δικαστήρια της ουσίας είναι εκείνο του ανατοκισμού της εισφοράς του ν. 128/1975, ήτοι την ενσωμάτωση της εν λόγω εισφοράς στο επιτόκιο του χορηγούμενου δανείου. Ως προς τον τυχόν ανατοκισμό της εισφοράς υφίσταται διχογνωμία.⁵³ Ειδικότερα, υποστηρίζεται ότι ο ανατοκισμός επιτρέπεται μόνο για καθυστερούμενους τόκους

.....
⁵³. βλ. ό.α. «Τραπεζικές συναλλαγές», Γεώργιος Χ. Πανίτσας, σελ. 96

υπό στενή έννοια και όχι για τυχόν προμήθειες ή έξοδα, οπότε ο ανατοκισμός των ποσών της εισφοράς θα πρέπει να θεωρείται παράνομος. Κατά την αντίθετη άποψη, η εισφορά αυτή αποτελεί μέρος του ετήσιου πραγματικού επιτοκίου οπότε νομίμως ανατοκίζεται.

Το ζήτημα μάλιστα έφτασε μέχρι και τον Άρειο Πάγο, ο οποίος με τις υπ' αριθμόν **21/2011** και **1782/2002** απεφάνθη σχετικά, συντασσόμενος υπέρ της πρώτης ως άνω άποψης σε αμφότερες τις εν λόγω αποφάσεις. Παραθέτοντας αυτούσια τη νομική σκέψη του αναιρετικού δικαστηρίου *«Περίπτωση έμμεσης κεκαλυμμένης μετακύλισης της εν λόγω εισφοράς (ενν. εισφορά ν. 128/1975) στο δανειολήπτη αποτελεί και ο συνυπολογισμός του ποσοστού της στο ύψος του επιτοκίου που προσφέρεται, αντί να γίνεται μνεία για την επιβάρυνση του δανειολήπτη με την εισφορά του Ν.128/1975 στη δανειακή σύμβαση. Στα ίδια πλαίσια κινείται η ΠΔΙΤΕ 1969/1991, όπως και η ΠΔ/ΔΤ 2501/2002 (Α 277), στην οποία προβλέπεται, ως προς τις χορηγήσεις, η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων να ενημερώνουν, με ιδιαίτερη αναφορά, τους δανειολήπτες για την επιβολή ειδικών εισφορών, φόρων και τελών κατά είδος και ποσό ή ποσοστό (βλ άρθρο 2α περ.1''), στις οποίες ειδικές εισφορές συγκαταλέγεται και αυτή του Ν. 128/1975. Δεν είναι όμως νόμιμος⁵³ ο ανατοκισμός του ποσού της εισφοράς αυτής κατά τις περιόδους και τη συχνότητα, που ανατοκίζονται τα τραπεζικά δάνεια και τούτο γιατί ανατοκισμός επιτρέπεται μόνον επί των καθυστερούμενων τόκων και όχι επί των φόρων, εισφορών ή άλλων προμηθειών (άρθρα 12 του Ν. 2601/1998, 30 του Ν. 2783/2000, 47 του Ν. 2783/2000, 42 του Ν. 2912/2001 και 39 του Ν. 3259/2004), επομένως κάθε αντίθετη πρόβλεψη στη σύμβαση είναι αντίθετη με τις παραπάνω διατάξεις και ελέγχεται κατά τις διατάξεις των άρθρων 174, 178 και 179 του ΑΚ (ΑΠ 21/2011. 801, ΑΠ 1782/2002)»⁵⁴*

.....

54. βλ. και σχετικό άρθρο σε Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας, «Το υπόχρεο πρόσωπο στην εισφορά Ν.128/1975» Τόμος 74, Τεύχος 1662, Α' Φεβρουαρίου 2020, σελ. 147 επ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.

2.1 ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ

Το ζήτημα εκτοκισμού των τραπεζικών δανείων που χορηγούνται από τα πιστωτικά ιδρύματα έχει απασχολήσει την αρεοπαγίτικη νομολογία σε αρκετές αποφάσεις της. Παρακάτω παρατίθεται μια επισκόπηση αναφορικά με τα τραπεζικά και εξωτραπεζικά επιτόκια.

ΑΠ 756/2015

Προτού αναλυθεί το διακύβευμα της ως άνω απόφασης κρίσιμη είναι η παράθεση ορισμένων γενικών στοιχείων και ορισμών αναφορικά με τα επιτόκια και την διάκριση αυτών σε κατηγορίες.

Αρχικά, η αμοιβή της τράπεζας για τη διάθεση του χρηματικού ποσού του δανείου συνίσταται στον τόκο, ο οποίος υπολογίζεται βάσει του επιτοκίου.⁵⁵ Η βασική διάκριση των επιτοκίων προκύπτει από τον διαφορετικό προσδιορισμό τους⁵⁶ κι έτσι αφενός υπάρχουν τα νόμιμα επιτόκια, καθοριζόμενα από το νομοθέτη, σ αυτά δε εντάσσεται και το επιτόκιο τόκων υπερημερίας (ΑΚ 345) καθώς και επιτόκιο τόκων επιδικίας (ΑΚ 346), αφετέρου τα δικαιοπρακτικά επιτόκια, τα οποία καθορίζονται κατά την κατάρτιση των δικαιοπραξιών. Η συναλλακτική πρακτική όμως έχει οδηγήσει και σε μία περαιτέρω σημαντική διάκριση των επιτοκίων σε τραπεζικά και εξωτραπεζικά, κατηγορίες απολύτως διακριτές μεταξύ τους. Τα τραπεζικά επιτόκια, συνομολογούνται σε κάθε είδους τραπεζικές χορηγήσεις και καταθέσεις, τα δε εξωτραπεζικά σε κάθε είδους συναλλαγές πέραν των τραπεζικών.

Όσον αφορά τα πρώτα, η αρμοδιότητα της Νομισματικής Επιτροπής να καθορίζει τα τραπεζικά επιτόκια στις χορηγήσεις δανείων και εν γένει πιστωτικών

.....

55. «Τραπεζικές συναλλαγές», Γεώργιος Χ. Πανίτσας, Επιμέλεια Δ. Ν. Λαδάς, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ. 94.

56. https://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/deltia/1_2004/7-12.pdf

προϊόντων έπαυσε με την εφαρμογή του ν. 1266/1982, και έκτοτε η αρμοδιότητά της μεταβιβάστηκε αυτοδικαίως στην Τράπεζα της Ελλάδος. Με πράξεις δηλαδή, του Διοικητή της (ΠΔ/ΤΕ), από το 1982 κι έπειτα, καθοριζόταν το ελάχιστο και ανώτατο όριο των τραπεζικών επιτοκίων, οι τράπεζες δε είχαν υποχρέωση να συμμορφώνονται προς αυτά και να προσδιορίζουν τα επιτόκια των διάφορων μορφών χορηγήσεων ή καταθέσεων μέχρι του ύψους αυτού. Έτσι, ο Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδας, μπορούσε να λειτουργεί με σχετική ελευθερία ως προς τον προσδιορισμό των επιτοκίων πολλών δε μάλλον και κατά παρέκκλιση από πάσης γενικής ή ειδικής διάταξης περί του ύψους του τόκου, με αποτέλεσμα πολλές φορές τα δικαιοπρακτικά- εξωτραπεζικά επιτόκια, ήτοι τα επιτόκια των λοιπών πλην των τραπεζικών συναλλαγών, να βρίσκονται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα συγκριτικά με τα τραπεζικά. Τα εξωτραπεζικά δε επιτόκια καθορίζονται και αναπροσαρμόζονται με πράξεις του Υπουργικού Συμβουλίου, ο δε Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος δεν έχει καμία αρμοδιότητα καθορισμού τους. Υπάρχει, με άλλα λόγια, πλήρης αποδέσμευση του ανώτατου και κατώτατου ύψους των τραπεζικών επιτοκίων έναντι των δικαιοπρακτικών- εξωτραπεζικών και σαφής διαχωρισμός των δύο κατηγοριών.

Ο αυστηρός διοικητικός προσδιορισμός από τον Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, στον οποίο υπόκειντο τα τραπεζικά όρια αναφορικά με το ανώτατο και κατώτατο όριό τους, ίσχυσε μέχρι τον Ιανουάριο του 1987. Δυνάμει της υπ' αρ. 1087/1987 ΠΔ/ΤΕ, λόγω ενίσχυσης του ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών και με σκοπό τη συμπίεση των επιτοκίων προς τα κάτω, ξεκίνησε η μερική απελευθέρωση του τρόπου καθορισμού των τραπεζικών επιτοκίων, αρχικά στις βραχυπρόθεσμες τραπεζικές χορηγήσεις, και ορίστηκε πλέον μόνο ελάχιστο όριο των επιτοκίων αυτών. Με διαδοχικές πράξεις του Διοικητή της ΤτΕ από το 1987 έως το 1994 και συγκεκριμένα με την υπ' αρ. 2326/94 ΠΔ-ΤΕ επήλθε πλήρης απελευθέρωση των τραπεζικών επιτοκίων, καθώς καταργήθηκαν πλέον και τα ελάχιστα όρια των περισσότερων τραπεζικών χορηγήσεων (με εξαίρεση ορισμένων), κι έκτοτε οι τράπεζες μπορούσαν πλέον να προχωρούν σε ελεύθερη διαμόρφωσή τους. Με την απελευθέρωση αυτή, σε συνδυασμό με τον ανταγωνισμό και τις δυσχερείς οικονομικές συνθήκες που προέκυψαν έκτοτε, επήλθε πράγματι μείωση των τραπεζικών επιτοκίων σε σχέση με τα εξωτραπεζικά επιτόκια, με εξαίρεση τα επιτόκια σε χορηγήσεις προϊόντων καταναλωτικής πίστης, ήτοι καταναλωτικά δάνεια και κάρτες, τα οποία ανήλθαν σε υψηλότερα επίπεδα, λόγω του επισφαλούς χαρακτήρα που παρουσιάζει η χορήγηση τέτοιων προϊόντων (λ.χ. μεγάλες

επισφάλειες, ανυπαρξία πρόσθετων εξασφαλίσεων, απασχόληση μεγάλου αριθμού υπαλλήλων κ.ά).⁵⁷

Κατά τη δικανική κρίση *«τα δικαιοπρακτικά (εξωτραπεζικά) και τα τραπεζικά επιτόκια αποτελούσαν ανέκαθεν δύο διακριτά μεταξύ τους και μάλιστα μη συγκρίσιμα μεγέθη, που δεν επικαλύπτονται από άποψη πεδίου εφαρμογής, υποκείμενα σε απολύτως μη επικαλυπτόμενες ρυθμίσεις, αφού καθεμία κατηγορία ρυθμίζεται από διαφορετικά όργανα με διαφορετική νομοθετική εξουσιοδότηση, τα δε τραπεζικά επιτόκια διαμορφώνονται ελεύθερα, σύμφωνα με την αρχή της οικονομίας της ανοικτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό, τις διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας, αλλά και τη στάθμιση των εκτιμωμένων κατά περίπτωση κινδύνων, των εκάστοτε συνθηκών των χρηματοπιστωτικών αγορών, καθώς και των εν γένει υποχρεώσεων των τραπεζών που απορρέουν από τις διατάξεις που διέπουν τη λειτουργία τους και χωρίς οι τράπεζες, κατά τον καθορισμό τους, να δεσμεύονται από το ύψος των δικαιοπρακτικών (εξωτραπεζικών) επιτοκίων (ΑΠ 2037/2014)».*

Έτσι, με βάση την παραπάνω σκέψη, ιδίως όσον αφορά τα επιτόκια χορήγησης στεγαστικών δανείων, αντικείμενο που πραγματεύτηκε η εξεταζόμενη απόφαση, το Δικαστήριο κατέληξε ότι *«...σύμφωνα με ρητή πρόβλεψη της υπ' αρ. 1955/1991 ΠΔ/ΤΕ. τα επιτόκια των χορηγούμενων από τα πιστωτικά ιδρύματα στεγαστικών δανείων (τραπεζικά επιτόκια) καθορίζονται ελεύθερα με διαπραγμάτευση μεταξύ πιστούχου και πιστωτικού ιδρύματος, χωρίς σχετική επέμβαση του νομοθέτη ως προς το ανώτατο όριο αυτών. Η επέμβαση του νομοθέτη ως προς τον καθορισμό ανώτατου ορίου περιορίζεται στη ρύθμιση των δικαιοπρακτικών (εξωτραπεζικών) μόνο επιτοκίων, σύμφωνα με τα άρθρα 293-295 ΑΚ...Ενόψει αυτών, συμφωνίες τραπεζικών επιτοκίων, που καταρτίστηκαν μετά την απελευθέρωση τους και με τις οποίες συνομολογείται επιτόκιο, που τυχόν, κατά περίπτωση, υπερβαίνει το εκάστοτε οριζόμενο για τα δικαιοπρακτικά (εξωτραπεζικά) επιτόκια ανώτατο όριο, δεν είναι εκ μόνου του λόγου αυτού αθέμιτες (ΑΠ 370/2012, ΑΠ 652/2010, ΑΠ 1219/2001).*

.....

57. Για την διαμόρφωση των επιτοκίων βλ. και «Υψος δικαιοπρακτικού τόκου τραπεζικών χορηγήσεων ιδίως στην καταναλωτική πίστη», Αγγ. Γκούσκου, Η προστασία του καταναλωτή στις Τραπεζικές συναλλαγές, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου Αθήνα, Ιούνιος 2002, Εκδ. Σάκκουλας 2004, σελ. 116 επ.

Συνακόλουθα και συμφωνία μεταξύ πιστούχου και πιστωτικού ιδρύματος περί χορήγησης στεγαστικού δανείου από το τελευταίο, με την οποία, κατά περίπτωση και με βάση τις προαναφερόμενες συνθήκες και ιδίως των χρηματοπιστωτικών αγορών και των εν γένει υποχρεώσεων των τραπεζών που απορρέουν από τις διατάξεις που διέπουν τη λειτουργία τους, **καθορίζεται το ελεύθερα διαπραγματεύσιμο τραπεζικό επιτόκιο σε σταθερό ονομαστικό ποσοστό και ειδικότερα σε ποσοστό μικρότερο ή ίσο εκείνου, που ισχύει για τα δικαιοπρακτικά (εξωτραπεζικά) επιτόκια, κατά το χρόνο κατάρτισης της, δεν καθίσταται άκυρη, από το γεγονός και μόνο ότι μετά την κατάρτισή της μειωθούν τα εξωτραπεζικά επιτόκια, με αποτέλεσμα το συμβατικά προβλεπόμενο ύψος του σταθερού τραπεζικού επιτοκίου να υπερβαίνει πλέον τα δικαιοπρακτικά (εξωτραπεζικά) και τούτο διότι η συμφωνία περί καθορισμού σταθερού ονομαστικού τραπεζικού επιτοκίου στηρίζεται στις επικρατούσες, κατά το χρόνο συννομολόγησής της, προαναφερόμενες συνθήκες, οι οποίες μάλιστα σε περίπτωση μεταβολής τους θα μπορούσαν ενδεχομένως να δικαιολογήσουν όχι μόνο τη μείωση υπέρ του πιστούχου αλλά και την υπέρ του πιστωτικού ιδρύματος αύξηση του.** Ενόψει των εκτεθέντων, με βάση την αρχή του απαραβιάστου των συμβάσεων (*pacta sunt servanda*), παραμένει για τα συμβαλλόμενα μέρη η άνω συμφωνία έγκυρη και δεσμευτική...». Με αυτό το σκεπτικό ο Άρειος Πάγος αναίρεσε την εφετειακή απόφαση που είχε κρίνει αντίθετα.

Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε και η πρόσφατη υπ' αριθ. 994/2018 απόφαση του Αρείου Πάγου, όπου το ζήτημα της σχέσης μεταξύ των τραπεζικών κι εξωτραπεζικών επιτοκίων τέθηκε με αφορμή αυτήν την φορά μια ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής που είχε εκδώσει (αναιρεσίβλητη) τράπεζα, λόγος της οποίας εκ μέρους του δανειολήπτη καταναλωτικού δανείου, αποτέλεσε ο ισχυρισμός ότι η δανειοδότρια προχώρησε σε μη νόμιμο υπολογισμό των τόκων, καθώς, στηρίχτηκε σε ποσοστό κυμαινόμενου επιτόκιου υψηλότερου από τα εξωτραπεζικά επιτόκια . Έτσι, λοιπόν, κατά το σκεπτικό της ως άνω απόφασης «*Τα δικαιοπρακτικά (εξωτραπεζικά) και τα τραπεζικά επιτόκια αποτελούσαν ανέκαθεν δύο διακριτά μεταξύ τους και μάλιστα μη συγκρίσιμα μεγέθη, που δεν επικαλύπτονται από άποψη πεδίου εφαρμογής, υποκείμενα σε απολύτως μη επικαλυπτόμενες ρυθμίσεις, αφού καθεμία κατηγορία ρυθμίζεται από διαφορετικά όργανα με διαφορετική νομοθετική εξουσιοδότηση, τα δε τραπεζικά επιτόκια διαμορφώνονται ελεύθερα, σύμφωνα με την αρχή της οικονομίας της ανοικτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό, τις διατάξεις της*

κοινοτικής νομοθεσίας, αλλά και τη στάθμιση των εκτιμώμενων κατά περίπτωση κινδύνων, των εκάστοτε συνθηκών των χρηματοπιστωτικών αγορών, καθώς και των εν γένει υποχρεώσεων των τραπεζών που απορρέουν από τις διατάξεις που διέπουν τη λειτουργία τους και χωρίς οι τράπεζες, κατά τον καθορισμό τους, να δεσμεύονται από το ύψος των δικαιοπρακτικών (εξωτραπεζικών) επιτοκίων (ΑΠ 2037/2014). Ενόψει αυτών, συμφωνίες τραπεζικών επιτοκίων, που καταρτίστηκαν μετά την απελευθέρωσή τους και με τις οποίες συνομολογείται επιτόκιο, που τυχόν, κατά περίπτωση, υπερβαίνει το εκάστοτε οριζόμενο για τα δικαιοπρακτικά (εξωτραπεζικά) επιτόκια ανώτατο όριο, δεν είναι εκ μόνου του λόγου αυτού αθέμιτες (ΑΠ 370/2012, ΑΠ 652/2010, ΑΠ 1219/2001). Με βάση την αρχή του απαραβιάστου των συμβάσεων (*pacta sunt servanda*), παραμένει έγκυρη και δεσμευτική για τα συμβαλλόμενα μέρη η συμφωνία μεταξύ πιστούχου και πιστωτικού ιδρύματος περί χορήγησης καταναλωτικού δανείου από το τελευταίο, κατά το υπερβάλλον ποσοστό του συμφωνηθέντος κυμαινόμενου τραπεζικού επιτοκίου, ελεγχόμενη, ενδεχομένως, εάν συντρέχουν οι νόμιμες προς τούτο προϋποθέσεις και γίνει σχετική επίκληση αυτών, στο πλαίσιο των γενικών ρητρών του ΑΚ (άρθ. 281, 388), καθώς και του άρθρου 2 του ν. 2251/1994 “προστασία καταναλωτή” και όχι διότι αυτό, δηλαδή το συμβατικά καθορισθέν κυμαινόμενο τραπεζικό επιτόκιο, υπερβαίνει απλώς και μόνο τα δικαιοπρακτικά (εξωτραπεζικά) επιτόκια (ΑΠ 756/2015).» Έτσι, ο Άρειος Πάγος προχώρησε στην αναίρεση της προσβαλλόμενης εφετειακής απόφασης δεχόμενος ότι « η παραδοχή του Εφετείου ότι δεν είναι νόμιμος, ως καταχρηστικός, ο υπολογισμός των τόκων, στον οποίο προέβη η αναιρεσείουσα, καθορίζοντας το κυμαινόμενο επιτόκιο κατά το χρόνο καταρτίσεως της συμβάσεως δανείου σε ποσοστό 11% πλέον εισφοράς Ε.Φ.Τ.Ε. 0,60%, το δε ποσοστό υπερημερίας συν 2,50 μονάδες, δηλαδή 14,10%, ενώ τα εξωτραπεζικά επιτόκια κατά το χρόνο μεν καταρτίσεως του δανείου ήσαν 6,75% και 8,75%, αντίστοιχα, κατά το χρόνο δε καταγγελίας της συμβάσεως 6% και 8%, αντίστοιχα, είναι εσφαλμένη, αφού, σύμφωνα με τα όσα εκτέθηκαν στη μείζονα σκέψη, δεν καθίσταται το συμβατικά καθορισθέν κυμαινόμενο τραπεζικό επιτόκιο καταχρηστικό κατά το υπερβάλλον, απλώς και μόνο γιατί υπερβαίνει τα δικαιοπρακτικά (εξωτραπεζικά) επιτόκια, χωρίς την επίκληση των προϋποθέσεων των γενικών ρητρών του ΑΚ (άρθ. 281, 388), καθώς και του άρθρου 2 του ν. 2251/1994 "περί προστασίας των καταναλωτών", τις οποίες και δεν επικαλέσθηκε με την ανακοπή της η αναιρεσίβλητη.»

Με μια εξαιρετική νομική θεμελίωση – κατά τη γνώμη της γράφουσας- στην προγενέστερη υπ’ αριθμόν 2037/2014 απόφαση του ΑΠ το αναιρετικό

δικαστήριο είχε επισημάνει την ίδια ως άνω κρίση του περί πλήρους διαχωρισμού των τραπεζικών κι εξωτραπεζικών επιτοκίων σε επίδικη περίπτωση χορήγησης προϊόντος καταναλωτικής πίστης. Ο Άρειος Πάγος τόνισε ότι το Εφετείο είχε σφάλλει θέτοντας ως θεμέλιο της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης ότι το όριο των επιτοκίων όλων ανεξαιρέτως των τραπεζικών συναλλαγών ανακύπτει με βάση το νομοθετικά καθοριζόμενο επιτόκιο για τις εξωτραπεζικές συναλλαγές. Το δικαιοπρακτικό επιτόκιο και τα τραπεζικά επιτόκια αποτελούσαν ανέκαθεν δύο διακριτά μεταξύ τους και μάλιστα μη συγκρίσιμα μεγέθη, που δεν επικαλύπτονταν από άποψη πεδίου εφαρμογής, υποκείμενα σε απολύτως μη επικαλυπτόμενες ρυθμίσεις [άρθρο 2 παρ. 3 ν.δ. 588/1948, σε συνδυασμό με το άρθρο 1 του ν. 1266/1982, όπως ισχύει και το άρθρο 15 παρ. 5 του ν. 876/1979], αφού καθεμία κατηγορία ρυθμιζόταν από διαφορετικά όργανα με διαφορετικές νομοθετικές εξουσιοδοτήσεις. Παράλληλα, τα ονομαστικά επιτόκια των πιστωτικών καρτών και γενικότερα τα τραπεζικά επιτόκια διαμορφώνονταν ελεύθερα, σύμφωνα με την αρχή της οικονομίας της ανοικτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό και τις διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας [άρθρα 2, 4, 105 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας], ενώ, στη διαμόρφωση των τραπεζικών επιτοκίων χορηγήσεων, πέραν του κόστους του χρήματος, ιδιαίτερη σημασία ανέπτυσαν ο πιστωτικός κίνδυνος και το λειτουργικό κόστος. Η απελευθέρωση των τραπεζικών επιτοκίων στόχευσε στην ανάπτυξη του ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών και τούτο είχε ως αποτέλεσμα να καθορίζουν πλέον οι ίδιες οι τράπεζες τα συμβατικά επιτόκια χορηγήσεων, χωρίς να δεσμεύονται από το ύψος των εξωτραπεζικών επιτοκίων.

Έτσι, σχετικός ισχυρισμός του αναιρεσείοντος κατόχου πιστωτικής στηριζόμενος στην ΠΔ/ΤΕ υπ' αριθμ. 2286/28.1.1994 (εκδοθείσα κατά ν. 1266/1982), η οποία όριζε ότι για τα καταναλωτικά δάνεια και τα χρεωστικά υπόλοιπα λογαριασμών πιστωτικών δανείων, τα επιτόκια καθορίζονται ελεύθερα από τα πιστωτικά ιδρύματα, με την επιφύλαξη όμως των διατάξεων περί ελαχίστων επιτοκίων χορηγήσεων που τυχόν ισχύουν κι ως εκ τούτου συνάγεται, αφενός, ότι τα εξωτραπεζικά επιτόκια παρά τον περιορισμό τους στις εξωτραπεζικές συναλλαγές δεν παύουν να έχουν γενικότερη κοινωνική και οικονομική σημασία και να αφορούν και αυτά τις σχετικές προς τούτο τραπεζικές συμβατικές σχέσεις - συναλλαγές, αφετέρου, ότι ο κοινωνικός και οικονομικός σκοπός του δικαιώματος στην ελεύθερη διαμόρφωση των τραπεζικών επιτοκίων είναι η συμπίεσή τους κάτω από τα όρια των

εξωτραπεζικών και με την έννοια αυτή η συμφωνία για επιτόκια που υπερβαίνουν τα ανώτατα όρια δεν παύει να απαγορεύεται από το νόμο, δηλαδή, από το άρθρο 281 ΑΚ σε συνδυασμό και με τα άρθρα 288, ΑΚ 4 § 1, 2 και 25 § 3 του Συντάγματος, κρίθηκε απορριπτέος.

Παράλληλα δε ο Άρειος Πάγος επικαλέστηκε ρητά την υπ' αρ. 178/19-7-2004 [ΦΕΚ 1872/Α/26-27.12.2006] απόφαση της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων της Τράπεζας [ΕΤΠΘ/ΤΕ], με την έκδοση της οποίας διευκρινίστηκαν οι Πράξεις του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος [ΠΔ/ΤΕ] 1087/1987, 1216/1987, 1955/1991, 2286/1994, 2326/1994 και 2501/2002, που αφορούσαν την διαμόρφωση των επιτοκίων και την ενημέρωση των συναλλασσομένων εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων. Σύμφωνα δε με την απόφαση αυτή δεν είναι ορθός ο διοικητικός καθορισμός ανωτάτου ορίου στα τραπεζικά επιτόκια, ούτε ο συσχετισμός τους προς το εκάστοτε ισχύον για τα εξωτραπεζικά επιτόκια ανώτατο όριο, καθώς το όριο αυτό δεν ανήκει, κατά το περιεχόμενο και το σκοπό του, στους παράγοντες προσδιορισμού των τραπεζικών επιτοκίων, τα οποία διαμορφώνονται ελεύθερα ύστερα από στάθμιση των εκτιμώμενων κατά περίπτωση κινδύνων, των εκάστοτε συνθηκών των χρηματοπιστωτικών αγορών, καθώς και των εν γένει υποχρεώσεων των τραπεζών που απορρέουν από τις διατάξεις που διέπουν τη λειτουργία τους. Κατά συνέπεια οι μετά την απελευθέρωση των επιτοκίων [ΠΔ/ΤΕ 1087/1987 κτλ.] συναπτόμενες συμφωνίες τραπεζικών επιτοκίων, στις οποίες συνομολογείται επιτόκιο, που τυχόν υπερβαίνει το εκάστοτε οριζόμενο για τα εξωτραπεζικά επιτόκια ανώτατο όριο, δεν είναι αθέμιτες για το λόγο αυτό.

Για την εξαγωγή δε του παραπάνω πορίσματος κρίσιμες τυγχάνουν δύο συνεκτιμητέες παράμετροι, αφενός το ότι τα τραπεζικά και τα εξωτραπεζικά επιτόκια αποτελούν κατηγορίες επιτοκίων εκάστη των οποίων εξαρτάται από διαφορετικούς παράγοντες και διαμορφώνεται με βάση διαφορετικά κριτήρια, υποκείμενες, για το λόγο αυτό, σε απολύτως διακριτές, μη επικαλυπτόμενες ρυθμίσεις (άρθρο 2 παρ. 3 ν.δ. 588/48 σε συνδυασμό με το άρθρο 1 ν.1266/82, όπως ισχύει και το άρθρο 15 παρ. 5 ν.876/1979, αντιστοίχως), αφετέρου ότι κατά τις αρχές που διέπουν τη νομισματική πολιτική του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί εντός του πλαισίου της οικονομίας της ανοικτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό, βάσει των άρθρων 2, 4 και 105.1 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και 2 του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συστήματος

Κεντρικών Τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, τα τραπεζικά επιτόκια διαμορφώνονται ελεύθερα.

Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί η εντελώς αντίθετη στάση που τήρησε το Ανώτατο Ακυρωτικό στην θεμελιώδους σημασίας για τους καταναλωτές υπ' αρ. 1219/2001 απόφαση (βλ. παραπάνω), όπου έκρινε παράνομη, κατ'άρθρο 281 ΑΚ, συμφωνία τραπεζικού συμβατικού επιτοκίου υψηλότερου από το διοικητικώς καθοριζόμενο μέγιστο εξωτραπεζικό επιτόκιο ενήμερης οφειλής. Ο Άρειος Πάγος επικεντρώθηκε στην τελεολογία της ελεύθερης διαμόρφωσης των τραπεζικών επιτοκίων, η οποία συνίσταται στη δημιουργία ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών και κατ' αυτόν τον τρόπο τη συμπίεση των τραπεζικών επιτοκίων σε ύψος κατώτερο αυτού των εξωτραπεζικών. Αντίθετη πρακτική θα οδηγούσε σε υπέρβαση του κοινωνικοοικονομικού σκοπού της ελεύθερης διαμόρφωσης των επιτοκίων και ως εκ τούτου αντίθεση με την ΑΚ 281. Κατά τον Ψυχομάνη⁵⁸, ο διοικητικός καθορισμός ανώτατων ορίων για τα εξωτραπεζικά μόνο επιτόκια, εξηγείται από την επιδίωξη του νομοθέτη να ωθήσει τις τράπεζες σε διαμόρφωση ανταγωνιστικών επιτοκίων σε επίπεδα κατώτερα των εξωτραπεζικών, χωρίς ταυτόχρονα να τους δώσει τη διέξοδο των ανώτατων ορίων που θα δημιουργούσε την τάση εναρμονισμένης πρακτικής συμφωνιών επιτοκίων γύρω από τα όρια αυτά, σε βάρος του υγιούς ανταγωνισμού.

Τέλος δε, ως ανάχωμα στην ελεύθερη διαμόρφωση των επιτοκίων εκ μέρους των τραπεζών, ιδίως στη χορήγηση πιστωτικών καρτών (που απασχόλησε στην υπ' αρ. 1219/2001) θα μπορούσε να λειτουργήσει και η καλή πίστη, η οποία επιβάλλει να συνεκτιμώνται και τα συμφέροντα του αντισυμβαλλόμενου-κατόχου κάρτας εν προκειμένω. Η Τράπεζα εύλογα μεν επιχειρεί να καλύψει, με το υψηλό επιτόκιο στις πιστωτικές κάρτες, τον εν γένει αυξημένο (έναντι π.χ. της στεγαστικής πίστης) πιστωτικό κίνδυνο των καταναλωτικών συμβάσεων, καθώς και τα αυξημένα έξοδα διαχείρισης αυτών των, μικρού ύψους αλλά πολυάριθμων, πιστώσεων. Όμως από την άλλη πλευρά, θα πρέπει κατά τη διαμόρφωση του επιτοκίου, να σταθμίσει ότι οι αντισυμβαλλόμενοι της Τράπεζας, χρησιμοποιώντας την πιστωτική κάρτα, καλύπτουν κατά κανόνα άμεσες βιοτικές τους ανάγκες.⁵⁹

58. Βλ. Σπ. Ψυχομάνης «Ανώτατα όρια τραπεζικών επιτοκίων στην καταναλωτική πίστη», Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Πρακτικά 1^{ου} συνεδρίου, Αθήνα 7 Ιουνίου 2002, Εκδ. Σάκκουλας, 2004 σελ. 75

59. Βλ. «Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων με αφορμή την υπ' αρ. 1219/2001 απόφαση του ΑΠ», Γ.Μεντής, ΧρΙΔ Α/2001, σελ. 568

2.1.1 Κυμαινόμενο Επιτόκιο

Η ρήτρα αναπροσαρμογής του επιτοκίου- ρήτρα κυμαινόμενου επιτοκίου- αποτελεί μία από τις παγίως εμφανιζόμενες (σε δανειακές τραπεζικές συμβάσεις) ρήτρες που έχουν απασχολήσει σε μεγάλο βαθμό τα δικαστήρια της ουσίας έχει πάρει δε θέση ήδη και ο Άρειος Πάγος. Προτού προχωρήσουμε στην παρουσίαση της βασικής θέσης του ανώτατου αναιρετικού, θα παραθέσουμε ορισμένα εισαγωγικά πράγματα σε θεωρητικό επίπεδο.

Αρχικά, η συνομολόγηση εντόκων τραπεζικών δανείων μπορεί να προβλεφθεί με σταθερό ή με κυμαινόμενο επιτόκιο. Επιτόκιο σε ένα δάνειο είναι η ποσοστιαία απόδοση που υπόσχεται ένας οφειλέτης στο δανειστή του. Η διττή αυτή επιλογή αντανakλά την ανάλυση κινδύνων και συμφερόντων των εκατέρωθεν μερών (πιστώτριας Τράπεζας – δανειολήπτη), και κυρίως τον κίνδυνο που αναλαμβάνει η Τράπεζα από τη χορήγηση δανείου, συνιστάμενος κυρίως στη μελλοντική αφερεγγυότητα του δανειολήπτη. Ο μικρότερος δυνατός κίνδυνος αφερεγγυότητας με το μικρότερο δυνατό κόστος χρήματος καθώς και την είσπραξη κατά το δυνατόν υψηλότερου τόκου συνιστά το συμφέρον της Τράπεζας. Από την άλλη, ο πιστολήπτης διώκει να περιορίσει όσο το δυνατό περισσότερο το ύψος του οφειλόμενου τόκου.⁶⁰

Το σταθερό επιτόκιο αποτελείται από το επιτόκιο που συμφωνείται με την τράπεζα πλέον της κρατικής επιβαρύνσεως. Το κυμαινόμενο επιτόκιο, αντίθετα, είναι μεταβλητό, με δυνατότητα διακυμάνσεων, ήτοι αυξομειώσεων για τον δανειολήπτη, ανάλογα με τις συνθήκες της αγοράς, το κόστος του χρήματος και την εξέλιξη της διεθνούς οικονομίας.

Το ύψος του επιτοκίου είναι σε σημαντικό βαθμό συνάρτηση της ποιότητας και του ύψους των εξασφαλίσεων που συνοδεύει τη χορήγηση του δανείου.⁶¹ Τα δάνεια με εξασφάλιση ακίνητα ή καταθέσεις χορηγούνται με ευνοϊκότερους όρους

60. Κυμαινόμενο Επιτόκιο, Ελευθέριος Γ. Βόγκλης, Βιβλιοθήκη Νομικής Θεωρίας και Πράξεως, τόμος 52, Εκδ. Αντ. Σάκκουλας, 2005, σελ.9

61. <http://www.synigoroskatanaloti.gr/docs/info/info-daneia-final.pdf>

έναντι δανείων με εξασφάλιση μετοχές ή μόνο με προσωπικές εγγυήσεις. Από την πλευρά του δανειολήπτη παράγοντες συνεκτιμητέοι για την επιλογή του ανάμεσα σε σταθερό ή κυμαινόμενο επιτόκιο συναρτώνται άμεσα με το επενδυτικό του προφίλ. Η γνώση που προσφέρει το σταθερό επιτόκιο στον καταναλωτή για τις μελλοντικές σταθερές πληρωμές του τον βοηθάει στον ευκολότερο και εγκυρότερο προγραμματισμό του. Πλην όμως, από την άλλη πλευρά, τον αποστερεί από τυχόν ελαφρύνσεις, ως προς την αποπληρωμή του δανείου με καταβολή λιγότερων τόκων επί του κεφαλαίου, που θα μπορούσαν να προκύψουν ως αποτέλεσμα της βελτίωσης των οικονομικών δεικτών και της πτώσης των επιτοκίων. Γίνεται αντιληπτό ότι το κυμαινόμενο επιτόκιο δεν εξασφαλίζει σταθερότητα στον δανειολήπτη αλλά την προσδοκία μείωσης του επιτοκίου, σε περίπτωση ευνοϊκής διεθνούς συγκυρίας και συνεπώς μείωσης του συνολικού ποσού του καταβλητέου τόκου.

Αναφορικά με τις ρήτρες κυμαινόμενου επιτοκίου που παρουσιάζουν έτι μεγαλύτερο ενδιαφέρον (σε σχέση με εκείνες που προβλέπουν σταθερό επιτόκιο) με σημαντικές πρακτικές συνέπειες για τις δανειακές συμβάσεις στις οποίες απαντώνται, έχει γίνει δεκτή η διάκριση σε δύο κατηγορίες. Η μία κατηγορία επιτρέπει στη Τράπεζα να επανακαθορίζει το ύψος του επιτοκίου με βάση τη γενικότερη οικονομική εξέλιξη, τον πληθωρισμό, το λειτουργικό κόστος, τα τραπεζικά επιτόκια στην αγορά κλπ, διατηρώντας έτσι μικρότερη ή μεγαλύτερη διακριτική ευχέρεια στον επανακαθορισμό του επιτοκίου, ενώ στην άλλη κατηγορία το επιτόκιο επαναπροσδιορίζεται σε τακτά χρονικά διαστήματα ακολουθώντας τη μεταβολή ενός άλλου επιτοκίου της αγοράς χρήματος, στη μεταβολή του οποίου δεν επεμβαίνει η ίδια η Τράπεζα αλλά γενικότερες οικονομικές εξελίξεις του τραπεζικού χώρου⁶². Στην τελευταία περίπτωση σημεία αναφοράς που επηρεάζουν τη μεταβολή του κυμαινόμενου επιτοκίου αποτελούν το διατραπεζικό επιτόκιο Euribor, το παρεμβατικό επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας κ.ά. ενώ η αναπροσαρμογή του επιτοκίου γίνεται αυτομάτως ανοδική ή καθοδική.

.....

⁶². ό.π. Κυμαινόμενο Επιτόκιο, Ελευθέριος Γ. Βόγκλης

Η αρεοπαγίτικη νομολογία στην θεμελιώδους σημασίας απόφαση της υπ' αριθμόν **1219/2001** τάχθηκε υπέρ του παρανόμου της ρήτρας μονομερούς εκ μέρους της τράπεζας αναπροσαρμογής του επιτοκίου, εντοπίζοντας την ελαττωματικότητα στην **αοριστία** αυτής, αφού μια τέτοια ρήτρα, όπως διατύπωσε, αναγνωρίζει στην τράπεζα το δικαίωμα να μεταβάλλει το ποσοστό του τόκου, χωρίς ο πελάτης να έχει λάβει εκ των προτέρων γνώση αναφορικά με τα ειδικά, συγκεκριμένα κι εύλογα κριτήρια στα οποία εκείνη στήριζε τον υπολογισμό της. Έτσι, άκυρη κρίθηκε η παραπάνω ρήτρα μονομερούς αναπροσαρμογής επιτοκίου από τον ΑΠ, σύμφωνα με το εδ. ια' αρ. 2 παρ.7 ν. 2251/1994, ότι, δηλαδή, η ακυρότητά της συνίσταται στο ότι αφήνει, χωρίς σπουδαίο λόγο, το τίμημα αόριστο και δεν επιτρέπει τον προσδιορισμό του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή.

Η απόφαση, βέβαια, επεσήμανε ότι οι ρήτρες αναπροσαρμογής τόκου δεν είναι καταρχήν ανευ ετέρου καταχρηστικές, εφόσον α) για την αύξηση του τόκου ενυπάρχει βάσιμος λόγος και β) η αύξηση αυτή ανταποκρίνεται στην ανάγκη καθορισμού ορισμένων εύλογων κριτηρίων. Εξ αντιδιαστολής συνάγεται περαιτέρω ότι κατά τον έλεγχο μιας ρήτρας περί αναπροσαρμογής επιτοκίου, κατ' εφαρμογή του αρ. 2 παρ. 7 περ. ια' , σε πρώτο στάδιο ερωτάται αν υπάρχει (δικαιολογημένη ή αδικαιολόγητη) αοριστία της ρήτρας του τιμήματος. Η σχετική απάντηση προϋποθέτει ad hoc αξιολόγηση διαφόρων κριτηρίων όπως είναι π.χ. ο χρόνος που μεσολαβεί από την κατάρτιση της συμφωνίας έως την εκτέλεσή της, οι κίνδυνοι και οι αβεβαιότητες στις οποίες εκτίθεται ενδεχομένως ο προμηθευτής, η φύση της συναλλαγής κ.ά. Σε ένα δεύτερο στάδιο ελέγχου αξιολογείται αν στη ρήτρα πληρούνται το στοιχείο της επάρκειας των κριτηρίων προσδιορισμού του τιμήματος («κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή»)⁶³.

Κατά το δικαστήριο δε η ανάγκη δε να είναι ορισμένη και εύλογη η ρήτρα αναπροσαρμογής είναι ανεξάρτητη από τυχόν παρεπόμενο στον οφειλέτη-πελάτη της

.....

63. βλ. «Τόκος χορηγήσεων και ρήτρες τόκου σε τραπεζικούς ΓΟΣ», Κλεάνθης Ρούσσος, ΧρΙΔ Δ/2004, σελ. 892

Τράπεζας δικαίωμα υπαναχωρήσεως ή καταγγελίας από τη σύμβαση δανείου, ήτοι η ακυρότητα της ρήτηρας θα μπορούσε να θεμελιωθεί περαιτέρω και στο εδ. ιη' της παρ. 7 του αρ. 2 ν.2251/1994, κατά τον οποίο *per se* καταχρηστικός είναι ο όρος που εμποδίζει τον καταναλωτή να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση, όταν η αύξηση του τιμήματος σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης είναι υπερβολική γι αυτόν.⁶⁴

Την ίδια γραμμή στη νομολογιακή παραδοχή περί παρανόμου ακολούθησαν και μεταγενέστερες αποφάσεις του ανώτατου δικαστηρίου. Στην υπ' αριθμόν 1941/2014 ΑΠ απόφαση το επίδικο ιστορικό εκτυλίχθηκε ως εξής: Σε σύμβαση στεγαστικού δανείου, το επιτόκιο βάσει προδιατυπωμένου όρου της σύμβασης, που περιλαμβάνονταν στους γενικούς όρους υπό τους οποίους η Τράπεζα χορηγούσε στεγαστικό δάνειο σε απροσδιόριστο αριθμό πελατών της, συμφωνήθηκε να είναι κυμαινόμενο και κατά το χρόνο σύναψης της σύμβασης ανερχόταν σε 7,00%. Ειδικότερα στο άρθρο 1 της ως άνω σύμβασης ορίστηκε " Στην περίπτωση που ήθελε αυξηθεί νομότυπα το επιτόκιο των καταθέσεων στις Τράπεζες ή στους πιστωτικούς Οργανισμούς ή το επιτόκιο των δανείων που χορηγούνται από αυτούς, ο δανειστής μπορεί κατά την κρίση του, να αυξάνει οίκοθεν τον τόκο του δανείου, που συνομολογείται με την παρούσα σύμβαση".

Σύμφωνα με την ελάχιστη πρόταση του δικανικού συλλογισμού κρίθηκε ότι ο ως άνω γενικός όρος συναλλαγών, για την αναπροσαρμογή του επιτοκίου, όπως διαμορφώνεται στην ένδικη σύμβαση κατά το μέρος που ρυθμίζει την κατά τα ανωτέρω διαμόρφωση του κυμαινόμενου επιτοκίου είναι καταχρηστικός γιατί εμφανίζει **αοριστία**, αφού επιτρέπει στον δανειστή να προσδιορίζει οποτεδήποτε συμβατικό επιτόκιο, χωρίς να είναι εκ των προτέρων γνωστά στον καταναλωτή πελάτη κριτήρια ειδικά και εύλογα, πράγμα που οδηγεί στην διάψευση των τυπικών και δικαιολογημένων προσδοκιών του πελάτη, ως προς την εξέλιξη της συναλλακτικής σχέσεως προς την δανείστρια. Το επιτόκιο συνεπώς στην καταρτισθείσα μεταξύ των διαδίκων σύμβαση θα έπρεπε να αναπροσαρμόζεται με

⁶⁴. ό.α βλ. Γ. Μεντής, ΧρΙΔ Α/2001, σελ. 568

βάση εύλογα κριτήρια, που να αντανakλούν τις συνθήκες της αγοράς, δηλαδή του κόστους του χρήματος για την τράπεζα, εφόσον στον όρο της σύμβασης ορίζεται ότι το επιτόκιο καθορίζεται από την εναγομένη ανάλογα με την αύξηση των επιτοκίων καταθέσεων της Τράπεζας ή σε άλλους πιστωτικούς οργανισμούς.

Αντίθετα, οι επιταγές της σαφήνειας και του εύλογου των χρησιμοποιούμενων για την αναπροσαρμογή του επιτοκίου κριτηρίων κρίθηκε ότι εκπληρώνονται στην πρόσφατη υπ' αριθμόν 994/2018 απόφαση του Αρείου Πάγου. Στην επίδικη δανειακή σύμβαση αμφισβητήθηκε το κύρος ΓΟΣ, ο οποίος προέβλεπε τον καθορισμό του επιτοκίου σε ποσοστό 11% πλέον εισφοράς Ε.Φ.Τ.Ε. 0,6% με δυνατότητα της Τράπεζας να αποφασίζει την τελευταία ημέρα κάθε ημερολογιακού μήνα την αναπροσαρμογή του μέχρι του ύψους της διαφοράς μεταξύ της τιμής του επιτοκιακού δείκτη EURIBOR τριμήνου την τελευταία ημέρα του μήνα αυτού και της τιμής του ίδιου δείκτη την τελευταία ημέρα του αμέσως προηγούμενου. Ως EURIBOR δε τριμήνου θεωρείτο το διατραπεζικό επιτόκιο δανεισμού για προθεσμιακές καταθέσεις εντός της ζώνης του ευρώ.

Ο συγκεκριμένος όρος κρίθηκε ότι περιέχει σαφή και προδιατυπωμένα κριτήρια καθορισμού του επιτοκίου. Όπως αυτολεξεί αναφέρει η αναιρετική απόφαση « Συγκεκριμένα, οι νομικές συνέπειες του όρου για την αναιρεσίβλητη είναι σαφείς και δεν διαπιστώνεται ασάφεια προς ενίσχυση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων της αναιρεσείουσας, ούτε για την προβολή από την πλευρά της φαινομενικών αξιώσεων. Οι οικονομικές συνέπειες και επιβαρύνσεις από τον όρο περί κυμαινόμενου επιτοκίου είναι ευκρινείς για την αναιρεσίβλητη, υπό την έννοια ότι μπορούν να γίνουν άμεσα κατανοητές από αυτήν ως μέση καταναλώτρια, η οποία δεν διαθέτει εξειδικευμένες νομικές και οικονομικές γνώσεις. Η διατύπωση του όρου υπήρξε σαφής και κατανοητή, το περιεχόμενο αυτού ορισμένο και η εξέλιξη του προβλέψιμη. Ο τρόπος υπολογισμού του επιτοκίου ήταν για την αναιρεσίβλητη σαφώς περιγεγραμμένος και προσδιορισμένος με κριτήρια αντικειμενικά, αφού στη διαμόρφωσή του λαμβανόταν υπόψη ο επιτοκιακός δείκτης euribor και η αναιρεσίβλητη, καταναλώτρια, μπορούσε να αντιληφθεί με πλήρη σαφήνεια την αναλαμβανόμενη υποχρέωση ως προς το ύψος του επιτοκίου του δανείου της. Τούτο ήταν εκ των προτέρων εναργές και σαφές και προσδιοριζόταν εξ αρχής πριν την κατάρτιση της συμφωνίας, χωρίς απόκρυψη άλλων κριτηρίων, που θα διέψευδαν τις τυπικές και δικαιολογημένες προσδοκίες του πελάτη ως προς την εξέλιξη της

συναλλακτικής του σχέσης με την Τράπεζα. Η ρήτρα εξάλλου, που παρείχε στην αναιρεσείουσα τη διακριτική ευχέρεια να καθορίσει το επιτόκιο μέχρι ορισμένου ανωτάτου ορίου, λειτουργούσε στην ουσία υπέρ του δανειζόμενου καταναλωτή, αφού θα είχε ως ενδεχόμενο αποτέλεσμα τον καθορισμό του επιτοκίου σε ύψος κατώτερο του ανωτάτου ορίου, όπως θα προέκυπτε από την εφαρμογή του σχετικού όρου της συμβάσεως δανείου.»

Από τα παραπάνω, καθίσταται σαφές πως ο ερμηνευτής μιας σύμβασης που ερευνά την εγκυρότητα μιας τέτοιας ρήτρας οφείλει να προβεί αρχικά σ' έναν έλεγχο διαφάνειας της ρήτρας, αν, δηλαδή, στη συγκεκριμένη ρήτρα αναφέρονται ρητά οι προϋποθέσεις, οι όροι και το πλαίσιο εντός του οποίου θα λάβει χώρα η αναπροσαρμογή, προκειμένου να μην αιφνιδιάζεται ο καταναλωτής.⁶⁵ Απαιτείται, επιπροσθέτως, ρητή μνεία των αιτίων της αναπροσαρμογής αυτής, του τρόπου με τον οποίο θα συντελεστεί και του χρονικού της σημείου, που θα προσδιοριστεί με βάση τη μεταβολή του σημείου αναφοράς και το οποίο θα πρέπει να συγκεκριμενοποιείται στη σύμβαση, όπως επίσης και οι παράγοντες που το επηρεάζουν.

Κριτήριο για τη σαφήνεια του όρου θα αποτελέσει η αντίληψη ενός ανθρώπου με μέτριες ικανότητες αντίληψης αλλά χωρίς εξειδικευμένη νομική γνώση. Νομικό θεμέλιο στην διεξαγωγή ελέγχου ως προς τη διαφάνεια θα αποτελέσει ο νόμος για την προστασία του καταναλωτή και δη το άρ. 2 παρ. 7 περ.ε' και ια' αλλά και η γενική ρήτρα του αρ. 2 παρ. 6. Πιο αναλυτικά, ο πιστολήπτης- καταναλωτής πρέπει να έχει τη δυνατότητα να υπολογίσει τη μεταβολή του τραπεζικού επιτοκίου ήδη κατά το χρόνο συννομολόγησης της σύμβασης, το οποίο θα είναι σε θέση να πράξει μόνο αν η ρήτρα εξειδικεύει τα χρησιμοποιούμενα για τον υπολογισμό κριτήρια.

.....

⁶⁵. βλ. από 03/03/2020 απόφαση ΔΕΕ, Υπόθεση Ισπανία C125-18 Marc Gómez del Moral Guasch κατά Bankia SA, σύμφωνα με την οποία “πρόκειται για ρήτρα προβλέπουσα, στο πλαίσιο συμβάσεως ενυπόθηκου δανείου, αμοιβή για τον δανεισμό αυτόν μέσω τόκων υπολογιζομένων με κυμαινόμενο επιτόκιο, η απαίτηση αυτή πρέπει, συνεπώς, να θεωρηθεί ότι επιβάλλει όχι μόνον να είναι η οικεία ρήτρα κατανοητή για τον καταναλωτή από τυπικής και γραμματικής απόψεως, αλλά και να δύναται ο μέσος καταναλωτής, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως επιμελής και συνετός, να κατανοήσει τη συγκεκριμένη λειτουργία του τρόπου υπολογισμού του εν λόγω επιτοκίου και, συνεπώς, να αξιολογήσει, βάσει σαφών και κατανοητών κριτηρίων, τις δυνητικά σημαντικές οικονομικές συνέπειες μιας τέτοιας ρήτρας για τις χρηματοπιστωτικές του υποχρεώσεις” <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:62018CJ0125&from=EN>

Με άλλες λέξεις, η άσκηση του συμφωνημένου δικαιώματος της Τράπεζας για αναπροσαρμογή του επιτοκίου κατά τη διάρκεια της σχέσης εξαρτάται από τη συνδρομή σαφώς προσδιορισμένων στη σύμβαση εύλογων και θεμιτών προϋποθέσεων.⁶⁶

Για τον λόγο αυτό, αναφορές της ρήτρας σε κριτήρια όπως « οι μεταβολές της αγοράς χρήματος», «οικονομικοί ή τραπεζικοί παράγοντες», «μεταβολές του λειτουργικού κόστους», «μεταβολές της αγοράς των δανείων» κ.ά πρέπει να κριθούν ως ασαφείς και αόριστες⁶⁷. Ασαφής κρίνεται, επίσης, και η αναφορά ότι η μεταβολή του επιτοκίου θα γίνεται κατά δίκαιη κρίση της τράπεζας. Από τη ρήτρα πρέπει να προκύπτει σαφώς ότι το επιτόκιο μπορεί να μεταβληθεί τόσο ανοδικά όσο και πτωτικά και ότι αυτή η μεταβολή είναι εξίσου υποχρεωτική για την τράπεζα.⁶⁸ Η απαρίθμηση των κριτηρίων που προσδιορίζουν τη μεταβολή του επιτοκίου δεν πρέπει να έχει χαρακτήρα παραδείγματος, αλλά να ορίζει αποκλειστικά τα κριτήρια.

Σύμφωνα με τον κ. Βόγκλη⁶⁹, μια ρήτρα κυμαινόμενου επιτοκίου προκειμένου να κριθεί διαφανής πρέπει να μνημονεύει τέσσερα στοιχεία: Α) το επιτόκιο αναφοράς, η μεταβολή του οποίου προσδιορίζει τη μεταβολή του αρχικού επιτοκίου της πιστωτικής σύμβασης που έχει συμφωνηθεί μεταξύ τράπεζας και πελάτη., Β) την ελάχιστη μεταβολή του επιτοκίου αναφοράς η οποία θα οδηγήσει σε μια μεταβολή του συμβατικού επιτοκίου. Η ελάχιστη μεταβολή μπορεί να είναι 0,25% ή 0,50 % και πρέπει φυσικά να ισχύει το ίδιο ποσοστό και για την αύξηση και για τη μείωση. Γ) Το χρονικό διάστημα που πρέπει να μεσολαβήσει κατ'ελάχιστον για να υπάρξει μεταβολή του επιτοκίου. Μπορεί να ορισθεί λ.χ. ότι το συμβατικό επιτόκιο μπορεί να μεταβάλλεται κάθε τέσσερις μήνες εφόσον στο μεταξύ έχει

66. βλ. Σπ. Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο-Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, Τεύχος II, Στ' έκδοση, Εκδ. Σάκκουλας, 2010, σελ.11 επ.

67. βλ. Δ.Σπυράκο, «Κριτήρια αναπροσαρμογής του επιτοκίου στις συμβάσεις δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο» σε Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου Αθήνα 2002, εκδ. Σάκκουλας 2004 σελ. 102-103, ο οποίος θεωρεί ότι η συμπλήρωση των επίμαχων όρων με την πρόβλεψη ότι η αναπροσαρμογή του επιτοκίου εξαρτάται από τη μεταβολή των συνθηκών αναχρηματοδότησης των τραπεζών ή του κόστους του χρήματος δεν είναι επαρκής για να άρει την ανασφάλεια του καταναλωτή ως προς το μελλοντικό ύψος του επιτοκίου.

68. Έτσι και κατά τμήμα της Γερμανικής Νομολογίας και θεωρίας, ρήτρες αναπροσαρμογής επιτοκίων, για να είναι εγκυρες, δεν αρκεί να προβλέπουν μόνο δικαίωμα της τράπεζας προς αύξηση των επιτοκίων σε περίπτωση μεταβολής των συνθηκών αγοράς, αλλά και υποχρέωσή της για μείωση των επιτοκίων, όταν οι συνθήκες αγοράς δικαιολογούν τέτοια μείωση. Βλ. ό.α. Γ.Μεντή, ΧρΙΔ Α/2001 σελ. 568.

69. Βλ. Ελευθέριος Βόγκλης σε «Κυμαινόμενο Επιτόκιο», Εκδόσεις Α.Σάκκουλα, Αθήνα 2005, σελ 44-45

μεταβληθεί το επιτόκιο αναφοράς.⁷⁰ Μπορεί επίσης να συμφωνηθεί ότι η μεταβολή του επιτοκίου αναφοράς οδηγεί άμεσα σε μεταβολή του συμβατικού επιτοκίου.⁷¹ Εκείνο που δεν μπορεί να συμφωνηθεί είναι ότι οι καθοδικές μεταβολές του επιτοκίου αναφοράς θα μεταφέρονται στο συμβατικό επιτόκιο όταν η τράπεζα το αποφασίσει, και Δ) το χρονικό διάστημα για το οποίο το συμβατικό επιτόκιο θα είναι κυμαινόμενο (έναρξη και λήξη). Ενδέχεται και είναι σύνθηες στη πράξη για ένα χρονικό διάστημα στην αρχή π.χ. ένα ή δύο χρόνια να συμφωνείται ότι το συμβατικό επιτόκιο θα παραμείνει σταθερό. Στην περίπτωση αυτή οι μεταβολές του επιτοκίου αναφοράς που έλαβαν χώρα από τη σύναψη της σύμβασης μέχρι και τη χρονική στιγμή που τελειώνει η περίοδος σταθερού επιτοκίου δε λαμβάνονται υπόψη, ήτοι δεν οδηγούν σε μεταβολή του σταθερού επιτοκίου.

Τον καίριο ρόλο της ενημέρωσης του πιστολήπτη εκ μέρους του τραπεζικού ιδρύματος, ως ρητή υποχρέωση της Τράπεζας καθιέρωσε η υπ' αριθμόν 2501/2002 Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος (ΠΔ/ΤΕ). Η ενημέρωση του συναλλασσομένου πρέπει να είναι ολοκληρωμένη σχετικά με τους κινδύνους που θα κληθεί να αναλάβει ο τελευταίος τόσο σε προσυμβατικό στάδιο όσο και κατά τη λειτουργία της σύμβασης. Μάλιστα, ειδικά για το κυμαινόμενο επιτόκιο στις χορηγήσεις η πράξη ορίζει ότι η ελάχιστη ενημέρωση συνίσταται στο γενικό επιτόκιο αναφοράς. Εκτός δηλαδή του αρχικού συμβατικού επιτοκίου πρέπει να αναφέρεται και ένας άλλος δείκτης η μεταβολή του οποίου θα διαμορφώνει τη μεταβολή του συμβατικού επιτοκίου. Πρέπει επιπλέον να καθορίζεται η περίοδος ισχύος του επιτοκίου αναφοράς. Επιπλέον η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων

.....
⁷⁰. Βλ. Δ. Σπυράκο, Κριτήρια αναπροσαρμογής του επιτοκίου στις συμβάσεις δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο, ΔΕΕ 2002, σελ.1112, όπου υπογραμμίζει πως δε θα πρέπει να αφεθεί στην ευχέρεια της τράπεζας να επιλέξει το χρονικό αυτό σημείο, καθώς το πιθανότερο είναι πως θα προβεί στην αναπροσαρμογή σε χρόνο που το κόστος δανεισμού της εμφανίζει άνοδο ή θα την καθυστερεί στην αντίθετη περίπτωση.

⁷¹. Βλ. ό.α. Δ.Σπυράκο, «Κριτήρια αναπροσαρμογής του επιτοκίου στις συμβάσεις δανείου», σελ. 109, ο οποίος θεωρεί ότι εύλογο είναι το χρονικό σημείο εξέτασης της ενδεχόμενης μεταβολής να μην υπερβαίνει τους τρεις μήνες, καθώς η θέσπιση ενός μικρού χρονικού διαστήματος διασφαλίζει την αντιστοιχία του επιτοκίου προς τις πραγματικές συνθήκες της αγοράς χρήματος.

περιλαμβάνει και την ενημέρωση σχετικά με τους βασικούς παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάσουν την εξέλιξη του συμφωνούμενου επιτοκίου αναφοράς. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η υπ' αριθμόν 178/2004 απόφαση της Επιτροπής Τραπεζικών -Πιστωτικών Θεμάτων της ΤτΕ (Ε.Τ.Π.Θ) που ορίζει ότι η μεταβολή του κυμαινόμενου επιτοκίου πρέπει να συνδέεται αποκλειστικά με δείκτες γενικού και ευρέως προσβάσιμου επιτοκιακού χαρακτήρα και όχι π.χ. με το δείκτη πληθωρισμού. Παραδείγματα τέτοιων δεικτών αποτελούν σύμφωνα με την ίδια πράξη τα παρεμβατικά επιτόκια της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το EURIBOR, η απόδοση ομολόγων, βραχυπρόθεσμων τίτλων κ.λ.π.

Ολοκληρώνοντας το κεφάλαιο του «κυμαινόμενου επιτοκίου», απαραίτητη κρίνεται η αναφορά στην υπ' αρ. 652/2010 απόφαση του Αρείου Πάγου, κατά την οποία, προς έκπληξη χιλιάδων δανειοληπτών και σε πλήρη αντίθεση με την ευνοϊκή προς τους τελευταίους προγενέστερη απόφαση του 2001, νόμιμος χαρακτηρίστηκε γενικός όρος συναλλαγών σύμφωνα με τον οποίο «Το ετήσιο ονομαστικό επιτόκιο της σύμβασης (συμβατικό επιτόκιο) συμφωνείται κυμαινόμενο, το δε ακριβές ύψος αυτού, κατά την υπογραφή της παρούσας, ορίζεται στην Πρόσθετη Πράξη. Η Τράπεζα δικαιούται να μεταβάλλει το συμβατικό επιτόκιο σε χρονικά διαστήματα όχι μικρότερα του μήνα, οποτεδήποτε μεταβάλλεται το Βασικό Παρεμβατικό Επιτόκιο για Πράξεις Κυρίας Αναχρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και μέχρι του 200% του ποσού της διαφορά μεταξύ του προηγούμενου και του νέου ως άνω παρεμβατικού επιτοκίου. Έχοντας υπόψη την αόριστη διάρκεια της σύμβασης αυτής, η Τράπεζα, εκτιμώντας τον κίνδυνο που αναλαμβάνει έναντι του κατόχου, αλλά και τον γενικότερο προϊόντικό κίνδυνο και τις συνθήκες της αγοράς και του ανταγωνισμού, διατηρεί το δικαίωμα, είτε να μην μεταβάλλει το συμβατικό επιτόκιο σε κάθε μεταβολή του παρεμβατικού Επιτοκίου, είτε να μην εξαντλήσει το προαναφερόμενο ανώτατο όριο μεταβολής. Κάθε απόφαση της Τράπεζας για τη μεταβολή ή μη του συμβατικού επιτοκίου ουδέποτε τη δεσμεύει, ούτε προδικάζει τη διαμόρφωση της απόφασης της, σε περίπτωση επόμενης μεταβολής οποτεδήποτε και αν συμβεί».

Το δικαστήριο της ουσίας είχε τοποθετηθεί υπέρ του παρανόμου του ως άνω όρου, ήτοι της δυνατότητας μεταβολής του συμβατικού επιτοκίου έως και 200% σε σχέση με τη μεταβολή του επιτοκίου αναφοράς, αφενός λόγω αοριστίας κατ' άρθρο 2 παρ. 7 περ. ια' του Ν. 2251/1994, αφού δεν ορίζονται οι προϋποθέσεις, υπό τις οποίες το συμβατικό επιτόκιο θα μεταβληθεί έως και το ως άνω ποσοστό, σε σχέση

με το επιτόκιο αναφοράς, ούτε και οι λόγοι, οι οποίο καθιστούν αναγκαία ή δικαιολογούν τη μεταβολή αυτού του ύψους, αφετέρου και λόγω σημαντικής διατάραξης της ισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών εις βάρος του καταναλωτή, κατά τη γενική ρήτρα της παραγράφου 6 του ίδιου άρθρου. Μάλιστα, απέρριψε και τον ισχυρισμό της εναγομένης Τράπεζας, σχετικά με το ότι ο εν λόγω όρος είναι σύμφωνος με την υπ' αρ. 178/19-7-2004 απόφαση της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, ως αλυσιτελώς προβαλλόμενο.

Στον αντίποδα της ως άνω κρίσης, ο Άρειος Πάγος στήριξε την νομιμότητα του επίδικου όρου στην υπ' αρ. 178/19-7-2004 απόφαση της ΕΤΠΘ/ΤΕ, επισημαίνοντας αρχικά το υπόβαθρο λήψης της ως άνω απόφασης και τους παράγοντες (όπως νομοθετήματα, άλλες αποφάσεις της Επιτροπής, αρχές που διέπουν την άσκηση της νομισματικής πολιτικής της Κοινότητας κ.ά) που συντέλεσαν στην διαμόρφωσή της, κατέληξε ότι το ως άνω πολλαπλάσιο (200% του ποσού της διαφορά μεταξύ του προηγούμενου και του νέου ως άνω παρεμβατικού επιτοκίου) δεν αποτελεί σημαντική απόκλιση και ουσιαστική διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας με την έννοια της αποκλίσεως από τις καθοδηγητικού και μόνο χαρακτήρα διατάξεις του ενδοτικού δικαίου, στα πλαίσια των οποίων και εμπίπτει, δοθέντος ότι το διπλάσιο της μεταβολής κατ' ανώτατο όριο δικαιολογημένα μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο συμβατικής ρυθμίσεως. Περαιτέρω, κατά την αναιρετική κρίση, η επίκληση εκ μέρους της τράπεζας του κινδύνου που αναλαμβάνει έναντι του κατόχου, του γενικότερου προιοντικού κινδύνου, αλλά και των συνθηκών της αγοράς και του ανταγωνισμού ως κριτήρια για τη μεταβολή του κυμαινόμενου συμβατικού επιτοκίου, συνδυαζόμενα πάντοτε με την προϋπόθεση μεταβολής του Βασικού Παρεμβατικού Επιτοκίου, αξιολογούνται ως εύλογα και δικαιολογούν τη συμβατική αυτή ρύθμιση, ως αναφερόμενα σε σημαντικά οικονομικά στοιχεία, χωρίς παράλληλα να είναι δυνατός ο περαιτέρω ειδικός προσδιορισμός τους, ώστε να καταλείπονται περιθώρια αξιολογήσεώς τους ως αορίστων.

2.2. ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ

Ένα ακόμη ζήτημα, το οποία πραγματεύτηκε το ανώτατο δικαστήριο της Χώρας μας ήταν σχετικό με την καταγγελία των πιστώσεων και ειδικότερα, σε συνδυασμό με την επίκληση της απαγόρευσης καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος (ΑΚ 281), πότε και υπό ποιες προϋποθέσεις η άσκηση του δικαιώματος της δανειοδότησης τράπεζας να καταγγείλει την σύμβαση δανεισμού τυγχάνει καταχρηστική.

Ήδη το 2011 (υπ' αρ. 1352/2011 ΑΠ απόφαση), το ζήτημα της καταγγελίας εισήλθε στον Άρειο Πάγο στο πλαίσιο παροχής πίστωσης με άνοιγμα αλληλόχρεου λογαριασμού, χαρακτηριστικό του οποίου είναι η καταχώριση δοσοληψιών υπό τη μορφή κονδυλίων πιστώσεων και χρεώσεων μεταξύ δύο προσώπων (εκ των οποίων ένα τουλάχιστο φέρει την εμπορική ιδιότητα). Απ' την καταχώριση δε αυτή αποβάλλεται η αυτοτέλεια αυτών και δεν δύνανται τα μέρη να επιδιώξουν τις εκατέρωθεν απαιτήσεις χωριστά, ενώ το μόνο οφειλόμενο είναι το κατάλοιπο που προκύπτει κατά το κλείσιμο του λογαριασμού με την αντιπαραβολή των κονδυλίων.

Το δικαστήριο απάντησε στις αιτιάσεις του πελάτη σχετικά με το κλείσιμο του λογαριασμού εκ μέρους της Τράπεζας παραθέτοντας ένα εκτενώς δομημένο σκεπτικό στο αιτιολογικό του οποίου δεσπόζουσα θέση προσέδωσε στην καταχρηστική άσκηση δικαιώματος, όπως αυτή τυποποιείται στο ΑΚ 281. Σύμφωνα

με το ΑΚ 281 κατάχρηση ενός δικαιώματος, εν προκειμένω του δικαιώματος καταγγελίας της σύμβασης εκ μέρους του δανειστή (Τράπεζα), θεμελιώνεται όταν η άσκησή του υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή ο κοινωνικοοικονομικός σκοπός του δικαιώματος, ενώ κρίσιμο δεν είναι το γεγονός της βλάβης καθ' εαυτής που βαρύνει τον οφειλέτη, αλλά ο συνδυασμός και άλλων περιστάσεων, όπως λόγου χάρη όταν ο δανειστής στην πραγματικότητα δεν θα αποκομίσει κανένα όφελος από την άσκηση του δικαιώματος. Έτσι, λοιπόν, ο δανειστής που ασκεί το συμβατικό του δικαίωμα και προχωρά στην είσπραξη της απαίτησής του, πράττει προς ικανοποίηση εύλογου συμφέροντός του, που άπτεται της διαχείρισης των οικονομικών του, θέμα άλλωστε για το οποίο καταρχήν νομιμοποιείται να αποφασίζει ίδια βουλήσει, άλλως αν στην συμπεριφορά του αυτή υπάρχει υπέρβαση και μάλιστα προφανής των αρχών της καλής πίστης, των χρηστών ηθών και του κοινωνικοοικονομικού σκοπού του δικαιώματος. Στο σημείο αυτό, για το χαρακτηρισμό μιας συμπεριφοράς ως καταχρηστικής η αναιρετική απόφαση εστιάζει στο χρονικό σημείο κατά το οποίο ασκήθηκε το δικαίωμα, σε συνδυασμό με την πρότερη συμπεριφορά που ακολούθησε ο δανειστής. Έτσι, καταχρηστική τυγχάνει η άσκηση δικαιώματος όταν απ' την προηγούμενη στάση του δανειστή δημιουργήθηκε στον οφειλέτη η εύλογη πεποίθηση ότι αυτός δε θα ασκούσε το δικαίωμά του στο χρόνο που το άσκησε με αποτέλεσμα η πρόωρη άσκησή του να του προκαλεί επαχθείς συνέπειες.

Ο Α.Π τόνισε ότι ιδιαίτερα αυξημένη ευθύνη προς καλόπιστη και σύμφωνη με τα χρηστά ήθη άσκηση των δικαιωμάτων τους υπέχουν οι Τράπεζες, καθώς αφενός πρόκειται για χρηματοδοτικούς οργανισμούς με πρωταγωνιστικό ρόλο στη λειτουργία και ανάπτυξη των χρηματοδοτούμενων απ' αυτά επιχειρήσεων αφετέρου από τη φύση της πιστωτικής σχέσης, κύρια χαρακτηριστικά της οποίας είναι α) το στοιχείο της διάρκειας και β) της ιδιαίτερης εμπιστοσύνης μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών αμφότερα τα οποία επιβάλλουν υποχρέωση πίστης και προστασίας των πελατειακών συμφερόντων εκ μέρους των Τραπεζών.

Περιπτωσιολογικά , λοιπόν, εφόσον η μη εκπλήρωση των συμβατικών υποχρεώσεων του πιστούχου ερείδεται σε πρόσκαιρη οικονομική στενότητα, η ιδιαίτερα αυξημένη υποχρέωση καλόπιστης συμπεριφοράς που επιβάλλεται να επιδείξει η πιστοδότρια Τράπεζα συνίσταται στην ανοχή⁷² μιας εύλογης καθυστέρησης, ιδίως όταν η άμεση ικανοποίηση της απαίτησής της παροχής της θα οδηγήσει σε πλήρη οικονομική καταστροφή του, ενώ και η ίδια δε θα αποκομίσει κάποιο ουσιαστικό όφελος. Κριτήρια που συνεκτιμώνται στο αν η καταγγελία της πιστωτικής σύμβασης εκ μέρους της Τράπεζας θα κριθεί καταχρηστική είναι τα κάτωθι: α) το προσωρινό της οικονομικής δυσπραγίας του πελάτη, β) η ασφάλιση των απαιτήσεών της με τυχόν εμπράγματα ή προσωπικές ασφάλειες, γ) η άμεση οικονομική εξάρτηση του πελάτη απ' την ίδια , δ) η ανυπαρξία οφειλών του πελάτη σε τρίτους και ε) η μέχρι πρότινος συνέπεια στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων εκ μέρους του.

«Κατά την έννοια αυτή, η Τράπεζα θα πρέπει, σε περίπτωση πρόσκαιρης οικονομικής αδυναμίας του πελάτη της να αποφύγει την εσπευσμένη καταγγελία της μεταξύ τους πιστωτικής σύμβασης και το συνακόλουθο κλείσιμο του αλληλόχρεου λογαριασμού τους, προπάντων όταν οι απαιτήσεις της είναι ασφαλισμένες με εμπράγματα ή προσωπικές ασφάλειες, ο δε πελάτης της βρίσκεται σε άμεση οικονομική εξάρτηση από αυτήν και δεν οφείλει σε τρίτους, αφού τότε οι ενέργειές της προσλαμβάνουν καταχρηστικό χαρακτήρα.»

Από τα παραπάνω, άξια σχολιασμού και έμφασης είναι τα εξής στοιχεία: Αρχικά, ένα πρώτο ζήτημα που ανακύπτει είναι κατά πόσο η επίκληση μιας «υποχρέωσης πίστης» εκ μέρους της Τράπεζας, ως συμβαλλόμενο μέρος, δύναται να οδηγήσει σε περιορισμό οικονομικής και επιχειρηματικής ελευθερίας αυτής να προβεί σε διακοπή της χρηματοδότησης, όταν ο πιστούχος δεν ανταποκρίνεται στις οφειλές του. Στον πυρήνα, λοιπόν, της προβληματικής ενυπάρχει η σύγκρουση δύο αντιμαχόμενων συμφερόντων.

.....

⁷². Βλ. και «Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου», Ρόκκας-Γκόρτσος, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016 Σελ. 488, όπου τονίζεται ότι απ' την καλή πίστη και τη μεταξύ πιστωτικού ιδρύματος και πελάτη ιδιαίτερη σχέση μπορεί να συνάγεται ότι το πιστωτικό ίδρυμα οφείλει να τηρήσει στάση αναμονής για ένα εύλογο χρονικό διάστημα προκειμένου η δανειοδοτηθείσα επιχείρηση που κρίνεται βιώσιμη να ανακάμψει από τις οικονομικές δυσχέρειες.

Απ' την μια πλευρά, βρίσκεται το εύλογο συμφέρον της Τράπεζας να επαγρυπνά για την περιουσιακή κατάσταση των πιστούχων κατά τη διάρκεια της πίστωσης⁷³ και να προβαίνει ενδεχομένως σε κάθε ενέργεια (π.χ. καταγγελία ή άρνηση περαιτέρω χορήγησης πίστωσης), όταν ο δανειολήπτης παρουσιάζει αδυναμία εκπλήρωσης υποχρεώσεων που είχε αναλάβει. Η ικανοποίηση του συμφέροντος αυτού ανταποκρίνεται στο καθήκον της να προστατεύει τα ξένα περιουσιακά στοιχεία που διαχειρίζεται. Έτσι, τυχόν αξίωση από την Τράπεζα να μη διακόπτει τη χρηματοδότηση επιχείρησης ευρισκόμενης σε δυσχερή οικονομική κατάσταση θα ισοδυναμούσε με μετακύλιση του επιχειρηματικού κινδύνου από τον πιστόχο στην τράπεζα, πράγμα αδύνατο καθώς προσκρούει στον θεμελιώδη κανόνα κατανομής κινδύνων σε δανειακές συμβάσεις, όπου το γενικότερο επιχειρηματικό και επενδυτικό ρίσκο βαρύνει το δανειολήπτη.⁷⁴

Στην αντίθετη όψη, οι δεσμοί εμπιστοσύνης που συνάπτονται μεταξύ πελάτη και Τράπεζας είναι ιδιαιτέρως ισχυροί, όπως συμβαίνει σε όλες τις διαρκείς συμβάσεις, στις οποίες έτι περισσότερο οι επιταγές της καλής πίστης εμφανίζονται ιδιαίτερα ενισχυμένες. Τούτο προκύπτει διότι οι Τράπεζες δεν είναι απλές εμπορικές επιχειρήσεις αλλά επιτελούν σημαντική για το εθνικό σύστημα της οικονομίας λειτουργία. Έτσι, η Τράπεζα οφείλει να μην προτάσσει μονομερώς τα συμφέροντά της, αλλά να λαμβάνει υπόψιν της τα εύλογα συμφέροντα του δανειστή, κυρίως σε περιόδους οικονομικής δυσπραγίας του τελευταίου.

Σε μια προσπάθεια συμβιβαστικής επίλυσης της παραπάνω σύγκρουσης οφείλει κανείς να εκκινήσει το συλλογισμό του από την παραδοχή ότι μια σύμβαση αορίστου χρόνου δύναται να καταγγελθεί οποτεδήποτε από την Τράπεζα (αρ. 807 ΑΚ, 47 παρ. 2 και 65 παρ. 2 ν.δ. 17.7.1923, 112 παρ. 2 ΕισΝΑΚ), καθώς το δικαίωμα

.....

73. Έτσι και Λ. Κοσίρης, σε Αρμενόπουλος 1984, σελ. 609 «Πρόβλημα αστικής ευθύνης Τραπεζών έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής λειτουργίας», ο οποίος θεωρεί ότι η θεωρητική αναγνώριση νομικού θεμελίου ευθύνης της Τράπεζας δεν πρέπει να οδηγήσει σε παραγνώριση αφενός της πραγματικότητας, δηλονότι η ευθύνη της τράπεζας έχει εξαιρετικό χαρακτήρα, ότι η τράπεζα δεν εγγυάται προς τρίτους το αξιόχρεο του οφειλέτη, ότι οι δυνατότητές της για πληροφόρηση και πληρέστερη γνώση της οικονομικής καταστάσεως του πιστούχου δεν είναι απεριορίστες...»

74. «Η υποχρέωση πίστης της τράπεζας κατά την πιστοδότηση των επιχειρήσεων που βρίσκονται σε κρίση» Απ. Γεωργιάδης, ΧρΙΔ ΙΖ2017, σελ. 4.

τακτικής καταγγελίας αποτελεί το κατεξοχήν μέσο περάτωσης των συμβάσεων αορίστου χρόνου. Ωστόσο, όπως συμβαίνει με την άσκηση όλων των δικαιωμάτων, η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος κατ' άρθρο 281ΑΚ θα αποτελέσει κριτήριο ελέγχου.

Έτσι, λοιπόν, κριτήριο για το αν ασκείται καταχρηστικά η καταγγελία εκ μέρους της Τράπεζας ως πιστοδότριας θα αποτελέσει η διαπίστωση α) του κατά πόσο αφενός η άσκηση του δικαιώματος θα οδηγήσει σε σημαντική βλάβη του αιτούντα, αφετέρου δε και σωρευτικά, β) κατά πόσο θα προκύψει για την Τράπεζα ίδιο όφελος από την άσκηση του δικαιώματος της καταγγελίας.⁷⁵

Κρίσιμο τυγχάνει, όσον αφορά στο υπό στοιχείο α' κριτήριο το μέγεθος της προκαλούμενης στον αιτούντα βλάβης. Μια απλή οικονομική δυσχέρεια αλλά ακόμα και μια επικείμενη πτώχευση της επιχείρησης γίνεται δεκτό ότι δε θα μπορούσε να δικαιολογήσει εφαρμογή του ΑΚ 281 (ΑΠ 644/1997). Έτσι, στοιχεία πρόσφορα να συνθέσουν κατά περίπτωση και *in concreto* την έννοια της «σημαντικής βλάβης» του πιστούχου αποτελούν λ.χ. η αδυναμία υλοποίησης συγκεκριμένου επιχειρηματικού σχεδίου, η σφράγιση επιταγών ως ακάλυπτων, ο κίνδυνος καταχώρησης στο σύστημα ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ κ.ά. Βέβαια, σε κάθε περίπτωση εφαρμογή του ΑΚ 281 και συνακόλουθα περιορισμό του δικαιώματος καταγγελίας της πίστωσης, μπορεί να χωρήσει μόνο εφόσον εξασφαλίζεται το βιώσιμο της επιχείρησης, καθώς υποχρέωση της Τράπεζας να απέχει από καταγγελία έναντι μιας μη βιώσιμης επιχείρησης, θα ισοδυναμούσε με πλήρη παραγκωνισμό των ιδίων συμφερόντων της.

Αναφορικά με το β' κριτήριο της προσωπικής επιβάρυνσης της Τράπεζας, παράγοντες εν προκειμένω συνεκτιμητέοι για την αποσαφήνιση της έννοιας της «επιβάρυνσης», αποτελούν μεταξύ άλλων: α) η μέχρι πρότινος ομαλή εξέλιξη της πιστωτικής σύμβασης, β) η φύση, η διάρκεια της οικονομικής αδυναμίας του δανειολήπτη καθώς και γ) τυχόν προσωπικές κι εμπράγματα εξασφαλίσεις που συνοδεύουν την πίστωση. Έτσι, το χρονικό διάστημα κατά το οποίο λαμβάνει χώρα υπερημερία του οφειλέτη, αλλά και αντίστοιχα το χρονικό διάστημα κατά το οποίο λειτούργησε ομαλά η πίστωση, το μέγεθος αυτής, τυχόν μερικές καταβολές που

.....

75. Βλ. και Μιχ. Σταθόπουλο « Ευθύνη της τράπεζας λόγω συμπεριφοράς αντίθετης στα χρηστά ήθη», ΝοΒ 1992, σελ. 499, ο οποίος, κατά τον έλεγχο της αντίθεσης στα χρηστά ήθη, κάνει λόγο για έλλειψη στην αναλογία μεγεθών ανάμεσα στη ζημία (που θα επωμιστεί εν προκειμένω ο πιστολήπτης από την καταγγελία) και στα ίδια συμφέροντα της πιστοδότριας τράπεζας(π.χ. αν αυτά είναι ασήμαντα σχετικά με το μέγεθος της ζημίας και θα μπορούσαν να ικανοποιηθούν με άλλη, μικρότερη θυσία).

έχουν γίνει κατά το κρίσιμο διάστημα της καθυστέρησης, θα συντελέσουν στην κατάφαση περί επιβάρυνσης της δανείστριας Τράπεζας. Παράλληλα, το πρόσκαιρο ή μη της οικονομικής αδυναμίας του οφειλέτη αλλά και τυχόν προσημειώσεις υποθήκης ή εγγυοδοσίες υπέρ της Τράπεζας παραμένουν υπολήψιμοι παράγοντες για τη στάθμιση των συμφερόντων.

Αναφορικά με τα παραπάνω κριτήρια, ο Άρειος Πάγος έχει αποφανθεί σχετικώς και στην υπ' αριθμόν 1472/2004 απόφασή του. Σύμφωνα με τη μείζονα σκέψη αυτής (παρ. IV) « *μόνο το γεγονός ότι η άσκηση του δικαιώματος στη συγκεκριμένη περίπτωση επιφέρει βλάβη έστω και μεγάλη στον οφειλέτη δεν μπορεί να αποτελέσει κατάχρηση δικαιώματος κατ' άρθρο 281 ΑΚ, παρά μόνο αν τούτο μπορεί να συνδυαστεί και με άλλες περιστάσεις ως λ.χ και όταν ο δανειστής δεν έχει συμφέρον στην άσκηση του δικαιώματος. Έλλειψη όμως συμφέροντος δεν μπορεί να υπάρξει όταν ο δανειστής, όπως έχει δικαίωμα από την σύμβαση αποφασίζει να εισπράξει την απαίτησή του, διότι τούτο αποτελεί δικαίωμα συνυφασμένο με τη διαχείριση της περιουσίας του, τον τρόπο της οποίας (διαχειρίσεως) αυτός μπορεί να αποφασίζει, εκτός αν στη συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχει υπέρβαση και δη προφανής των αρχών της καλής πίστης, των χρηστών ηθών και του κοινωνικού και οικονομικού σκοπού του δικαιώματος*»

Αξίζει, να σημειωθεί ότι κατά τη γερμανική κρατούσα θεωρία, η εξασφάλιση της δανείστριας Τράπεζας με προσωπικές ή εμπράγματα ασφάλειες δε σημαίνει ότι η Τράπεζα ασκεί ην καταγγελία καταχρηστικά, καθώς ελλοχεύει αφενός ο κίνδυνος μείωσης της αξίας των ενυπόθηκων ή προσημειωμένων ακινήτων με την πάροδο του χρόνου, προκειμένου περί εμπράγματων εξασφαλίσεων, αφετέρου σημαντική είναι και η χρονοκαθυστέρηση που θα αντιμετωπίσει η ίδια κατά τη ρευστοποίηση της ασφάλειας, σε επικείμενη διαδικασία εκτέλεσης. Προς την αυτή κατεύθυνση προσανατολίζεται και μέρος της ελληνικής θεωρίας, συμπληρώνοντας ως στοιχείο επίφοβο την πιθανότητα προηγούμενης προσημείωσης σημαντικού ποσού άλλης Τράπεζας στο ίδιο ενυπόθηκο ακίνητο (υποθηκική τάξη, αρχή της χρονικής προτεραιότητας). Γίνεται, λοιπόν, σαφές ότι στη στάθμιση των ως άνω συγκρουόμενων συμφερόντων, τα παραπάνω κριτήρια θα πρέπει να συνεκτιμηθούν και να τύχουν συνδυαστικής και όχι μεμονωμένης εφαρμογής σε κάθε περίπτωση.

Τέλος, πρόσθετη περίπτωση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος καταγγελίας πίστωσης εκ μέρους της Τράπεζας αποτελεί και η υιοθέτηση εκ μέρους

της αντιφατικής συμπεριφοράς. Όταν δηλαδή, η Τράπεζα με τη συμπεριφορά της δημιούργησε στον πιστούχο την εύλογη πεποίθηση ότι δεν πρόκειται να διακοπεί η χρηματοδότηση του. Αυτός δε βασιζόμενος στην πεποίθηση αυτή, προέβη σε περιουσιακές διαθέσεις, και κατόπιν η Τράπεζα χωρίς εύλογη αιτία καταγγέλλει τη σύμβαση πίστωσης, με συνέπεια η άμεση δημιουργία υποχρέωσης προς επιστροφή του ποσού του δανείου να έχει για τον πιστούχο υπέρμετρα δυσμενείς συνέπειες.⁷⁶

Το ζήτημα της καταγγελίας των πιστώσεων απασχόλησε το Αναιρετικό Δικαστήριο και στην πρόσφατη υπ' αριθμόν **1185/2019** απόφαση του, με αφορμή επίδικη υπόθεση σύναψης σύμβασης τοκοχρεωλυτικού δανείου. Μνημονεύοντας πρότερο νομολογιακό συμπέρασμα (ΑΠ 637/1997), το αιτιολογικό της απόφασης ξεκίνησε από την παραδοχή ότι ο δανειστής σ' ένα τοκοχρεωλυτικό δάνειο καταβαλλόμενο σε δόσεις έχει το δικαίωμα, αν δεν πληρωθούν οι δόσεις, να καταγγείλει τη σχετική σύμβαση πρόωρα και τότε όλες οι οφειλόμενες δόσεις καθίστανται απαιτητές. Με την καταγγελία λοιπόν της σύμβασης του τοκοχρεωλυτικού δανείου, αυτό αποβάλλει τον χαρακτήρα του ως τοκοχρεωλυτικό και τίθεται σε εφαρμογή ο συμβατικός όρος που παρέχει στο δανειστή το δικαίωμα να αξιώσει την άμεση πληρωμή ολόκληρου το οφειλόμενου κεφαλαίου, πλέον τόκων υπερημερίας απ' την επομένη της καταγγελίας. Ένα δάνειο, επομένως, για να χαρακτηριστεί τοκοχρεωλυτικό τελεί υπό την αίρεση της εμπρόθεσμης και προσηκούσας καταβολής των τοκοχρεωλυτικών δόσεων, ενώ με την πλήρωση της αίρεσης και την καταγγελία του δανείου, η οφειλή των δόσεων αντικαθίσταται από ολόκληρο το μέχρι τότε ανεξόφλητο κεφάλαιο.

Και σ' αυτήν την απόφαση του ο Α.Π. ακολούθησε την αυτή γραμμή, επαναλαμβάνοντας το ίδιο (με την υπ' αρ. 1352/2011 απόφαση) σκεπτικό σχετικά με την θεμελίωση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος και εξαίροντας ομοίως την αυξημένη ευθύνη των Τραπεζών για καλόπιστη και σύμφωνα με τα χρηστά ήθη συμπεριφορά κατά την παροχή πιστώσεων. Η απόφαση μνημόνευσε αυτούσια τα ως άνω κριτήρια- δείκτες βάσει των οποίων κρίνεται η καταχρηστικότητα ή μη στην άσκηση του δικαιώματος της καταγγελίας της σύμβασης τοκοχρεωλυτικού δανείου- εν προκειμένω- εκ μέρους της Τράπεζας.

.....

⁷⁶. ό.π. Απ. Γεωργιάδης,σελ.5

2.3 ΕΙΚΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΔΑΝΕΙΑΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Το ζήτημα της εικονικότητας των δανειακών συμβάσεων ως δικαιοπραξιών κατά την αναγκαστικού δικαίου διάταξη του ΑΚ 138 έθεσε επί τάπητος η υπ' αριθμόν **821/2012**, καταλήγοντας στην αναίρεση της προσβαλλόμενης εφετειακής η οποία είχε κάνει δεκτή ένσταση εικονικότητας δανειακής σύμβασης και είχε εξαφάνισει πρωτόδικη απόφαση.

Αναλυτικότερα, κατά τη μείζονα σκέψη της αρεοπαγίτικης απόφασης, η ετεροβαρής σύμβαση του δανείου καταρτίζεται, κατ' άρθρον 806 Α.Κ. με τη μεταβίβαση της κυριότητας του δανειζόμενου πράγματος από το δανειστή προς τον οφειλέτη, ενώ συνδυαστικά και με το αρ. 138 Α.Κ. για την εικονικότητα μιας δικαιοπραξίας κρίσιμη είναι η ελαττωματικότητα στη δήλωση βούλησης των δικαιοπρακτούντων, συνιστάμενη στο γεγονός ότι αυτή δεν αποσκοπεί πράγματι στην παραγωγή των εννόμων αποτελεσμάτων της καταρτιζόμενης δικαιοπραξίας (Α.Π. 1620/2008).

Το Εφετείο στην επίδικη υπόθεση δέχθηκε την ακυρότητα δύο δανειακών συμβάσεων λόγω εικονικότητας αυτών με την αιτιολογία ότι κανένα απ' τα ποσά που εκταμιεύθηκαν ως δάνεισμα δεν χρησιμοποιήθηκε για την επίτευξη επιχειρηματικών σκοπών της δανειολήπτριας εταιρείας ή για οιαδήποτε άλλη αιτία, γεγονός που αποδείχθηκε από την επιχειρηματική αδράνεια αυτής, καθώς ούτε επιχειρηματική δραστηριότητα ανέπτυξε σε διάστημα εικοσαετίας από τη σύστασή της ούτε τήρησε τα απαιτούμενα φορολογικά στοιχεία και βιβλία. Η προσφυγή σε δανεισμό, ως εκ τούτου, δεν ήταν αποτέλεσμα κάποιου οικονομικού προβλήματος που αντιμετώπιζε η δανειολήπτρια ούτε δικαιολογείτο για τις ανάγκες της εμπορίας της. Το δάνεισμα επομένως διατέθηκε για εξυπηρέτηση οικονομικών δυσχερειών διαφορετικής από την δανειολήπτρια εταιρεία και η τελευταία δεν απέκτησε και την κυριότητα των χρημάτων του ενδίκου δανείου, αφού αποδείχθηκε ότι δεν έκανε χρήση αυτών για κεφάλαιο κίνησης για την άσκηση ανύπαρκτων επιχειρηματικών της δραστηριοτήτων. Τέλος, όπως υποστήριξε το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, η εικονικότητα της δανειακής σύμβασης δεν αναιρείται ούτε από το γεγονός ότι δόθηκε ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών συναίνεση προς εγγραφή

προσημείωσης υποθήκης επί ακινήτου μετά τη συνομολόγηση του δανείου, καθώς η εικονικότητα αποκλείεται μόνο επί δικαιιοπραξιών γενομένων με την σύμπραξη της αρχής και όχι επί εκείνων στις οποίες η αρχή πιστοποιεί απλώς την εξωτερικευθείσα δήλωση.

Το αναιρετικό δικαστήριο του Αρείου Πάγου, κατέληξε στην αναίρεση της εκκαλουμένης απόφασης δεχόμενο ως λόγο αναίρεσης την αντιφατικότητα και ανεπάρκεια των αιτιολογιών κατ' άρθρο 559 αρ. 19 ΚΠολΔ, υπογραμμίζοντας την ασάφεια της εφετειακής παραδοχής σχετικά με την μη κτήση κυριότητας του δανείσματος από τη δανειολήπτρια λόγω μη χρήσης αυτού για το σκοπό της επιχειρηματικής της δράσης, **καθώς η σύμβαση δανείου δεν καθίσταται εικονική από το γεγονός και μόνο ότι ο οφειλέτης χρησιμοποίησε το ποσό για την κάλυψη αναγκών τρίτων και όχι δικών του.**

2.4 ΕΥΘΥΝΗ ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΤΑΔΙΟ ΤΩΝ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΩΝ ΣΕ ΔΑΝΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

Η θεμελίωση ευθύνης κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων, όπως τυποποιείται στα άρθρα 195-196 του Α.Κ. απασχόλησε την αρεοπαγίτικη Νομολογία στην υπ' αριθμόν **1734/2009** απόφασής της, στο πλαίσιο της οποίας, επ' αφορμή μιας σύμβασης ανοίγματος πιστώσεως με ανοικτό λογαριασμό μεταξύ Τραπέζης και μιας ανώνυμης εταιρείας ως δανειλήπτριας, η τελευταία μολονότι συμφώνησε να χορηγήσει στην πρώτη δικαίωμα εγγραφής προσημείωσης υποθήκης επί του εργοστασίου της προς εξασφάλιση αφενός απαιτήσεών της, αφετέρου πρόσθετης χρηματοδότησης -δανειοδότησής της, μετά την εγγραφή της προσημείωσης υποθήκης δεν της χορήγησε το πρόσθετο συμφωνηθέν ποσό, παρότι γνώριζε ότι τούτο της ήταν απολύτως αναγκαίο για την άσκηση της προγραμματισμένης επαγγελματικής δραστηριότητάς της. Μάλιστα, η δανειοδότρια Τράπεζα είχε συστήσει στην δανειολήπτρια Α.Ε. να αποσύρει πρόταση που είχε υποβάλλει παράλληλα η τελευταία σε εταιρεία leasing για χρηματοδότησή της, με την αιτιολογία αποφυγής περαιτέρω επιβάρυνσής του ακινήτου της από έτερη Τράπεζα.

Στη μείζονα πρόταση της δικανικής κρίσης τέθηκε αρχικώς το ζήτημα του πότε θεωρείται καταρτισμένη μια σύμβαση ανοίγματος πιστώσεως με ανοικτό λογαριασμό, ως σύμβαση δανείου, καθώς στην επίδικη περίπτωση δεν είχε παραδοθεί η κυριότητα του πρόσθετου δανείσματος από την δανείστρια Τράπεζα στην Α.Ε.

Έτσι, το Δικαστήριο υπογράμμισε την διάσταση απόψεων σχετικά με το ζήτημα τούτο : Σύμφωνα με την πρώτη άποψη, έχουσα νομοθετικό έρεισμα τις διατάξεις 185-195,806Α.Κ., 35 εδ. α', 47, 48 εδ. δ', 64, 65 και 66 του ΝΔ 17.7/13-8-1923. "Περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιρειών" και 112 του ΕΙΣΝΑΚ., προκύπτει αφενός ότι για τη σύναψη σύμβασης δανείου προϋποτίθεται καταρτισμένη σύμβαση και μεταβίβαση της κυριότητας του δανειζόμενου πράγματος από τον δανειστή στον οφειλέτη (Α.Π 1484/2004, Α.Π 1598/2003), αφετέρου η σύμβαση ανοίγματος πιστώσεως με ανοικτό λογαριασμό ως σύμβαση δανείου, υφίσταται όταν ο ένας από τους συμβαλλόμενους υποχρεούται να θέσει στη διάθεση του άλλου ορισμένη πίστωση (δάνειο) και ο άλλος, ήτοι ο πιστούχος να επιστρέψει το δανεισθέν ποσό κατά τους συμφωνηθέντες ως προς το χρόνο, τρόπο εξόφλησης όρους. Κατά δεύτερη αντίθετη άποψη, η σύμβαση χαρακτηρίζεται καταρτισμένη και μόνο με τη συμφωνία των μερών, χωρίς το «παραδοτικό» στοιχείο ως προϋπόθεση . Πάντως σε αμφότερες περιπτώσεις κρίσιμο για τη στοιχειοθέτηση της καταρτισμένης σύμβασης πίστωσης με ανοικτό λογαριασμό, ειδικότερα αν πρόκειται για σύμβαση μεταξύ τράπεζας και φ.π ή ν.π., είναι η συμφωνία περί συγκεκριμένων στοιχείων αυτής, πέραν του ύψους του δανειζόμενου ποσού, ήτοι τον τρόπο και τον χρόνο καταβολής του ποσού από την τράπεζα, τον τρόπο και χρόνο αποπληρωμής εκ μέρους του οφειλέτη- δανειολήπτη, το ύψος του οφειλόμενου επιτοκίου καθώς και τις εκατέρωθεν συμβατικές υποχρεώσεις και δικαιώματα.

Στη συνέχεια, απ' το συνδυασμό των άρθρων 197-198, 297-298 και 919 ΑΚ συνάγεται ότι *«Η καθιερούμενη με τις διατάξεις αυτές ευθύνη από τις διαπραγματεύσεις για τη σύναψη συμβάσεως έχει εφαρμογή και στην περίπτωση ματαίωσης της συμβάσεως, έστω και σε χρόνο κατά τον οποίο οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των μερών έχουν ολοκληρωθεί και δεν υπολείπεται παρά η τυπική υπογραφή της συμβάσεως, περί της οποίας έχουν δοθεί σαφείς βεβαιώσεις, ότι πρέπει να θεωρείται βέβαιη. Εκείνος, που, με συμπεριφορά αντίθετη προς την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, ματαίωσε τη σύναψη της συμβάσεως, είναι υποχρεωμένος να αποζημιώσει το άλλο μέρος, για τη ζημία που προέρχεται από το γεγονός, ότι αυτός πίστευε ότι η σύμβαση θα καταρτιζόταν. Ως ζημία, δηλαδή, νοείται **το αρνητικό της συμβάσεως διαφέρον**, ήτοι κάθε ζημία, θετική ή και διαφυγόν κέρδος, που συναρτάται προς το ότι το έτερο μέρος υποβλήθηκε σε δαπάνες ή ματαίωσε άλλη ευκαιρία εξαιτίας της πεποίθησης του ότι η σύμβαση θα καταρτιζόταν, όχι δε το διαφέρον από τη μη εκπλήρωση της σύμβασης, δηλαδή ζημία θετική ή αποθετική που οφείλεται στο ότι δεν*

εκπληρώθηκε η σύμβαση, αφού τέτοιο διαφέρον προϋποθέτει ότι η σύμβαση έχει συναφθεί (βλ. ΑΠ 1678/2001, ΑΠ 752/2000, ΑΠ 1346/2000, ΑΠ 309/1996, ΑΠ 764/1996). Εξάλλου, κατά το άρθρ. 919 [ΑΚ](#), όποιος με πρόθεση ζημίωσε άλλον κατά τρόπο αντίθετο προς τα χρηστά ήθη έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει. Από τη διάταξη αυτή, συνδυαζόμενη με αυτές των άρθρων 147 εδ. α', 149 εδ. α', 178, 298, 361, 806 και 807, 932 εδ. α' [ΑΚ](#), συνάγονται τα εξής: Τα προβλεπόμενα στη διάταξη αυτή χρηστά ήθη αποτελούν αόριστη νομική έννοια, για τη συγκεκριμενοποίηση της οποίας κριτήρια είναι οι ιδέες του εκάστοτε κατά τη γενική αντίληψη με χρηστότητα και σωφροσύνη σκεπτόμενου κοινωνικού ανθρώπου, για την κρίση δε της υπάρξεως ή μη υπάρξεως αντιθέσεως της συγκεκριμένης συμπεριφοράς προς τα χρηστά ήθη εκτιμάται όχι μεμονωμένο στοιχείο, όπως το αίτιο ή ο σκοπός του δράστη, αλλά το σύνολο των συνθηκών και περιστάσεων που συνοδεύουν την προσβαλλόμενη ως επιλήψιμη συμπεριφορά».

Έτσι, στην περίπτωση του Τραπεζικού Οργανισμού μη εκπλήρωση υπόσχεσης προς τον οφειλέτη για συμβατική χρηματοδότηση και η εξαιτίας αυτής παραπλάνησή του, συνιστά συμπεριφορά αντίθετη προς τα χρηστά ήθη, μόνο εφόσον το περιεχόμενο της υπόσχεσης όριζε συγκεκριμένα τον χρονικό ορίζοντα στο βάθος του οποίου θα δίνονταν τα δάνεια, τα ποσά που θα δανείζοντας, τον χρόνο δόσης και απόδοσης δανείων και επιτοκίων. Στην ως άνω περίπτωση, λοιπόν, ιδρύεται ευθύνη της Τράπεζας για περιουσιακή αποζημίωση καθώς και για τη μη περιουσιακή ζημία (ικανοποίηση ηθικής βλάβης) που αιτιωδώς προξένησε η συμπεριφορά της στον οφειλέτη.

Τέλος, στην υπό κρίση περίπτωση με βάση και τα αιτούμενα κονδύλια αποζημίωσης εκ μέρους της οφειλέτριας Α.Ε., η απόφαση δέχθηκε ότι υπήρχε συρροή νομίμων βάσεων, μεταξύ ευθύνης από τις διαπραγματεύσεις και ευθύνης από αδικοπραξία. Ειδικότερα, αναφορικά με την εκ των διαπραγματεύσεων ευθύνη, το δικαστήριο υιοθέτησε την πρώτη άποψη σχετικά με το πότε θεωρείται καταρτισμένη μία σύμβαση δανείου με ανοικτό λογαριασμό, υπογραμμίζοντας ότι δεν μπορούσε να γίνει λόγος για καταρτισθείσα σύμβαση δανείου, αφού δεν επήλθε μεταβίβαση της κυριότητας του δανείσματος στην Α.Ε., ενώ ακόμα κι αν υιοθετείτο η δεύτερη άποψη, κατά την οποία η συμφωνία μεταβίβασης και μόνο είναι αρκετή, χωρίς την απαίτηση μεταβίβασης, και πάλι δεν πληρούνται τα απαραίτητα κριτήρια για το ορισμένο της συμφωνίας, όπως εκτέθηκαν ανωτέρω. Έτσι, λοιπόν, επειδή ως ζημία αποκαταστατέα, σε περίπτωση ματαίωσης της σύναψης σύμβασης κατά παράβαση των

επιταγών των χρηστών ηθών και της καλής πίστης, είναι μόνο το αρνητικό διαφέρον, δηλαδή ό,τι θα είχε αποκομίσει η δανείστρια αν καταρτιζόταν πράγματι η σύμβαση δανείου, η αρεοπαγίτικη απόφαση απέρριψε όλα τα αιτούμενα κονδύλια αποζημίωσης για διαφέρον από τη μη εκπλήρωση της περί χρηματοδοτήσεως συμβάσεως, που τελικά ματαιώθηκε και την οποία αφορούσαν οι διαπραγματεύσεις.

2.5 ΜΕΡΙΚΗ ΑΚΥΡΟΤΗΤΑ ΔΑΝΕΙΑΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Σύμφωνα με το δικανικό συλλογισμό του ΑΠ στην υπ' αρ. 105/2019 απόφασή του, όταν ο όρος δανειακής σύμβασης που αφορά το κυμαινόμενο επιτόκιο και τον τρόπο αναπροσαρμογής του είναι ασαφής, τότε η σύμβαση αυτή πάσχει από μερική ακυρότητα, δηλαδή μόνον ως προς αυτόν τον όρο της⁷⁷. Κατά συνδυαστική δε εφαρμογή διαφόρων νομικών διατάξεων (αρ. 2§ 8 ν. 2251/194, 181, 200 και 371 ΑΚ), η συλλογιστική πορεία που οφείλει ο εφαρμοστής του δικαίου να υιοθετήσει σε μία τέτοια περίπτωση έχει ως εξής: Αρχικά, με δεδομένο ότι ο προμηθευτής δεν μπορεί να επικαλεσθεί την ακυρότητα ολόκληρης της σύμβασης για το λόγο ότι ένας ή περισσότεροι γενικοί όροι είναι άκυροι ως καταχρηστικοί ενώ δε κατά τις γενικές διατάξεις του ΑΚ η ακυρότητα μέρους της δικαιοπραξίας επάγεται ακυρότητα αυτής στο σύνολο, μόνο αν συνάγεται ότι τα μέρη δεν θα είχαν επιδοθεί στη σύναψή της αν γνώριζαν την ακυρότητα του άκυρου μέρους, καθώς απέβλεπαν σ αυτή ως αδιαίρετο και αδιάσπαστο σύνολο.

Η δε πλήρωση του κενού που θα προκύψει απ' τη μερική ακύρωση πρέπει να γίνει με γνώμονα την καλή πίστη που απαιτούν οι συμβατικές σχέσεις καθώς και κατ'εφαρμογή των συναλλακτικών ηθών, αφού πρώτα επιχειρηθεί κάλυψη αυτού με αντίστοιχο υπάρχοντα κανόνα ενδοτικού δικαίου. Σύμφωνα δε με την ενδοτικού⁷⁸

77. Βλ. και Ι. Βενιέρη, Η αναπροσαρμογή των επιτοκίων και ο δικαστικός της έλεγχος στις τραπεζικές καταναλωτικές συμβάσεις, ΔΕΕ 2009, σελ.35, (σημ.40), ο οποίος υποστηρίζει ότι τυχόν καταχρηστικότητα του όρου περί αναπροσαρμογής του επιτοκίου σε σύμβαση στεγαστικού δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο δε συνεπάγεται ακυρότητα της ίδιας της σύμβασης δανείου, ούτε της συμφωνίας περί κυμαινόμενου επιτοκίου, αλλά μόνο του τρόπου υπολογισμού του.

78. Βλ. Α.Τάκη/Δ.Πατσικά, Τραπεζικά δάνεια σε ελβετικό φράγκο: Η νομιμότητά τους ενώπιον του ενωσιακού και του εθνικού δικαστή, Αρμ 2015,σελ. 195,(σημ.25), όπου επισημαίνεται πως η συμπλήρωση του περιεχομένου της σύμβασης με προσφυγή στις διατάξεις του ενδοτικού δικαίου είχε αντιμετωπιστεί με περίσκεψη από το ΔΕΕ κατά το παρελθόν, δεδομένου πως θα μπορούσε να παράσχει πρόσφορο έδαφος για καταχρηστικές ενέργειες εκ μέρους του προμηθευτή, ο οποίος εκ των προτέρων θα γνώριζε πως το κύρος της σύμβασης θα διασωθεί σε κάθε περίπτωση. Παρά ταύτα, θεωρήθηκε πως η πλήρωση του δημιουργούμενου κενού από το δικαστήριο, συνάδει με τους σκοπούς του ενωσιακού δικαίου, εφόσον γίνεται με γνώμονα το συμφέρον του καταναλωτή και προς αποκατάσταση της ισορροπίας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

δικαίου διάταξη του ΑΚ 371, αν ο προσδιορισμός της παροχής ανατέθηκε σε έναν από τους συμβαλλόμενους ή σε τρίτον, σε περίπτωση αμφιβολίας θεωρείται ότι ο προσδιορισμός πρέπει να γίνει με δίκαιη κρίση. Αν δεν γίνεται με δίκαιη κρίση ή βραδύνει, πρέπει να γίνεται από το δικαστήριο. Έτσι, Στην επίδικη περίπτωση, η ασάφεια ως προς τον όρο προσαρμογής του κυμαινόμενου επιτοκίου, ως στοιχείο που προσδιορίζει την τελική παροχή του δανειολήπτη προς την πιστώτρια Τράπεζα, επιφέρει μερική ακυρότητα της δανειακής σύμβασης. Το πνεύμα αυτό μιας «δίκαιης κρίσης» στοχεύει στην επαναφορά της ανατραπέισας συμβατικής ισορροπίας που επήλθε κατόπιν ακύρωσης του κριθέντος όρου ως καταχρηστικού. Αν δε τα μέρη δεν επιτύχουν συμφωνία, τα ηνία πλήρωσης αναλαμβάνει το Δικαστήριο.

Περαιτέρω, όπως προκύπτει από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 583, 585 παρ. 2, 632 και 633 ΚΠολΔ, λόγο ανακοπής κατά διαταγής πληρωμής αποτελεί και η επίκληση ουσιαστικής ενστάσεως (δικαιοκωλυτικής ή αποσβεστικής εν όλω ή εν μέρει), εξαιτίας της οποίας, όταν εκδόθηκε η ανακοπόμενη διαταγή πληρωμής, είτε είχε καταλυθεί η οφειλή την οποίαν αυτή αφορά είτε ήταν άκυρη η δικαιοπραξία από την οποία πήγαζε. Στην περίπτωση αυτή, αν η ευδοκίμηση του σχετικού λόγου της ανακοπής (ενστάσεως) επάγεται μερική μόνο κατάλυση της οφειλής, ανάλογο θα είναι και το αποτέλεσμα ως προς την ανακοπέισα διαταγή πληρωμής, δηλαδή μερική θα είναι και η ακύρωση της τελευταίας, αφού κανένας λόγος, νομικός ή άλλος, δεν επιβάλλει την καθολική ακύρωσή της. Ενόψει όλων αυτών, επί διαταγής πληρωμής την οποία πέτυχε μία Τράπεζα με βάση σύμβαση δανείου συναφθείσα μεταξύ αυτής και του καθού η διαταγή (δανειολήπτη), ο οποίος με ανακοπή του άρθρου 632 ΚΠολΔ προβάλλει ότι η δανειακή σύμβαση πάσχει ως προς ένα ή περισσότερους Γενικούς Όρους Συναλλαγών (ΓΟΣ) από ακυρότητα λόγω καταχρηστικότητας, η ευδοκίμηση, εν όλω ή εν μέρει, του λόγου της, ο οποίος στηρίζεται στην προαναφερόμενη ένσταση, επιφέρει μόνο τη μερική ακύρωσή της και συγκεκριμένα μόνο κατά το μέρος που η ακυρότητα του ή των ΓΟΣ μειώνει το τελικό ποσό της οφειλής του ανακόπτοντος (ΑΠ 753/1995).

Το αναιρετικό δικαστήριο με έρεισμα την παραπάνω συλλογιστική, έκρινε αναιρετέα την εφετειακή απόφαση που έκρινε άκυρους 4 όρους (ΓΟΣ) της ένδικης υπ' αριθ. 33001217/9.4.2004 σύμβασης παροχής πίστωσης, που καταρτίστηκε μεταξύ της καθής η ανακοπή και ήδη αναιρεσείουσας Τράπεζας και των ανακοπτόντων και ήδη αναιρεσίβλητων (πρωτοφειλέτη και εγγυητή, αντίστοιχα) και συγκεκριμένα: α) τον όρο 5.03 της σύμβασης για υπολογισμό των τόκων με βάση επιτόκιο 360 και όχι

365 ημερών, β) τον όρο 5.01 της σύμβασης για τη μονομερή δυνατότητα της Τράπεζας να μεταβάλει το επιτόκιο, γ) τον όρο για την εφάπαξ επιβάρυνση 180 ευρώ ως έξοδα προέγκρισης δανείου και δ) τον όρο 11.03 της σύμβασης για την επιβάρυνση του δανειολήπτη με τα πάσης φύσεως έξοδα και αμοιβές που η Τράπεζα θα κατέβαλε σε εκτέλεση της σύμβασης.

Έσφαλμένα κινήθηκε το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, δεχόμενο ότι η ανακοπτόμενη διαταγή πληρωμής έπρεπε να ακυρωθεί στο σύνολό της και όχι μόνο εν μέρει ως προς τα ποσά που λόγω της ακυρότητας των ανωτέρω ΓΟΣ δεν όφειλαν οι ανακόπτοντες, υποπίπτοντας στην κατ'άρθρο 559 αριθ. 1 ΚΠολΔ πλημμέλεια, αφού παραβίασε ευθέως τις διατάξεις των άρθρων 626, 631, 632, 633 ΚΠολΔ (στο μέτρο που αυτές είναι ουσιαστικού δικαίου), 2 παρ. 6 και 8 του ν. 2251/1994 και 181, 200 και 371 του ΑΚ. Και τούτο διότι αντί, κατ'εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων, να αφαιρέσει από το ποσό της διαταγής πληρωμής α) τα περιλαμβανόμενα σ' αυτό ως επιβαρύνσεις και έξοδα εκτέλεσης της σύμβασης, β) το ποσό κατά το οποίο επιβαρύνθηκαν οι αναιρεσίβλητοι με τον υπολογισμό τόκων με βάση έτος 360 ημερών σε σχέση με τον υπολογισμό τόκων με βάση έτος 365 ημερών και γ) να μην εφαρμόσει τον όρο 5.01 ως προς το κυμαινόμενο επιτόκιο, το οποίο όφειλε πλέον να προσδιορίσει η ίδια κατά δίκαιη κρίση, ακύρωσε τη διαταγή πληρωμής στο σύνολό της, θεωρώντας έτσι ολόκληρη τη σύμβαση πίστωσης άκυρη, παρότι δεν δέχθηκε ότι λόγω της ακυρότητας των ανωτέρω όρων συνέτρεχαν οι όροι του άρθρου 181 ΑΚ.

2.6 ΔΑΝΕΙΑΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Το ανώτατο αναιρετικό δικαστήριο της χώρας με την πρόσφατη υπ' αριθμόν **171/2019** απόφασή του, κλήθηκε να κρίνει τη νομιμότητα ή μη της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των δανειοληπτών από τις Τράπεζες, ως εκτελούντες την επεξεργασία, ιδίως δε στο πλαίσιο επεξεργασίας αυτών από ειδικές εταιρίες ενημέρωσης οφειλετών, στις οποίες οι τελευταίες αναθέτουν την όχληση των οφειλετών για τις ληξιπρόθεσμες οφειλές τους.

Πιο αναλυτικά, ο ενάγων και δη αναιρεσίβλητος είχε προβεί σε σύναψη καταναλωτικού δανείου την χρονική περίοδο του 2004-2005, επειδή, δε, λόγω

οικονομικών δυσκολιών, αδυνατούσε να αποπληρώσει τις δόσεις του δανείου, η πιστώτρια τράπεζα προέβη σε μεταβίβαση του προσωπικού του φακέλου (περιέχων μεταξύ άλλων προσωπικές πληροφορίες όπως τον αριθμό τηλεφώνου, την διεύθυνση της οικίας και το ύψος του δανείσματος,) σε ανώνυμη εταιρεία, αναθέτοντας της την είσπραξη της καθυστερούμενης οφειλής. Το προσωπικό δε, της τελευταίας κατόπιν της ανάθεσης, επιδόθηκε σε συνεχείς τηλεφωνικές οχλήσεις στον οφειλέτη προς ενημέρωσή αυτού για τη δρομολόγηση ενεργειών προς εξόφληση του δανείου. Ο ενάγων- αναιρεσίβλητος δανειστής αιτήθηκε ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων την αποκατάσταση της ηθικής ζημίας που μετέβη ισχυριζόμενος ότι η Τράπεζα όφειλε πριν την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων (μεταβίβαση) να τον είχε ενημερώσει σχετικά, σύμφωνα και με τις επιταγές του αρ. 11 του τότε ισχύοντος νόμου 2472/1997, αναφορικά με την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Το αρεοπαγίτικο σκεπτικό δόμησε την μείζονα πρότασή του προχωρώντας σε μια εξανλητική αναφορά των επίμαχων διατάξεων του ν. 2472/1997 περί προστασίας προσωπικών δεδομένων. Αφού προέβη σε παράθεση πληθώρας θεμελιωδών εννοιολογικών ορισμών του παραπάνω νόμου σχετικά με την «συγκατάθεση» του υποκειμένου των δεδομένων στην επεξεργασία αυτών, τον «εκτελούντα και τον υπεύθυνο την επεξεργασία δεδομένων», επικαλείται το άρθρο 11 παρ. 1,3 του ν. 2472/1997 που ορίζει ότι «Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει, κατά το στάδιο της συλλογής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, να ενημερώνει με τρόπο πρόσφορο και σαφή /το υποκείμενο για τα εξής τουλάχιστον στοιχεία: α) την ταυτότητά του και την ταυτότητα του τυχόν εκπροσώπου του, β) τον σκοπό της επεξεργασίας, γ) τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των δεδομένων και δ) την ύπαρξη του δικαιώματος πρόσβασης. Εάν τα δεδομένα ανακοινώνονται σε τρίτους, το υποκείμενο ενημερώνεται για την ανακοίνωση πριν από αυτούς.» Καθένας δε έχει δικαίωμα να γνωρίζει αν τα προσωπικά του δεδομένα έτυχαν επεξεργασίας, καθ' οιονδήποτε τρόπο και από ποιόν (αρ. 12), προκειμένου αν διαφωνεί με την οποιαδήποτε επεξεργασία να μπορεί να προβάλλει εγκαίρως τις αντιρρήσεις του, δικαίωμα άλλωστε που ρητά του απονέμει ο νόμος στο άρθρο 13 παρ. 1. Με άλλα λόγια, μόνο τότε τυγχάνει σύννομη η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, όταν το υποκείμενο της επεξεργασίας είναι σε θέση να πληροφορείται την τέλεση της επεξεργασίας (ενημέρωση) και να ενημερώνεται σχετικά με τις συνθήκες αλλαγής των δεδομένων. Η ενημέρωση του υποκειμένου για την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων αποτελεί υποχρέωση του υπευθύνου

επεξεργασίας και του τυχόν αποδέκτη τους, αλλά και ταυτοχρόνως δικαίωμα του υποκειμένου, που συνιστά ειδικότερη έκφραση του ευρύτερου δικαιώματός του για πληροφοριακό αυτοκαθορισμό. Παραλλήλως, αποτελεί και την απαιτούμενη λογική προϋπόθεση για την άσκηση των δικαιωμάτων της προσβάσεως και της αντιρρήσεως (άρθρα 12 και 13 ν. 2472/1997). Ειδικότερα δε για τις εταιρίες ενημέρωσης, ο σχετικός νόμος 3758/2009 στο άρθρο 4 παρ. 4^α ρητά υποχρεώνει τον δανειστή πριν από κάθε ενέργεια ενημέρωσης να προβεί προς τους οφειλέτες σε επιβεβαίωση των οφειλών τους, ταυτοποίηση τους, καθώς και ενημέρωση τους για τη διαβίβαση των δεδομένων τους στην εταιρία συμφώνως με τις επιταγές των παραπάνω άρθρων του νόμου 2472/1997.»

Το αναιρετικό Δικαστήριο, στην παράθεση της νομικής του σκέψης, έκανε ιδιαίτερη αναφορά στη διαφορά μεταξύ υπευθύνου και εκτελούντος την επεξεργασία και συνακόλουθα στην έκταση του βάρους της ευθύνης που επωμίζεται ο κάθε ένας κατά την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Κατά το κείμενο της απόφασης «...η νομιμότητα της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, α) την ακρίβεια και επικαιροποίηση των δεδομένων, β) την εκ μέρους του υπεύθυνου επεξεργασίας ενημέρωση του υποκειμένου και γ) την συγκατάθεση του υποκειμένου. Η ακρίβεια και η ενημέρωση (επικαιροποίηση) των δεδομένων βαρύνει τον υπεύθυνο επεξεργασίας, ο οποίος κατά τη συλλογή ή και την εν συνεχεία επεξεργασία των δεδομένων, οφείλει με μέτρο την επιμέλεια του μέσου συνετού και επιμελούς ανθρώπου του εν λόγω κύκλου δραστηριότητας να ελέγχει την ακρίβεια τούτων. Εφ' όσον ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν ταυτίζεται με το πρόσωπο που είναι εντεταλμένο να προβεί στην εφαρμογή της, ένα μέρος της ευθύνης για την επεξεργασία μετατίθεται στο πρόσωπο που συνδέεται με τη διεκπεραίωσή της....»

Έτσι, λοιπόν η ειδοποιός διαφορά μεταξύ των δύο προσώπων βρίσκεται στον καθορισμό του σκοπού και των μέσων επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθορισμός που οργανώνεται μόνο από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας. Ο εκτελών την επεξεργασία, αντίθετα, διεκπεραιώνει μονάχα την επεξεργασία για λογαριασμό του υπευθύνου επεξεργασίας με τον οποίο συνήθως συνδέεται με συμβατική σχέση (έργου, ανάθεσης από δημόσια ή δημοτική αρχή ή υπηρεσία, εργασίας, εντολής ή εταιρείας). Στο πρόσωπο του εκτελούντος δύναται να συντρέχει και η ιδιότητα του αντιπροσώπου του υπευθύνου. Για το λόγο αυτό, ο εκτελών την επεξεργασία διατηρεί την ιδιότητά του, εφ' όσον η επεξεργασία την οποία προβαίνει

κινείται εντός του πλαισίου σκοπών και τρόπων που χαράσσει και προδιαγράφει ο υπεύθυνος της επεξεργασίας.

Ωστόσο, παρά την ως άνω βασική διάκριση μεταξύ υπεύθυνου επεξεργασίας και εκτελούντος την επεξεργασία, το Δικαστήριο κατέληξε ότι ο νόμος 3758/2009, που ορίζει το νομικό πλαίσιο για τις εταιρείες ενημέρωσης οφειλετών, αντιμετωπίζει τις τελευταίες ως υπεύθυνες επεξεργασίας, μολονότι αυτές εκτελούν την επεξεργασία για λογαριασμό του κάθε δανειστή (ήτοι της κάθε δανειοδότριας τράπεζας- υπεύθυνη επεξεργασίας), καθώς εξουσιάζουν το αρχείο των δεδομένων (αρ. 2 στ. ζ' Ν.2472/1997) , προβαίνουν δηλαδή σε ίδια χρήση του συνολικού τους αρχείου οφειλετών και επομένων εξομοιώνονται με τον υπεύθυνο επεξεργασίας. Πέραν τούτου, και κατ' άρθρο 11 ν. 2472/1997, οι εκτελούντες την επεξεργασία εμπίπτουν στην έννοια του «αποδέκτη» των δεδομένων, και άρα **πρέπει το υποκείμενο να ενημερωθεί για τη συγκεκριμένη ανάθεση έργου που συνεπάγεται μετάδοση δεδομένων του οφειλέτη από την Τράπεζα στην εκτελούσα την επεξεργασία εταιρεία.**

Τέλος, το Ανααιρετικό Δικαστήριο αποσαφηνίζει το «πρόσφορο της ενημέρωσης» του υποκειμένου, τα προσωπικά δεδομένα του οποίου υπόκεινται σε επεξεργασία από τα πιστωτικά ιδρύματα, εστιάζοντας κυρίως στην σπουδαιότητα της σαφήνειας της ενημέρωσης. Έτσι κατά το σκεπτικό της απόφασης « *αόριστες, παραπλανητικές ή γενικόλογες αναφορές της Τράπεζας, ιδίως για το είδος της χρήσεως των συλλεγόμενων δεδομένων ή για τους αποδέκτες αυτών, είτε οι αναφορές αυτές γίνονται εξατομικευμένα είτε περιέχονται σε ΓΟΣ δανειακών συμβάσεων, δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του νόμου. Εδώ υπάγεται λ.χ. η γνωστοποίηση, εκ μέρους της Τράπεζας, ότι τα προσωπικά δεδομένα του δανειολήπτη θα χρησιμοποιούνται για την εκτέλεση των σχετικών (δανειακών) συμβάσεων, την προάσπιση των συμφερόντων της Τράπεζας και την εκπλήρωση των υποχρεώσεων της ή θα γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας με σκοπό την είσπραξη, για λογαριασμό της τράπεζας, των δόσεων του δανείου, ότι αποδέκτες των δεδομένων θα είναι συνεργαζόμενα με την Τράπεζα νομικά πρόσωπα. Αν η τράπεζα παραλείψει να προβεί σε οποιαδήποτε ενημέρωση του υποκειμένου για τη διαβίβαση των δεδομένων του ή προβαίνει σε ενημέρωση διά του τύπου χωρίς προηγουμένως να έχει λάβει άδεια της Αρχής ή επιλέγει να προβεί στην διά του τύπου ενημέρωση, παρά το γεγονός ότι η εξατομικευμένη γνωστοποίηση της μεταβίβασης στον δανειολήπτη και τους λοιπούς υποχρέους είναι ευχερώς δυνατή,*

τότε η διαβίβαση των προσωπικών δεδομένων είναι παράνομη.» Στην περίπτωση δε αυτή θεμελιώνεται αδικοπρακτική ευθύνη εις βάρος της Τράπεζας για την περιουσιακή ζημία και ηθική βλάβη που μετήλθε ο οφειλέτης του οποίου τα δεδομένα παρανόμως ανακοινώθηκαν στην εταιρεία ενημέρωσης οφειλετών (αρ. 23 παρ. 1,2 ν. 2472/1997).

Έτσι, λοιπόν, το Αναιρετικό Δικαστήριο συντάχθηκε προς το διατακτικό της εφετειακής απόφασης, δεχόμενο ότι η Τράπεζα, ως υπεύθυνη επεξεργασίας, μεταβιβάζοντας τα προσωπικά στοιχεία των οφειλετών της καθώς και του ύψους των οφειλών αυτών, σε εταιρείες διαχείρισης απαιτήσεων, χωρίς προηγουμένως να ενημερώσει με τρόπο πρόσφορο, ως είχε εκ του νόμου υποχρέωση (αρ. 11 παρ. 1 β' και γ'), τα υποκείμενα των δεδομένων, προέβη σε παράνομη μη αυτοποιημένη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του πελάτη. Μάλιστα, κρίθηκε ότι δεν είναι νομικά επαρκές το αντεπιχείρημα της αναιρεσίουσας τράπεζας ότι κατά την αρχική σύναψη της δανειακής σύμβασης, ήτοι κατά το χρόνο συλλογής των δεδομένων βάσει περιληφθέντων όρων στις σχετικές συμβάσεις, εκείνη είχε ενημερώσει τον αναιρεσιβαλλόμενο-πιστούχο ότι προσωπικά του δεδομένα, που έχει τυχόν συλλέξει με τη συνδρομή του ή θα δημιουργηθούν μετά την έγκριση του δανείου, θα αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας από την ίδια (Τράπεζα) ή και από τρίτους που εκτελούν την επεξεργασία κατ' εντολή και για λογαριασμό της, καθώς και ότι για τα δεδομένα που αφορούν την είσπραξη των απαιτήσεων της Τράπεζας σε περίπτωση μη εκπληρώσεως των υποχρεώσεων του στους αποδέκτες των δεδομένων περιλαμβάνονται και οι εταιρίες εισπράξεως απαιτήσεων, αλλά έπρεπε αυτός να ενημερωθεί για τη συγκεκριμένη ανάθεση έργου που συνεπάγεται μετάδοση δεδομένων του από την Τράπεζα στην εκτελούσα την επεξεργασία εταιρεία, εφ' όσον το δικαίωμα ενημέρωσεως του υποκειμένου (ενάγοντος) είναι αυτοτελές και ανεξάρτητο από τη δυνατότητά του να συγκατατεθεί για την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων(αρθρ. 5 παρ.2).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει όμως και η αντίθετη μειοψηφίσασα γνώμη που υποστηρίχτηκε από δύο μόλις μέλη του Δικαστηρίου, σύμφωνα με την οποία η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, που γίνεται στο πλαίσιο μιας σύμβασης, προϋποθέτει ενημέρωση του υποκειμένου των προσωπικών δεδομένων, η οποία μπορεί να γίνει είτε με το έντυπο της αιτήσεως που υποβάλλει το υποκείμενο των δεδομένων, είτε με την ίδια τη σύμβαση. Η ενημέρωση αυτή περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, και τους αποδέκτες των δεδομένων του, οι οποίοι μπορεί να

καθορίζονται και κατά κατηγορίες. Από τη διατύπωση της ως άνω διατάξεως προκύπτει ότι οι αποδέκτες των δεδομένων είναι δυνατό να καθορισθούν όχι μόνο ατομικά αλλά και κατά κατηγορίες, ενώ το υποκείμενο των δεδομένων ενημερώνεται ήδη από τη συλλογή τους για το ποιοι είναι δυνατό να καταστούν αποδέκτες αυτών, ώστε να μη χρειάζεται νέα ενημέρωσή του κάθε φορά που γίνεται διαβίβαση των δεδομένων στους αποδέκτες. Αν ίσχυε το αντίθετο, η Τράπεζα θα ήταν υποχρεωμένη γνωστοποιεί στο υποκείμενο όχι μόνο την εταιρεία είσπραξης των απαιτήσεων, στην οποία ανέθεσε την είσπραξη της οφειλής του, αλλά και τον πληρεξούσιο δικηγόρο, στον οποίο ανέθεσε τη δικαστική επιδίωξη της απαιτήσεώς του, και το δικαστικό επιμελητή, στον οποίο χορήγησε την εντολή για την αναγκαστική εκτέλεση του σχετικού εκτελεστού τίτλου.

Επειδή στη συγκεκριμένη απόφαση υπήρξε μειοψηφία δύο Αρεοπαγιτών, με διαφορά μίας ψήφου, το θέμα παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, όπως επιτάσσει το αρ. 563 παρ. 2 β', προκειμένου αυτή να κρίνει αν η δανείστρια Τράπεζα, ως υπεύθυνη επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, γενομένης στο πλαίσιο μιας συμβάσεως, οφείλει να ενημερώνει ειδικώς τον οφειλέτη για τη διάθεση αυτών των δεδομένων του στην εκάστοτε συγκεκριμένη εταιρεία ενημέρωσης οφειλετών, ή αρκεί, κατά νόμο, το γεγονός ότι η Τράπεζα κατά τον χρόνο της συλλογής των δεδομένων, βάσει περιληφθέντων όρων στη σχετική σύμβαση, είχε ενημερώσει τον οφειλέτη ότι τα προσωπικά του δεδομένα, θα αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας από την ίδια (Τράπεζα) ή και από εκείνους που εκτελούν την επεξεργασία κατ' εντολή και για λογαριασμό της, ως αποδέκτες των δεδομένων, στους οποίους περιλαμβάνονται και οι εταιρίες είσπραξης απαιτήσεων. Το πόρισμα της Ολομέλειας δεν έχει εκδοθεί μέχρι σήμερα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την επισκόπηση των παραπάνω αποφάσεων του Αρείου Πάγου αναφορικά με ποικίλα ζητήματα που άπτονται των τραπεζικών συμβάσεων παρατίθενται τα κάτωθι συμπεράσματα-παρατηρήσεις:

- Αρχικά, αναφορικά με το θεμελιώδες ζήτημα της οριοθέτησης της έννοιας του καταναλωτή, παρατηρούμε ότι η προσέγγιση της Νομολογίας ακολουθούσε το μοντέλο μιας «μέσης λύσης» στην προσπάθεια εξισορρόπησης αντιτιθέμενων συμφερόντων μεταξύ της Τράπεζας (ως προμηθευτή) και του πιστούχου (ως καταναλωτή), με κυρίαρχο, ωστόσο, στοιχείο μέχρι το 2013 μιας θεωρίας ότι η προσφυγή στις διατάξεις του νόμου περί προστασίας του καταναλωτή δεν είναι «πανάκεια». Η ιδιότητα του μη επαγγελματία πιστούχου ως κριτήριο για την κατάφαση της έννοιας του καταναλωτή αναμφισβήτητα δημιουργούσε έλλειμμα προστασίας πολλών δανειοληπτών, οι οποίοι δεν μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως καταναλωτές και να τύχουν ευνοϊκής μεταχείρισης. Από το 2013 και εφεξής, παρατηρείται στροφή της Νομολογίας και διαφαίνεται ότι η δικαστική εξουσία ευθυγραμμίζεται με τις επιλογές της εθνικής νομοθετικής εξουσίας, διευρύνοντας την έννοια του καταναλωτή και ανοίγοντας τη στρόφιγγα υπέρ των καταναλωτών και εις βάρος των Τραπεζών, με υπολογίσιμο κριτήριο την έννοια του «τελικού αποδέκτη». Ωστόσο, πλέον η επιλογή του νομοθέτη με την τροποποίηση του νόμου το 2018 και η επιστροφή στην έννοια του επαγγελματία ή ερασιτέχνη αποδέκτη του αγαθού, ενδεχομένως οδηγήσει ξανά σε συρρίκνωση της προστασίας του καταναλωτή, ο οποίος θα «θυσιασθεί» στο βωμό της ανάγκης μιας ευρωπαϊκής εναρμόνισης της ελληνικής νομοθεσίας. Η αποδοχή ως θέσφατο της λογική του «όποιος ενεργεί για επαγγελματικούς σκοπούς (και άρα εμπορικούς-οικονομικούς) δεν έχει ανάγκη προστασίας ως καταναλωτής, αφού δε χαρακτηρίζεται από διαπραγματευτικό έλλειμμα σε σχέση με τους προμηθευτές» εμφανίζεται μάλλον προβληματική. Μόνη η επιδίωξη κέρδους δεν μπορεί να στερήσει την προστασία του πολίτη από το προστατευτικό πεδίο ενός νόμου, καθώς η επιθυμία αποκόμισης οφέλους ενυπάρχει, λιγότερο ή περισσότερο, σε κάθε οικονομική συναλλαγή και συμπεριφορά, ανεξάρτητα από το αν αυτή εκδηλώνεται στο πλαίσιο του επαγγελματικού ή μη βίου. Πέραν τούτου, η εισαγωγή αριθμητικών παραμέτρων («μικρή επιχείρηση», μάλλον υιοθεσία από

το δίκαιο των Ανωνύμων Εταιρειών), θα οδηγήσει σε ανασφάλεια του δικαίου, καθώς μεγάλες επιχειρήσεις θα αποκλεισθούν από την προστασία έναντι των καταχρηστικών γενικών όρων συναλλαγών των τραπεζών.

- Παράλληλα, μπορούμε να διακρίνουμε πολλές περιπτώσεις στις οποίες το συμφέρον του καταναλωτή-πιστολήπτη υπερέτρησε έναντι εκείνου του προμηθευτή-τράπεζας στο ζυγό της δικαιοσύνης και ήρθε δικαίωση για πολλούς δανειολήπτες (π.χ. ΓΟΣ για εξυπαρχή εκτοκισμό, υπολογισμός τόκου με βάση έτος 360 ημερών κ.ά). Αξιοσημείωτο εδώ τυγχάνει το γεγονός ότι αυτή η δικαίωση υπέρ των δανειοληπτών ήρθε κατόπιν δραστηριοποίησης καταναλωτικών σωματείων και ενώσεων καταναλωτών (όπως η ΕΚΠΟΙΩ) με την άσκηση συλλογικών αγωγών, όπου η πίεση προς τη Δικαιοσύνη, γίνεται αντιληπτό, ότι ήταν μεγαλύτερη και τυχόν μια ευνοϊκή απόφαση υπέρ των Τραπεζών θα συνεπάγετο μεγάλο κοινωνικό αντίκτυπο.
- Σε αντιδιαστολή με το αμέσως προηγούμενο συμπέρασμα, η απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου σχετικά με το δανεισμό σε συνάλλαγμα (ελβετικό φράγκο) και η δικαστική ήττα που σηματοδότησε για χιλιάδες δανειολήπτες, απέδειξε την «φιλοτραπεζική» διάσταση της δικανικής κρίσης. Το δικαιολογητικό έρεισμα στη δικαίωση των ελληνικών τραπεζών θα μπορούσε να εντοπιστεί στη μείζονα σημασία του τραπεζικού κλάδου ως θεμέλιου λίθου στη στήριξη του εθνικού οικονομικού οικοδομήματος, αφού μέσω των τραπεζών ασκείται η πιστοληπτική πολιτική του Κράτους. Έτσι, τα περιθώρια για μια νομολογιακή κρίση φιλικά προσκείμενης αμιγώς προς τους δανειολήπτες ήταν περιορισμένα. Στο ακανθώδες αυτό ζήτημα με αντίκτυπο σε χιλιάδες δανειολήπτες (υπολογίζεται ότι εκκρεμούσαν 65.000 αιτήσεις ενώπιον των δικαστηρίων) η Δικαιοσύνη φάνηκε-ας μας επιτραπεί η έκφραση- διστακτική, τηρώντας χαμηλό προφίλ και μια μετριοπαθή στάση, μη θέλοντας να σηκώσει στους ώμους της το βάρος μιας τέτοιας σημαντικής απόφασης. Για τον λόγο αυτό, επικαλούμενη την αρχή της διάκρισης των εξουσιών (κατοχυρωμένη συνταγματικά στο άρθρο 26 Σ.) απέφυγε να εμπλακεί στο έργο της νομοθετικής λειτουργίας, προχωρώντας σε μια σύμφωνη με τη βούληση του ιστορικού και ευρωπαϊκού νομοθέτη ερμηνεία. Βέβαια, κατά τη γνώμη μου, καίρια σημασία για την προσέγγιση του ζητήματος, είναι και η φύση του δανείου σε ελβετικό φράγκο (εν γένει σε συνάλλαγμα), η οποία αφίσταται ουσιωδώς από την παραδοσιακή έννοια του δανείου, αφού συνοδεύεται με την ανάληψη περισσότερων εκ των προτέρων απροσδιόριστων

κινδύνων και ρίσκων, κινδύνων που ο μέσος καταναλωτής, όταν δρα προς ικανοποίηση των στεγαστικών του αναγκών, λόγω ανεπαρκούς ενημέρωσης δε δύναται να αντιληφθεί και να εκτιμήσει ορθά, σε συνδυασμό με την ποιότητα αυτών των αναγκών (βασική βιοτική ανάγκη) που απαιτεί άμεσες ενέργειες. Για το λόγο αυτό, θα μπορούσε να θεμελιωθεί μια επιπρόσθετη αυξημένη ευθύνη της Τράπεζας προς ενημέρωση και διαφώτιση του δανειολήπτη. Γίνεται, επομένως, αντιληπτό ότι ο κίνδυνος να επηρεάζεται η διαμόρφωση της δικανικής κρίσης από συμφέροντα και κρατούσες αντιλήψεις, άλλοτε περισσότερο κι άλλοτε λιγότερο, οι οποίες δε θα έπρεπε ενδεχομένως να αποτελούν μέρος της διαδικασίας απονομής της δικαιοσύνης, είναι πάντα υπαρκτός.

- Επιπρόσθετο συμπέρασμα που πρέπει να μνημονευτεί είναι η εξέχουσα σημασία που αποδίδει διαχρονικά ο Άρειος Πάγος στην αρχή της διαφάνειας. Παρατηρείται ότι πολλές φορές η επίκλησή της στο αναιρετικό σκεπτικό λειτουργεί σαν επικουρική δικλείδα ασφαλείας, με την έννοια ότι ακόμα και ένας όρος που κρίθηκε έγκυρος και νόμιμος, μπορεί, εντούτοις, να διέλθει ένα τελευταίο στάδιο ελέγχου, εκείνο της συμμόρφωσής του προς την αρχή της διαφάνειας, και ενδεχομένως να χαρακτηριστεί τελικώς παράνομος.
- Γίνεται, επίσης, αντιληπτό ότι με την εξέλιξη των συμβάσεων και την πολυπλοκότητα αυτών αναφύονται συνεχώς νέα ζητήματα και κενά, τα οποία θα καλείται διαχρονικά η δικαιοσύνη να καλύψει. Στην προσπάθειά της αυτή, ενεργός διατηρείται ο ρόλος των γενικών δικαιικών αρχών (όπως η προσφυγή στην καλόπιστη εκπλήρωση των συμβάσεων, στα χρηστά ήθη και στον κοινωνικοοικονομικό σκοπό του δικαιώματος), που σε πολλές αποφάσεις συντέλεσαν αρωγός της δικανικής κρίσης. Σε πολλές περιπτώσεις, η αναγωγή σε αυτές τις διαχρονικές αρχές λειτούργησε ως ανάχωμα στο διαπραγματευτικό προβάδισμα των τραπεζών κατά τη σύναψη δανειακών συμβάσεων, χωρίς ωστόσο να εκλείπει και η χρησιμοποίησή τους προς όφελος και των τελευταίων (π.χ. σε έννοια καταναλωτή όριο καταναλωτή υπέρ της Τράπεζας η διάταξη του ΑΚ 281).
- Προσέτι και με το προηγούμενο συμπέρασμα, ειδικά όσον αφορά στην κατάφαση περί καταχρηστικότητας της καταγγελίας των πιστώσεων, βασικό όπλο στη φαρέτρα του δικαστή στην ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου, έπαιξε άλλη μια δικαιική αρχή, συνταγματικά κατοχυρωμένη στο αρ. 25 του Συντάγματος, η αρχή της αναλογικότητας. Έτσι, κρίσιμο κριτήριο για την καταχρηστικότητα μιας

καταγγελίας δανειακής σύμβασης εκ μέρους της τράπεζας αποτέλεσε η στοιχειοθέτηση δυσαναλογίας μεταξύ της προκαλούμενης απ' την καταγγελία ζημίας στον πιστούχο και του οφέλους που θα αποκομίσει η τράπεζα. Επικουρικό δε ρόλο ανέλαβε ξανά η διάταξη του ΑΚ281.

- Σαφές, παράλληλα, καθίσταται ότι, στις περισσότερες των περιπτώσεων, πολλά ζητήματα αναφορικά με τα δάνεια και εν γένει τις πιστώσεις εκ μέρους των Τραπεζών έχουν σταθεί αιτία διχασμού μεταξύ παλαιότερης και πρόσφατης νομολογίας, με γενικό κανόνα την «ευθυγράμμιση» της νομολογίας, χωρίς ωστόσο να εκλείπει και «η στροφή 180 μοιρών» της νομολογιακής τάσης με την πάροδο των χρόνων. Ωστόσο, αποτελεί καθημερινό φαινόμενο, παρά την έκδοση αμετάκλητων αποφάσεων σχετικά με πληθώρα ζητημάτων (πολλές φορές και σε Ολομέλεια), πολλά δικαστήρια της ουσίας, σε πρώτο και σε δεύτερο βαθμό, να συνεχίζουν να αποφαινόμενοι αντίθετα με τα κριθέντα από τον Άρειο Πάγο, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ανασφάλεια και αβεβαιότητα στον πολίτη. Η παραπάνω κατάσταση ευνοείται κατά κόρον από το γεγονός ότι η νομολογία δεν αναγνωρίζεται ως πηγή δικαίου στην Ελλάδα και δεν αποτελεί δεσμευτικό παράγοντα για το δικαστή.
- Τέλος, στο ζήτημα των επιτοκίων, παρατηρούμε ότι, παρά την απελευθέρωση των τραπεζικών επιτοκίων, υπάρχει δυνατότητα να ελεγχθεί το ύψος τους με προσφυγή σε γενικές ρήτρες του Αστικού Κώδικα, κάτι το οποίο μόνο θετικά μπορεί να αξιολογηθεί, αφού η πραγματικότητα της διατήρησης των τραπεζικών επιτοκίων σε πολύ υψηλότερα επίπεδα έναντι των εξωτραπεζικών, ίσως καταδεικνύει την ανεπάρκεια των αρχικών προθέσεων του νομοθέτη για ενίσχυση ενός υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.

ΠΗΓΕΣ

(βιβλιογραφία και επιστημονικά άρθρα)

- Γεωργιάδης Απόστολος, «Η εξασφάλιση των πιστώσεων», Εκδ. Σάκκουλας, 2001.
- Ιωάννης Καρακώστας, «Η προστασία του Καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004.
- Γεώργιος Χ. Πανίτσας «Τραπεζικές συναλλαγές», , Επιμέλεια Δ. Ν. Λαδάς, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2016
- Γ. Δέλλιος, «Προστασία καταναλωτών και σύστημα του ιδιωτικού δικαίου» том. I, Εκδ. Σάκκουλας, 2005.
- Γ.Δ. Καλλιμόπουλος, Κ.Γ.Καραγιάννης, Ζ.Ν. Τσολακίδης, «Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών», τόμος I , Εκδ. Σάκκουλας, 2019
- «Η Αρχή της διαφάνειας στο δίκαιο των Γ.Ο.Σ.», Σειρά: Μελέτες Εμπορικού και Οικονομικού Δικαίου αρ. 9, Ευθυμίου Αιμ. Δίκαιο & Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2013
- Γεωργία Μπεχρή- Κεχαγιόγλου «Η αρχή της διαφάνειας των ΓΟΣ όπως αντικατοπτρίζεται στις περιπτώσεις του άρθρου 2, παρ. 7 ν. 2251/1994 (με ευκαιρία την ΑΠ 1219/2001)», , Η προστασία του Καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004
- Γ.Δέλλιος, «Γενικοί όροι συναλλαγών ατομική και συλλογική προστασία των καταναλωτών από την έλλειψη ουσιαστικής διαπραγματεύσεως των όρων της σύμβασης, με ανάλυση νομολογίας», Εκδ. Σάκκουλας, 2013
- Σπυρίδων Ψυχρομάνης, «Τραπεζικό Δίκαιο Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων», Τεύχος II, Εκδ. Σάκκουλας, 2010
- Αγγελική Γκούσκου « Ύψος δικαιοπρακτικού τόκου τραπεζικώ νχορηγήσεων ιδίως στην καταναλωτική πίστη», Η προστασία του καταναλωτή στις Τραπεζικές

- συναλλαγές, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου Αθήνα, Ιούνιος 2002, Εκδ. Σάκκουλας 2004
- Σπ. Ψυχομάνης «Ανώτατα όρια τραπεζικών επιτοκίων στην καταναλωτική πίστη», Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Πρακτικά 1^{ου} συνεδρίου, Αθήνα 7 Ιουνίου 2002, Εκδ. Σάκκουλας, 2004
 - Ελευθέριος Γ. Βόγκλης, «Κυμαινόμενο Επιτόκιο» , Βιβλιοθήκη Νομικής Θεωρίας και Πράξεως, τόμος 52, Εκδ. Αντ. Σάκκουλας, 2005
 - Δημήτριος Σπυράκος, «Κριτήρια αναπροσαρμογής του επιτοκίου στις συμβάσεις δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο» σε Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, Πρακτικά 1^{ου} Συνεδρίου Αθήνα 2002, εκδ. Σάκκουλας 2004
 - Ρόκας, Χρ. Γκόρτσος, Α. Μικρουλέα, Χ. Λιβαδά, «Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2016
 - Γ. Δέλλιος, Α. Βαλτούδης, «Συμβάσεις Δανείων σε ελβετικό Φράγκο -Κύρος γενικών όρων συναλλαγών και συναφή ζητήματα», Γνωμοδοτήσεις /10.06.2015.
 - Φωτεινή Αθ. Αντωνοπούλου, «Τα όρια προστασίας του αποδέκτη τραπεζικών υπηρεσιών κατά το σύγχρονο καταναλωτικό δίκαιο», ΕλλΔικ 2003 Ι.
 - Λάμπρος Κοτσίρης, «Η έννοια του καταναλωτή», γνωμοδότηση σε ΔΕΕ 2005.
 - Γ. Μεντής, «Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων με αφορμή την υπ' αρ. 1219/2001 απόφαση του Αρείου Πάγου», Χρ.ΙΔ Α/2001.
 - Δ.Λιάππης, «Τα δάνεια σε ελβετικό φράγκο – Η διαγραφόμενη από το ΔικΕΕ και την Οδηγία 2014/17/ΕΕ προσέγγιση και η κυμαινόμενη ελληνική νομολογία», ΧρΙΔ2016.
 - Ιάκωβος Ι. Βενιέρης «Ο έλεγχος ΓΟΣ στεγαστικού δανείου που προβλέπει το δικαίωμα και τις συνέπειες εξόφλησης πριν τη συμφωνημένη λήξη του δανείου», ΧρΙΔ Δ/2004.
 - Κουμάνης Σ. «Καταχρηστικοί όροι συναλλαγών στεγαστικού δανείου» ΧρΙΔ2004
 - Μιχαήλ- Θεοδώρου Μαρίνος/ Ιάκωβος Βενιέρης, «Η ποινή για την πρόωρη εξόφληση στεγαστικού δανείου- Η φύση, ο υπολογισμός και ο έλεγχος αυτής υπό το πρίσμα του Ν. 2251/1994» , ΧρΙΔ Ε/2005
 - Γ. Μεντής, «Όρια της ευθύνης του εγγυητή στις τραπεζικές καταναλωτικές συμβάσεις», ΧρΙΔ2004.
 - Ι.Βενιέρης, «Η επιβάρυνση του δανειολήπτη με έξοδα φακέλου, νομικού και τεχνικού ελέγχου», ΧρΙΔ Ζ/2007.
 - Κλεάνθης Ρούσσο, «Τόκος χορηγήσεων και ρήτρες σε τραπεζικούς ΓΟΣ», ΧρΙΔ Δ/2004.
 - Δ. Σπυράκος, «Κριτήρια αναπροσαρμογής του επιτοκίου στις συμβάσεις δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο», ΔΕΕ 2002.
 - Βενιέρης Ι., Η αναπροσαρμογή των επιτοκίων και ο δικαστικός έλεγχος στις τραπεζικές καταναλωτικές συμβάσεις, ΔΕΕ, 2009
 - Κουμάνης, Μελέτη «Καταχρηστικοί όροι συναλλαγών στεγαστικού δανείου»

ΧρΙΔ2004

- Δ. Σπυράκος, «Κριτήρια αναπροσαρμογής του επιτοκίου στις συμβάσεις δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο», ΔΕΕ 2002
- Α. Κοτσίρης, «Πρόβλημα αστικής ευθύνης Τραπεζών έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής λειτουργίας», Αρμενόπουλος 1984
- Απόστολος Γεωργιάδης, «Η υποχρέωση πίστης της τράπεζας κατά την πιστοδότηση των επιχειρήσεων που βρίσκονται σε κρίση», ΧρΙΔ ΙΖ2017.
- Μιχ. Σταθόπουλος «Ευθύνη της τράπεζας λόγω συμπεριφοράς αντίθετης στα χρηστά ήθη», ΝοΒ 1992.
- Α.Τάκης/Δ.Πατσίκας, «Τραπεζικά δάνεια σε ελβετικό φράγκο: Η νομιμότητά τους ενώπιον του ενωσιακού και του εθνικού δικαστή», Αρμενόπουλος 2015.
- «Το υπόχρεο πρόσωπο στην εισφορά Ν.128/1975», Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας, Τόμος 74, Τεύχος 1662, Α΄ Φεβρουαρίου 2020.
- Βάση Δεδομένων ΤνΠ ΝΟΜΟΣ
https://lawdb.intrasoftnet.com/nomos/nomos_frame.html
- Ηλεκτρονική ιστοσελίδα Αρείου Πάγου <http://www.areiospagos.gr/>
- <http://www.synigoroskatanaloti.gr/docs/info/info-daneia-final.pdf>
- Τιμητικός Τόμος (Ι) ΤτΕ εις μνήμην Λεωνίδα Γεωργακόπουλου.
https://www.bankofgreece.gr/Publications/Georgakopoulos_vol_I.pdf
- Τιμητικός Τόμος (ΙΙ) ΤτΕ εις μνήμην Λεωνίδα Γεωργακόπουλου
https://www.bankofgreece.gr/Publications/Georgakopoulos_vol_II.pdf
- <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/enypothika-daneia-einai-katahristiki-i-ritra-kymainomenoy-kai-antapodotikoy-epitokioy>
- «Εξελίξεις της νομολογίας για τον έλεγχο κύρους των ΓΟΣ στις τραπεζικές πιστωτικές συμβάσεις», Εισήγηση Γ. Δέλλιος.
https://www.dsth.gr/documents/10180/0/%CE%95%CE%B9%CF%83%CE%B7%CC%81%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7_%CE%93_%CE%94%CE%B5%CC%81%CE%BB%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CF%85?version=1.0
- <https://www.businessnews.gr/el/politiki-oikonomia/politiki-kai-oikonomia/daneia-se-elvetiko-fragko-ti-allaxe-ti-tha-plironoyn-sto-exis-oidaneioliptes.html>
- <https://lawnet.gr/meletes-arthra/ap-4-2019-gia-ta-dania-se-elvetiko-fragko-scholiasmos-apofasis/>
- https://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/deltia/1_2004/7-12.pdf
- <http://www.synigoroskatanaloti.gr/docs/info/info-daneia-final.pdf>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:62018CJ0125&from=EN>
- <http://www.nomikaxonika.gr/article.aspx?issue=95>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.

Δικαστικές αποφάσεις που εξετάστηκαν στην παρούσα εργασία:

1. 904/2011 ΑΠ
2. 1343/2012 ΑΠ
3. 733/2011 ΑΠ
4. 13/2015 ΟΛΑΠ
5. 2123/2009 ΑΠ
6. 7/2011 ΑΠ
7. 652/2010 ΑΠ
8. 1219/2001 ΑΠ
9. 1472/2004 ΑΠ
10. 430/2015ΑΠ
11. 15/2007 ΑΠ
12. 1495/2006 ΑΠ
13. 1242/2017 ΑΠ
14. 1087/2019 ΑΠ
15. 1352/2011 ΑΠ
16. 1185/2019 ΑΠ
17. 4/2019 ΟΛΑΠ
18. 821/2012 ΑΠ
19. 1734/2009 ΑΠ
20. 105/2019 ΑΠ
21. 171/2019 ΑΠ
22. 756/2015 ΑΠ
23. 994/2018 ΑΠ
24. 2037/2014ΑΠ
25. 1941/2014ΑΠ
26. 332/2019 ΑΠ
27. 1419/2019ΑΠ
28. 1356/2012ΑΠ
29. 368/2019 ΑΠ
30. 1331/2012ΑΠ
31. 961/2007 ΜΠΑ

***Οι ως άνω σχολιασμένες αποφάσεις αντλούνται από την διαδικτυακή πλατφόρμα αποφάσεων «Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ ΤνΠ» και από την ηλεκτρονική σελίδα του Αρείου**

Πάγου « www.areiospagos.gr».

